

917722298109950066

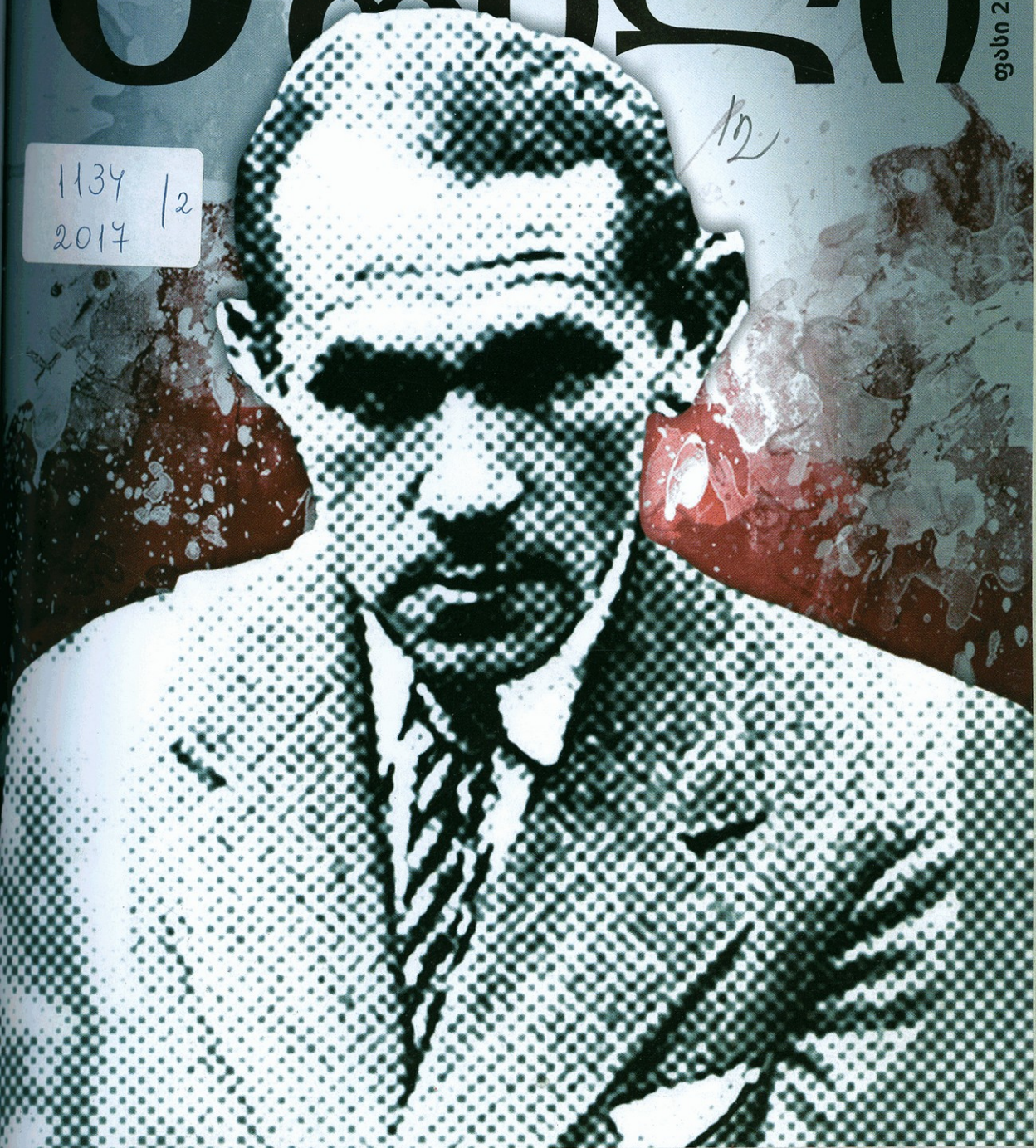
საზოგადოებრივ-ცოტარატყარი ჟურნალი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

პერიოდი

ფასი 2 ლარი

1134 / 2
2014

2017/ნოემბერი

4 (258)

ბრუნო ბუცის
გამოცხადება

პროზა	1	დათო ქარდავა რკინის ბაყაყის წელიწადი
	11	თეა თოფურია შატალო
	15	ოთარ ჯირკვალიშვილი მწერალი და პატრიარქი
პოეზია	16	ზვიად რატიანი
	20	გიო ლომიძე
პერსონა	24	იკა ყოლბაია კომეტა შულცი
	27	ჯონ აპდაიკი ბრუნო შულცი, უცნობი გენიოსი ინგლისურიდან თარგმნა ქეთი ქანთარია
	29	ბრუნო შულცი გამოცხადებები პოლონურიდან თარგმნა ქეთი ქანთარია
	32	ბრუნო შულცი დარიჩინის მალაზიები
პორტრეტი	38	ნანა კობაიძე ზაზა ჭილაძე – ერთგულეა და სხვა უნარები
თარგმანი	42	გერტრუდ ფუსენგერი წმინდა ნიკოლოზი გერმანულიდან თარგმნა ნათია დათუაშვილი
ხელოვნება	46	ხათუნა ხაბულიანი გზა სამყაროს ახლებურად ხედვისთვის

გარეკანი: მამუკა ტყეშელაშვილი

არილი

საზოგადოებრივ-ლიტერატურული ასოციაცია
"არილის" ყოველთვიური გამოცემა

The Literary Magazine "Arili"

რედაქტორები
მალხაზ ხარბედია
შადიმან შამანაძე

მხატვარი მამუკა ტყეშელაშვილი

კორექტორი ინა არჩუაშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა თამაზ ჩხაიძე

პროექტის მენეჯერი ეკა ხარბედია

სარედაქციო საბჭო

რატი ამაღლობელი, ია ანთაძე, ანდრო ბუაჩიძე, ლაშა ბულაძე, თამაზ ვასაძე, გიორგი კეკელიძე, ზურაბ კიკნაძე, ვასილ მალაფერიძე, ზვიად რატიანი, ჯიმშერ რეხვიაშვილი, ირაკლი სამსონაძე, გულსუნდა სიხარულიძე, ბაკურ სულაკაური, ირმა ტაველიძე, ქეთი ქანთარია, პაატა შამუგია, ზაზა ჭილაძე.

არილი - დასასვენებელი სინამდვილა

სულხან-საბა

არილი - მზის შუქი, რამეზე დამდგარი

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი

არილი - თანამედროვე ქართული ლიტერატურის მარილი

ხალხური

ელექტრონული ფოსტა: info@arilimag.ge
ვებგვერდი: arilimag.ge

გამოდის 1993 წლიდან

© ჟურნალში გამოქვეყნებული მასალების გამოყენება "არილის" რედაქციის ნებართვის გარეშე აკრძალულია

ჟურნალი გამოდის საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით

დათო ქარდავა

რკინის ბაყაყის ნელინადი

ერთხელ მე და მამაჩემმა ყანა გავთოხნეთ, ორმა, ნადისა და მეზობლების დახმარების გარეშე. გავ-
თოხნეთ უსაშველო გვალვაში, ივლისის მდულარე დღეებში, არავინ რომ არ თოხნიდა... მთელი კვირა
ვთოხნეთ მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე, როგორც სოფელში იტყვიან, ოთხი ჩარეკი გაქვავებული,
გაქერპებული მიწა. მხოლოდ შუადღით, ორი-სამი საათით გამოვდიოდით სულის მოსათქმელად და თუ-
თის ჩრდილებში მთვლემარე მეზობლების გასახალისებლად. გიჟებად გვთვლიდნენ. სოფელს კი ისე არა-
ფერი ახალისებს, როგორც გიჟების ცქერა.

„მოქნეული თოხები ნაპერკლებად კვესავდნენ ვერცხლსა და მზეს”.
ხუან რამონ ხიმენესი, „პლატერო და მე”

„საზიზღრობაა ადრე ხელის ჩაქნევა, ადვილად ხელის ჩაქნევა...”
ვაჟა გიგაშვილი, „დღე და ჟამი”

“ხესავითაა ადამიანი, მინა სჭირდება”.
ნიკოს კაზანძაკისი, „ქრისტე კვლავ ჯვარს ეცმის”

ვერიჩკა

როცა პირველი დევნილები გამოჩნდნენ, ვერიჩ-
კა ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო. ოთხმოცი წლისას,
წელში მოხრილ-მოკაკეულსა და ფეხებდაბრეცილს
ხან ასთმა ახრჩობდა და ხანაც საპონივით გალეუ-
ლი ღვიძლი, რომელიც სითხით უვსებდა ლამის ძუ-
ძუებამდე ამოსულ სასაცილოდ გატიკნულ მუცელს
და სულს უზუთავდა.

მიჩვეული იყო ტკივილს, გაჭირვებას, ობლო-
ბას, ქვრივობას, ჩვილი შვილების სიკვდილს და ყვე-
ლაფერ ამასთან რა მოსატანი იყო ავადმყოფობა,
სხეულის ჭირვეულობა! იცოდა, როგორ წაეყრუე-
ბინა ტკივილისთვის, როგორ არ ეფიქრა ავადმო-
ფობაზე, როგორ არ დაეთმო დაუძლურებული სხე-
ულისთვის - არ მიეცა საშუალება, გამოეკეტა შინ.
არ იმჩნევდა მოახლოებულ სიკვდილს, არ ლაღა-

ტობდა წესს და კვლავინდებურად ჯიუტად უვლიდა თავის პატარა ეზოს, კარ-მიდამოს - ტალავრის გასწვრივ ჩამორიგებულ სხვადასხვა ფერის ბალებებსა და ხავერდოვით ერთ სიმაღლეზე გაკრეჭილ კოინდარის მოლს. დაბობლავდა მტკაველისოდენა ნაბიჯებით, თხრიდა და წიწკნიდა ღობის ძირებში ამოზრდილ ბალახს, აგროვებდა ღამის განმავლობაში ჩამოცვენილ ფოთლებს და ენახში გაჰქონდა.

სანამ ვერიკა ცოცხალი იყო, ეზოში არ ხარობდა სარეველა, რკინას არ ჭამდა ჟანგი, კედელს - ხავსი, ტანსაცმელს ჩრჩილი, კარადებს - ჭია, იატაკს არ ფარავდა მტვერი, პურს არ უჩნდებოდა ობი, ხოლო წინილებს არ იტაცებდა სინდიოფალა. აღარაფრის თავი არ ჰქონდა, წინდებსაც კი ველარ ქსოვდა შვილიშვილისთვის, მაგრამ სიცარიელის ამოსავსებად, ხელგარჯილობაზე მეტად, მისი ფიზიკური ყოფნა, არსებობა იყო მნიშვნელოვანი!

ეზოდან აღარ გადიოდა. როცა შაქარი, ასანთი ან სხვა რამე შემოეღოდა, სახლის წინ, გზაზე გავიდოდა და მეზობლის ბავშვებს გასცახებდა, გენა, ნოქართან რომელი გემეჯ ზავენიოთ. შრომისა და სიბერისგან დაღერებილ ცალ ხელში შუაზე გაკეცილი ქაღალდის ფული ეჭირა, მეორეში კი - ვაშლის ჩირი ანდა ჩამიჩი, ჩურჩხელა ან სულაც იმავე ნოქართან იმავე ბავშვების მიერ რამდენიმე დღის წინ ნაყიდი კანფეტი. წყაროზეც მეზობლის ბავშვები დაარბენინებდნენ ვერიკას შაბიამნისფერ კაფენიკს ემალის ფსკერზე აქა-იქ ჟანგის მსხვილი წერტილები რომ გასჩენოდა. სწორედ ამ კაფენიკის მაღალყელიანი თავსახურიდან უყვარდა წყლის დაღლევა ვერიკას შვილიშვილს, როცა ზაფხულის არდადეგებზე ჩადიოდა ხოლმე.

სიარული მხოლოდ ასაკისა და ავადმყოფობის გამო როდი უჭირდა. გამოჩვეულიყო სხვადასხვა ზომისა და სისქის უამრავ თავშალსა და მოსასხამში. ეცვა ბამბაზიის ხალათი, თავისივე მოქსოვილი სქელი ჟაკეტი და უსახელო სათბურა. ფეხზე რომ არ შესცივნიოდა, ზამთარ-ზაფხულ ბამბის ხორცისფერი ჩულქები და მატყლის წინდები ჰქონდა ამოცმული, რის გამოც ორი-სამი ზომით დიდ კალოშებს დაათრევდა. ასე ებრძოდა გაცივების ველურ შიშს, წლების წინ რომ დაუხსახლდა, როცა უზარმაზარ ფარდულში, სარაიაში, თამბაქოს კემსვის დროს გაცივდა. ფილტვების ანთება, მაღალი სიცხე, კრუნჩხვები, ყინულის აბაზანები... ბოლოს გადარჩა, მაგრამ დარჩა ჟანგბადის ქრონიკული უკმარისობა, ასთმური შეტევები და გაცივების შიში, რომელსაც ვერაფერი მოუხერხა. ჰოდა, რა გასაკვირია, რომ სიბერეში, როცა სიკვდილის სუსხი ისედაც ძვლებამდე ატანს, ვერიკამ თავშელებით, ხალათებითა და ჟაკეტებით სცადა დაუძლურებული სხეულის გათბობა და დაცვა? მთელი დღე მაინც მიწაში ჰქონდა თავი ჩარგული და ღობის გასწვრივ ამოზრდილ სარეველას ებრძოდა - წიწკნიდა და ფესვებიანად თხრიდა, თუმცა ბალახი ისე ჯიუტად იზრდებოდა, იმ სიღრმეზე იდგამდა ფესვებს, რომ ცხელ გულზე გაიფიქრებდა ხოლმე, ქეთოს ხელი ხომ არ ურევია ამ საქმეშიცო.

არადა, რა ჰქონდათ ვერიკას და ქეთოს გასა-

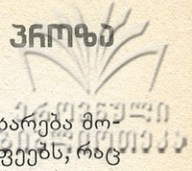
ყოფი?

ერთ დროს დარდისა და სიხარულის გამზიარებული მეზობლები ერთმანეთს მიუქსია მკითხავე, კოდელმა ნინამ, რომელსაც ქეთო, სოფლის სხვა ქალების რჩევით, სამარჩიელოდ ეწვია ორი წლის წითელი მამლით, ლიტრა თაფლითა და სამმანეთი ანი ჩითის საკაბით.

სოფლის ქალებს მკითხავი მაშინ ახსენდებოდა, როცა ბედი იგვიანებს ან როცა უბედურება ეწევით უდროოდ. ქეთოსთან მეორე ამბავი იყო, ქეთოს უბედურება ეწვია... ეწვია კი არა, სახლის კარი და გულისფიცარი შეუნგრია, როცა დილით შინიდან გასული მისი კაცი, ხისმჭრელი ბესია - ჯერ ისევე ახალგაზრდა, ომიდან მშვიდობით დაბრუნებული, ღონიერი და მარჯვე - საღამოს თავგაჭყყილი და ძვლებდამსხვრეული მიუსვენეს. გონზე რომ მოვიდა, უფროსმა მამულმა უთხრა, ნაბლის ტოტმა მოიყოლაო. ქეთო ვერ იჯერებდა ომსგადარჩენილ ბესიას ასე უბრალო სიკვდილს. როგორ უნდა მოეკლა ხეს? თუნდაც გოლიათურად ტოტებგაფარჩხულსა და სამიშად ფესვებდაგრეხილს? განა, ერთი და ორი ნაუქცევია? ერთი და ორი უქცევია ფიცრად და შეშაღ? არა სჯეროდა! ფრონტზე, სადაც უფრო მეტი ავტომატომარჯვებული ჯარისკაცი იყო, ვიდრე ხეები ჭიაურის ტყეში, ისე გადაურჩა სიკვდილს, რომ თითიც არ გაჰკანკრია და, აქ, ღამის თავის სახლში, ძმებსა და მეზობლებს შორის ჩამდგარს, მშვიდად მოშრიალე ნაბლი, რომლის მსგავსი ასობით ნაუქცევია, როგორ გამოიღებდა ხელს, როგორ მოერეოდა და დაუბნელებდა მზეს?

მოთქვამდა ქეთო - სახედახოკილი და მაჯვებაჭმული, თავგაჭყყილი ბესია კი ინვა ოთახის შუაგულში, მიტკლის ზენრის ქვეშ და უპასუხოდ ტოვებდა ყველა შეკითხვას. არადა, ტყეში პირველად შესულმა სოფლის პატარა ბიჭებმაც კი იცოდნენ, რა შეიძლება მოჰყოლოდა ღამის ქერქამდე ჩაჭრილი მსხვილი ტოტის ქვეშ შესვლას, მაგრამ სხვანაირად რომ ვერ მიუდგა? რა არ იღონა, რა არ გააკეთა! ისე ღრმად ჩაჭრა, რომ, წესით, კი უნდა დაეძლია სიმძიმეს და მოშორებოდა ხის ტანს, მაგრამ არა, უზარმაზარი ტოტი უძრავად იდგა ერთ ადგილზე, როგორც საშველად გაშვერილი ხელი და ჯიუტად ელოდებოდა მსხვერპლს! ბესიამაც იფიქრა, რადგან არ იძვრის და ზემოდან დაწნულიც არაფერს შველის, მივალ, ქვემოდან მივუდგები და ცოტას კიდევ ჩაეჭრი, ისე მკვიდრად არის მიხორციებული, უეცრად ვერ მოწყდება, გასკდომის ხმასაც უთუოდ გავიგონებ და დროულად გავეცლებიო, მაგრამ როგორც კი ტოტის ძირში დადგა, როგორც კი ხერხი შემართა, ხემ ერთი დაიგრგვინა, თითქოს მეხი გავარდაო და, როგორც ადამიანმა იცის ხოლმე ქვის სროლის დროს ხელის სწრაფად დაქნევა, ისე დაიქნია ღამის ადამიანის სიმსხო ტოტი და ტანზე მიისრისა ბესია, რომელიც, ვიდრე სხვა ხის მჭრელები აცვივდებოდნენ ხეზე და მკვლელ ტოტს დაუშენდნენ ნაჯახებს, დიდხანს ეკიდა გახეთქილ-გაჭყყილი თავით, უმწეოდ იქნევდა ხელ-ფეხს და ქვემოთ, ხის ძირში შავი სისხლის გუბებს აყენებდა.

იტირა ქეთომ, სახე დაიხოკა, ბარძაყები დაიწ-

ქმითა, ორმოცი დღე ფეხი არ გაუდგამს ეზოდან, მაგრამ ვერ შეეგუა ქმრის ასე იოლად დაკარგვას. მთელი ოთხი წელი ელოდებოდა, ღამეებს ათენებდა, სანთლებს ანთებდა, ეკლესიაში დადიოდა... არ სჯეროდა უბედური შემთხვევის, გაუფრთხილებლობის. ვერ იჯერებდა, რომ მის დაღუპვასა და ამოგდებამი, არავინ იყო დამნაშავე, არავის ხელი ერია...

ერთ დღეს როგორღაც მოიკრიბა ძალა და წავიდა მკითხავთან. სიბერიით არ მომკვდარაო, უთხრა კოდელმა ნინამ, არც დანით მოკლულსა ჰვამს, ავი თვალის ამბავი უნდა იყოსო.

ვინ დამლუპაო, შეიცხადა ქეთომ, ვინ ოხერმაო. კოდელმა ნინამ კიდევ უბედურო და მოტყუებულო ქეთო, რა გარე-გარე დაეძებ მტერსა, როცა ინდე მანდვე გყავს გვერდში უხსენებლი და შენი უბედურებით გახარებული მძლოკვით.

რათა, ქალო, რათ უნდა ჰხარობდესო, უფრო მეტად შეიცხადა ქეთომ.

რათა და შურიანია, გული უსკდება შენი კარგი ქალობითო.

ქეთოს გვერდში ვერიჩკას მეტი არავინ ჰყავდა, მეორე მხრიდან ჭაობიანი ადგილი და ალვის ხეების მწკრივი ესაზღვრებოდა, იმის იქით კი სოფლის კანტორის ორსართულიანი ხის შენობა იდგა.

ღმერთო მომკალიო, შეჰკივლა ქეთომ და გაახსენდა, რომ ვერიჩკას ქმარი ომში ჰყავდა დაკარგული. მაინც იკითხა, კი მაგრამ, როგორ, რანაირად შეუძლიანო.

უიმი, როგორ თუ რანაირადო, ლოჯები გამოაჩინა მკითხავმა, ჯადოს ახსნა ძნელი, თორემა ჯადოს გაკეთება ყველას შეუძლიანო.

როგორო, ისევ იკითხა ქეთომ.

როგორ და უჩუმრად აიღებს დასალუპის ტანსაცმლის ნაჭერს, შეახვევს ფოთლებში და მყუდრო ადგილას შეინახავსო. მერე სახვე მთვარეზე მალულად მივა, გამოიტანს შენახულს, ჩაიტანს წყაროზე და თან გამდინარე წყალში გაავლებს და თან სახვე მთვარეს შეუმღერს, შენთან ერთად დაილიოს და დადნეს, შენთან ერთად დაილიოს და დადნესო...

ქეთო რომ მოასულიერეს, ცეცხლსა ჰყრიდა თვლებიდან. ომიდან ჩამოყოლილი ჯარისკაცის ფარაჯა აჩუქა უბედურმა ბესიამ ვერიჩკა-კუდიანის შვილსო, გაჰკიოდა, რამდენჯერ მინახავს წყაროზე როგორ ავლებდა წყალშიო.

მორჩა, იმ დღიდან მოყოლობებული სიტყვა აღარ უთქვამთ, ერთმანეთი რომ არ დაეწყევლოთ. დადგებოდა შუა ეზოში ქეთო, პირით ვერიჩკას სახლისკენ, ცას აჰხედავდა და ხმამაღლა, ვერიჩკას გასაკონად იტყოდა:

ვინც შენ მოგკლა, მოკვდეს თვითონაც,

ვინც შენ სული დაგილია,

მასაც სული დეელოს,

ვინც შენ ხორცი დაგიფლითა,

მასაც გული დეეფლითს.

არც ვერიჩკა რჩებოდა ვაღში: შენ ჩაყევი ჩამა-

ვალ მზეს, არ გედირსოს შავის გახდა...

სოფლის მღვდელმა სცადა ქალების შერიგება:

„დაიცხრეთ რისხვა, დედაკაცებო, განა არ იცით,

რომა წყევლა მანყევარისაა?!“ მერე სახარება მოიშველია, აკი, იესოც მოძღვრავდა მონათქვამს, რაც შენთვის არ გინდა, სხვისთვის არ ისურვო, ხოლო კარგი რაც შენთვის ისურვო, სხვასაც უსურვეო, ყურად იღეთ უფლის სიტყვა, არ განარისხოთო, უთხრა ეკლესიის ეზოში წაკიდებულ ქალებს და პირჯვარი გადაიწერა, მაგრამ ვინ მოუსმინა! კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს არ დაუჯერეს და მღვდელი ვინ იყო?!

ვერიჩკა და მინა

ვერიჩკა პირველი ლტოლვილების გამოჩენიდან ერთი წლის თავზე მოკვდა.

ქვევრების რეცხვა რომ დაიწყეს, ლოგინიდან ველარ დგებოდა. ჯერ ფეხები დაუსიდა, მერე მუცელი ექცა რუმბივით. წყალი ჩამიდგაო, ოხრავდა. მძიმედ სუნთქავდა. შვილმა ექიმთან წაიყვანა. საავადმყოფოში უთხრეს, ღვიძლის ამბავია, ძველი სარცხივით აქვს დაღეული, წესით, ცოცხალი აღარ უნდა იყოსო და არ დაიტოვეს. არც ვერიჩკამ ისურვა საავადმყოფოში გაჩერება, ჩემ სახლში წამიყვანეთო, სიყვითლეშეპარული თვალები დააბრიალა.

გარდაცვალებამდე რამდენიმე საათით ადრე იკითხა, გარევენახში რამდენი დაიკრიფაო.

გარევენახის დარდი ჰქონდა, ადრე ქარხნისა რომ ერქვა. ის, დიდი ქვეყანა რომ დაიშალა, ზღვა-საღით უკიდევანო ვენახი, ღამის კავკასიონის ქედდან ალაზნამდე, სოფელს გაუნაწილეს. კაცებმა ივარგეს, ფეხები გადაყარეს, იდაყვები აამუშავეს, პირველი მიცვივდნენ ვენახშიც და საბჭოშიც და ყველაზე მოვლილი პლანები შეიხვედრეს - მაღლები, გამართულები, ლარივით გაჭიმულები. ვერიჩკასავით ქვრივებსა და მარტოხელებს, შვილები რომ ქალაქში ჰყავდათ გაქცეული, დავარდნილი შეხვდათ - გამხმარი და გაველურებული, მავთულებდანვეტილი, ბოძებჩაქცეული, შალაფა რომ ევლებოდა ზემოდან.

გარევენახში დაკრეფილი ყურძენი ერთ კაჭკაზე დაეტია. ძირში დაფენილი ცელოფნის ნაჭერი ვერ აკავებდა ყურძნის მღვრიე წვესს და სოფლის მტერიან გზაზე, ფუტკრებისა და სხვა მწერების გასახარად, შავ, კლანკილ კვალს ტოვებდა. არ ღირდა ამისთვის მოცდენაო, თქვა კაჭკის პატრონმა ბანარა შოთიამ და აღარ დარჩა პურის საჭმელად. გასამრჯელოდ მიღებული არყის ლიტრიანი ბოთლი ხელნასა და ქალების შორის მიმავრებულ ხის ყუთში ჩადო და, „აჩუს“ ძახილით, ხრიგინით გამორდა იქაურობას.

სამაგიეროდ ივარგა შიდა ვენახმა, რომელსაც ქალაქში მცხოვრები შვილი უვლიდა შორიდან. ხშირად ისე ხდებოდა, რომ ქალაქი შეუკრავდა ხელფეხს და ვენახიც ვერიჩკას მოსავლელი ხდებოდა. აპარატის აკიდება და ნამლობა არ შეეძლო, არც გამობარვა და გასხვლა, მაგრამ გამოუღვევლად ჰქონდა დანაზოგი, სახვე ქვევრები და ბოცები, რომელთა შიგთავსიც გრძელი ზამთრის, შობისა და აღდგომის შემდეგ ფულზე მეტად ფასობდა სოფელში. ჰოდა, ხშირად ღვინოსა და არაყზე, იშვიათად კი ფულზე, აბარვინებდა თამაზას და ნოდარას, ას-

ხელეწივნება ნადიას და მაყვალას, აწამვლინებდა ჟორას და ბადრიას...

პირველ სართულზე, ზალაში დაასვენეს. ალაზ-ნიდან ამოტანილი ქვითა და აგურით აშენებულ სახლს მეორე სართული საჭიროების გარეშე ჰქონდა დადგმული. ასე აშენებდა ყველა და ვერიკამაც ასე ააშენა, როცა ალიზის სახლის დანგრევა გადაწყვიტა. მეორე სართულის ცარიელ ოთახებში ნითლად შეღებილ იატაკს მკრთალად აჩნდა წლების წინ დატოვებული ნაფეხურები და იდგა სიცარიელის - მტვრისა და ნესტისგან დასველებული გაჯის სუნი. რისთვის უნდოდა ამოტოლა სახლს რომ აშენებდო, იკითხა პანაშვიდზე მისულმა ნათესავმა. თვითონაც ამ დღეში იყო. კუხნა და სამი ოთახი ჰყოფნიდა, დანარჩენი გამოკეტილი ჰქონდა. ოცი წელია, ავაშენე და მეორე სართულის კედლები ჯერაც არ შემოიღესავს, პოლი ჯერაც არ დამიგიაო, თქვა, მასალაც იქვე მიყრია, სულ დარჩეული ნაბლის ფიცრები, იმერეთიდან ჩამოტანილი, მარა რათ მინდა, ვისთვის გაგაწყო, თავგებისთვის?

ბოლოს ამ ნაბლის ფიცრებისგან შეკრეს ვერიკას კუბო. მერე შავი თუთის ქვეშ დადგმულ მაგიდასთან ჩადგნენ რიგში ფულის ჩასანერად. ვილაცამ თქვა, სანყალი ნიკალა, როგორ ერთლარიანზე დაუხატავთ, ღარიბი და ობოლი რომ იყო, ალბათ იმიტომო.

ვერიკაც ობოლი იყო, მერე დიდობაშიც, ნაადრევად რომ დაქვრივდა და ქალაქმა რომ გამოგლიჯა ხელიდან ერთადერთი შვილი, მარტოს მოუწია ცხოვრება, მაგრამ მაინც ვერ შეეგუა მარტოობას. დღისით მუშაობდა, ხალხში ტრიალებდა და ყველა - ქალი, კაცი, ბავშვი, ქათამი, ღორი, ძროხა თუ ძაღლი მისი მოკავშირე იყო, ღამით კი მეზობლის ბავშვს იტოვებდა, ჭკუასუსტ ლალას, რომელსაც ვერიკას ფეხებში ძილი ერჩივნა მთვრალი მამის მუშტებსა და დედის ცრემლებს...

ბოლოს მაინც მარტო დარჩა: საფლავის ქვაზე ქმარი ამოუყენეს გვერდში, მაგრამ მიწაში ხომ მარტო იწვა?

ქმარი უგზოუკვლოდ დაიკარგა დასავლეთ უკრაინაში. 39-ში გაიწვიეს. ომი რომ დაიწყო, ლვოვთან მსახურობდა. ერთი-ორი თვე კიდევ მოდიოდა ჯარისკაცის სამკუთხა წერილები, მაგრამ მერე შეწყდა. ომის დასრულების შემდეგ ცნობა მიიღო კომისარიატიდან: „რიადავოი ვახტანგ იასონოვიჩი რ...შვილი. 1921 გოდა რაჟდენია. ორუდიინნი ნომერ. ვოენნაია ჩასტ 26520. პროპალ ბეჰ ვესტი“.

კაცმა არ იცის, ელისა თუ არა მიწა. სამახსოვროდ დარჩა მხოლოდ პასპორტისთვის გადაღებული ერთი ფოტო და ჯარიდან გამოგზავნილი წერილები - გახუნებული და გაცრეცილი ფურცლები, გადაკეცილ ადგილებში დაშლილი და გულისამაჩუყებლად ხელმოწერილი: გწერს შენი ბიჭი ვახტანგი.

ვერიკა ჭრელი ეკლესიის ეზოში დასაფლავეს. ეკლესიაც პირობითად ეთქმოდა, ერთი ნამცეცა ეკვდერი იყო, რიყის ქვით აშენებული და გამავებული კრამიტით დახურული. თავის დროზე წმინდა თედორეს სახელზე აუშენებიათ, მაგრამ ერთხელ ყაჩაღებს ნაძარცვის გასაყოფად გაუთვითათ

ღამე და დაბრმავებულან. ხატის ძალამ გაჭრაო, უთქვამს სოფლის მღვდელს და სოფელსაც აუტაცებია, ჭრელია ჩვენი ეკლესია, ჭრელი ანუ მჭრელიო.

ორი დღის გარდაცვლილი იყო, ახალი ტანსაცმელი რომ ჩააცვეს. დაფეთდნენ მეზობლის ქალბი. თითქოს სძინავსო, ისე ეხრებოდა ხელი, ფეხი და სხვა ყველა სახსარი. სხეული არც შემდეგ დღეებში გაქვავებია, არც გვამურ ლაქებს დაუფარავს კანი. სამძიმრის სათქმელად მისული ქალები ხმა-მალა ოხრავდნენ, ლოყებს იხოკავდნენ და ვიშოვებდნენ, კარგს არაფერს მოასწავებსო. მერე ერთმა თქვა, კოდელ ნინასთან გავაგზავნოთ ვინმეო.

გასვენების დღესაც ასე იყო - ხელი-ფეხი ცოცხალივით ეხრებოდა, ხორციც არ გაშეშებოდა ისე, როგორც გვამს ემართება ხოლმე, თუმცა ამ დროს უკვე მთელმა სოფელმა იცოდა კოდელ ნინას ნათქვამი, წლისთავამდე ვინმეს გაიყოლებსო.

ყველამ ქეთოზე იფიქრა, გასაგებია რატომაც... მთელი წელი ელოდა სოფელი ქეთოს სიკვდილს. ქეთოც ელოდა. ყველა წვრილმანზე ლოგინში წვებოდა. შაკიკის შეტევა კიბოდ ერჩვენებოდა, სიცხე-ფილტვების ანთებად, წელის ტკივილი - ნეფრიტად... საკვების ნაცვლად წამლებს იღებდა, წყლის ნაცვლად - გვირილისა და ვარდკაჭაჭის ნახარშს. გაბოდა, გაყვითლდა და ბოლოს ისე დაუძლურდა, რომ ეზოში სანოლით გაჰყავდათ ხოლმე, მაგრამ მზის სინათლესაც ველარ იტანდა, დანოლილსაც კი თავბრუ ეხვეოდა და უფანჯრებო საკუჭნაოში შეყვანას ითხოვდა.

ვერიკას წლისთავამდე ორი თუ სამი კვირა რჩებოდა, როცა ხმაურით გაიღო კარი და ჩაბნელებულ საკუჭნაოში შემოჭრილ სინათლის მძლავრ ნაკადს ქეთოს შვილიშვილის მხიარული შეძახილი მიჰყვა: ადექი, ბაბო, აღარაფერი გიჭირს, შოთია მოკვდა, შოთია!

ვინ შოთიაო, ძლივს ამოიღულულა ლოგინში ჩაკარგულმა ქალმა.

ვინა და ბანარა შოთია, წუხელ მამკვდარა, კაცკიდან გადმოვარდნილა ლელენყალზე და ქვაზე დაუშუსხია ტვინი. გამძღარი ყოფილა, დილით უნახავს მეველე ფიროსო.

მა, კოდელმა ნინამ რო თქვაო, ვერ იჯერებდა ქეთო.

შენ არა ყოფილხარ, შოთია უგულისხმია, შოთიაო, - უყვიროდა შვილიშვილი, - ადე, ბაბო, ადე, თონე გაახურე, ქათამი დაკალი, არ დაიღალე ამდენი წოლითაო?

ძალიანაც კი უნდოდა, მაგრამ აღარ შეეძლო ერთთავად კუბოში ჩასვენებულ ვერიკას დამსგავსებოდა. ივლისი იყო და სიცხისგან აძაგავებდა მზე ანათებდა და ვერაფერს ხედავდა. პირს აღებდა და ხმა აღარ ამოსდიოდა...

მინა

ერთ დღეს გაასვენეს ბანარა შოთია და ქეთო ვერიკას მახლობლად, ჭრელი ეკლესიის ეზოში და დასაფლავეს. გვალვისგან ისე გამხმარიყო მინა, რომ მთელი დღე ჭრიდნენ საფლავს. ნიჩაბს ნაშალი

ნის ამოსაყრელადაც ვერ ხმარობდნენ. ნაშალი არც ეთქმოდა ლოდებივით მსხვილ კოლბოებს. წერაქვითა და ძალაყინით თუ გატეხდი ყამირს, რომელსაც ვერც მესაფლავეთა კისრებიდან ღვრად ჩასული ოფლი ალბობდა და ვერც დასახედად მოსული ჭირისუფლის ცრემლი... დრო იყო ისეთი, მარტო მიწა კი არა, ლამის ყველაფერი ქვად ქცეულიყო. მარტო მესაფლავეები როდი ებრძოდნენ მზისგან დახეთქილ მიწას. სოფლის მეორე ბოლოში, სწორედ ასეთივე გაქვავებულ, ავად გამოგვალულსა და დახეთქილ მიწას ურტყამდა თოხს ორი კაცი, ქალაქიდან სოფლად ჩასული ვერიჩკასიანები - შვილი და შვილიშვილი. ურტყამდნენ მიწას, რომელიც ვერიჩკას დაეტოვებინა და რომელზეც მეზობლისგან ნახესხები სიმიინდი დაეთესათ, მაგრამ უსაშველო გვალვების გამო სიმიინდი დაეჯახნა სარეველას - ლალად მობიბინე შალაფასა და ამბროზიას. მეორე პირი გათოხნის დრო მოსულიყო, სოფელს კი უსაშველო გვალვის გამო მხოლოდ ერთხელ გაეთოხნა, მეორეს შეუძლებლად მიიჩნევდნენ, მამა-შვილს კი პირველიც დაუგვიანდათ, არადა გაუთოხნავად რას მოგცემდა ისედაც წევზი - მჭლე და ცუდი მიწა?

მაინც ამ მიწის იმედად იყვნენ, მიწისა, რომელში დაფლულ სიმიინდს ცალკე მზე ჭამდა და ცალკე - სარეველა. კაცმა რომ თქვა, ამ მიწის მცენარეულ საფარს სიმიინდი არც კი ეთქმოდა. უფრო სიმიინდის იმედი იყო, ოცნება სიმიინდზე, მაგრამ ამ იმედისა და ოცნების მეტი სხვა არაფერი ჰქონდათ: არც სამსახური და არც დანაზოგი.

ქალაქიდან გამოექცნენ შიმშილს, რომელიც დარდთან და უიმედობასთან ერთად მოიტანეს ლტოლვილებმა თავიანთი გადამწვარი სოფლებიდან და ქალაქებიდან.

სახლები ვერ იტევდნენ ადამიანებს. მათი სამ-

ყოფი არც სკამი იყო, არც სანოლი, არც საჭმელი და არც დანა-ჩანგალი. სტუმრებივით მიიღეს და ისინიც სტუმრებივით იქცეოდნენ, მაგრამ როცა სტუმრობა დიდხანს გაგრძელდა, აღარ მოეწონათ არც მასპინძლებს და არც თავად სტუმრებს, რომლებიც სტუმრობის ას წელს დათმობდნენ მასპინძლობის ერთ წელში...

ერთხელ მამა-შვილი ფეხით მიუყვებოდნენ რკინიგზას. ბიჭი რელსზე მიაბიჯებდა, გამოცდილი მუშაითივით იცავდა წონასწორობას. მამა განძელებზე მიჯახირობდა. განძელებზე სიარული მოუხერხებელია: თითოს გამოტოვებით რომ იარო, ძალიან ფართო ნაბიჯები უნდა გადადგა, გამოუტოვებლად კი - უჩვეულოდ მოკლე, ასე რომ რელსზე სიარული სჯობია - თან ხალისობ, თან დროსაც იგებ. ბიჭი სწრაფად მიაბიჯებდა, მამას უსწრებდა და გასაკვირია არაა, რომ პირველმა შენიშნა რელსებს შორის ამოსულ ბალახსა და ზეითი გაპოხილ განძელებს შორის თეთრად მოელვარე თავის ქალა. დაიზაფრა. მამამ უთხრა, რკინიგზის მახლობლად, გორაკის თხემზე, ძველი სასაფლაოაო, და ჩამოშლილი საფლავეები დაანახვა. მერე იხუმრა, ყველა გარბის ამ ქალაქიდან, აგე, მკვდრებმაც კი ფეხი აიღდესო...

ბიჭი პირველად იდგა ყანაში. იქნევდა თოხს და მამას უსმენდა. ახლოს შემოუთოხნე, ყურადღებით, ფესვები არ გადაუჭრა. შალაფა და სიმიინდი ერთმანეთში არ აგერიოს. შალაფას უფრო ბასრი ფოთლები აქვს, უფრო მუქი, მოშავო, სიმიინდი კი ღია მწვანეა, წინა დლით წასმულ ზელიონკასავით... ორი და სამი თუ შეგვხვდება ბუჩქად ამოსული, ყველაზე მსხვილი დატოვე, თორემ არცერთი ივარგებს, ტაროს ვერ გამოიბამენ. მიწიანად თუ მოირყა, უკეთესია, მეტ ტენს აიღებს.

შვილი უსმენდა მამას. უსმენდა თოხის ცემის

ხმასაც, თითქოს მიწასთან მეგრძოლი თოხებიც ამბავს ჰყვებოდნენ თავიანთ ენაზე, გაბმული ბაკაბუკით, მორზეს მონათესავე ენით და ასე ეხმანებოდნენ ამ მიწის ჭეშმარიტ პატრონს - ვერიჩკას, რომელიც მიწად ქცეულიყო.

ბიჭი ცდილობდა, არ ჩამორჩენილიყო, მაღიმალო სწევდა თავს და უყურებდა მამის სველ, მოხრილ ზურგს და მოკლე ჩრდილს, რომელიც სულ უფრო და უფრო შორდებოდა. ბოლოში რომ გავიდოდა, მერე შვილის კვალში გადადიოდა და იქ იწყებდა თოხნას, კვალს უმოკლებდა. თუკი შვილი გადაასწრებდა, ძალზე იშვიათად ასეც ხდებოდა, ყანის თავში გავიდოდა და იქ ელოდებოდა მამას. ალვის ჩრდილიდან გაჰყურებდა დათოვლილ მთებს. კავკასიონი ისე ახლოს იყო, რომ დაღლილი ბიჭი ფიქრობდა, ახლა მივბრუნდები, ზურგით მივეყუდები და წავუძინებო. მერე თვალებს დახუჭავდა და ესმოდა ლითონისა და გაქვავებული მიწის ხმა, რომელშიც ლუკმაპურისთვის მეგრძოლი კაცის მუდარა მოისმოდა:

მომეცი შენი ნაყოფი, მომეცი ქვიშასავით ბევრი მარცვალი - შენი მარგალიტები, მომეცი ძალა და მე დაგიბრუნებ ჩემი სხეულის ყველა სითხეს, ყველა ძვალს; ჩემს მარილს, მარგალიტებით თეთრ კბილებს; ჩემს უთვალავ თმას, ქვიშასავით რომ მაყრია; ჩემს ძლიერ ხელებს, ფრთებზე მეტად რომ მარგია. არ დაგრჩები ვალში, დაგიბრუნებ ყველაფერს. მოგცემ ჩემს სხეულს, როგორც ვერიჩკამ მოგცა, მე ვიქცევი მიწად, მე გაეხდები შენ!

მაგრამ მიწა მარტო არ იყო. მზეც მათი მოწინააღმდეგე იყო. უფრო სასტიკი და დაუნდობელი, ვიდრე გაქვავებული მიწა. თითქოს დაეიწყებოდა თავისი პირვანდელი მოვალეობა და დახმარების ნაცვლად, ხელს უშლიდა ადამიანებს. პირისპირ ბრძოლაში უთვალ დაძაბუნებოდნენ. სხვა გზა არ ჰქონდათ, უნდა მორიდებოდნენ, მზის ამოსვლამდე უნდა გასულიყვნენ სახლიდან. მთვარის შუქზე რომ შეგვეძლოს იასონასავით, ასე არ ვინვალბდითო, უთხრა ერთხელ მამამ და უამბო თავისი პაპის ამბავი. იასონა მზეს გაურბოდა, საერთოდ არ ენახებოდა, მთვარის შუქის იმედად იყო, მის ამოსვლას უცდიდა და მის მკრთალ შუქზე თოხნიდაო. ისე ჰქონია თვალი გაჩეული, რომ გამარგვლისას ზედმეტს არ გააყოლებდა, მამა-შვილს კი მზესთან უწევდათ შეჯიბრი. მზე ყველგან იყო და ყველაფერს ახმობდა, გარდა სარეველა ბალახისა, რომელსაც ბიჭი ვერ ცნობდა. „ეს იასამინფერი ხარისთვალაა, - უხსნიდა მამა, - ის ოქროსფერი, დაბალი ყვავილით, ლომისკბილას ჯაგებია, აი, იქით, ხელი გაიშვირა, ყანის პირზე რომაა, ხვართქლას ეძახიან, შხამიანია, მაგრამ თივაში უწნებელი ხდება. ბიჭმა ხელს გააყოლა მზერა და დაინახა ზაფხულის ცასავით ლურჯი ყვავილები მზესავით ყვითელი გულით“. მერეც, თოხნის დროს, მამა გასძახებდა ხოლმე, ეს კურდღლის-ცოცხას ეკალბარდებია, ის ღორის ბირკა...

* * *

გზას რომ დაადგნენ, სოფელს ჯერ ისევ ეძინა, მხოლოდ სამჭედლოდან ისმოდა საბერველის ქმე-

ნის ხმა, გრდემლსა და უროს შორის მოქცეული ლითონის წკარუნი.

ჯერ ძალდი გამოენთო ფოსფორის მანათობელი თვალებით, მერე ქიტესამაც გამოიხედა, სოფლის მჭედელმა. შიშველ სხეულზე ტყავის წინსაფარი ეკეთა და ოფლისგან ალაპლაპებულ დაძარღულ ხელში რკინის მარნუხი ეჭირა. ზურგსუკან თეთრი აგურის ქურა ვარვარებდა, გრდემლზე ახალგამოჭედილი ნალი ეგდო და წითელ-ყვითლად ღვოდა.

მარნუხიანი ხელით მხარზე გადებულ თოხებზე ანიშნა, რას აპირებო.

სხვა გზა არ გვაქვსო, უთხრა მამამ, ახლა თურ გავთოხნეთ, რაც დავეთესეთ, იმასაც კი ვერ ავიღებთ, შიმშილით დავწყდებითო.

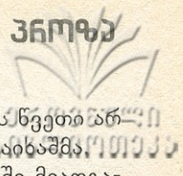
ვერ გათოხნითო, უთხრა მჭედელმა, ამ გრდემლზე უფრო მაგარია მიწა, მოდი აბა, დაცხე ეგ შენი თოხი, რა გამოვაო.

ქიტესა-მჭედელიც ემალებოდა მზეს, ღამე მუშაობდა. მის ხელში ყველაზე მკვრივი ლითონიც კი ცომივით რბილდებოდა. ჭედდა ნალებს, სამსჭვალეებს, დანებს, ღუმლის კარებს, სალტეებს ურმის ბორბლებისა და კასრებისათვის, თოხის პირებს, ფინლებს, ეუვნებს, საჩხრეკებსა და სოფლისთვის საჭირო ბევრ სხვა ნივთს. ბიჭს საათობით შეეძლო სამჭედლოს წინ დგომა და გავარვარებული ლითონის ყურება. როცა პატარა იყო, ვერიჩკა ეზოს კარს გაუღებდა, ქუჩაში გამოშლილი ბაშვებისკენ უბიძგებდა და ეტყოდა, ნადი, იბურჭალე, ბებოო. ისიც თამაშ-თამაშით გაუყვებოდა სოფლის მცვერსა გზას და სადაც უნდა წასულიყო, რაც უნდა გაეკეთებინა, ბოლოს მაინც მიადგებოდა სამჭედლოს. მერე იდგა და საათობით მისჩერებოდა ქიტესას ბრძოლას ლითონთან. თვალს ვერ წყვეტდა მოგიზგიზ რკინას, მქმინავ საბერველს, უკვე დამზადებულ ნაკეთობებს, მიმოფანტულ ხელსაწყოებს, წყლიან ვედროდან შიშინით ავარდნილ ორთქლის ღრუბელს. ლითონის წკარუნიც აჯადოებდა, დაჰკა-დაჰკას რიტმული მელოდია. ვერაფერი მოსწყვეტდა ამ სანახაობას, თითქმის ვერაფერი, მხოლოდ ბაყაყებს შეეძლოთ მისი ყურადღების მიპყრობა, დამშრალი ტბორებიდან აშლილ ბაყაყებს, რომლებიც სამჭედლოს კედელთან იყრიდნენ თავს, სადაც არტეზიული ჭებიდან დაღვრილ წყალსა და სინესტეს ეტანებოდნენ.

ნანვიმარზე ბაყაყები ვერიჩკას სახლის ზეხსიან ძირშიც გროვდებოდნენ, მაგრამ მერე, როცა მზე დააჭერდა, როცა სიცხე ყველაფერს დამაშრავდა, ბაყაყებიც ნელ-ნელა უჩინარდებოდნენ. ბიჭი ვერაფრით ხვდებოდა, სად მიდიოდნენ ეს საოცარი არსებები.

მჭედელი კეთილი ღიმილით არწმუნებდა ბიჭს, ბებიას ბაყაყებია, ბუზებისა და კალიების დევნაში გზა აებნათ და უკან ვერ ბრუნდებიან, დაიჭირე და წაუყვანე, ნახე როგორ საბრალოდ აღებენ პირს, წამიყვანეო, გეხვენებიან.

ბიჭი უნდობლად გახედავდა, მჭედელი კი მეტი გულმოდგინებით არწმუნებდა, ჩემი ბაყაყები ასეთები არ არიან, ჩემები რკინისები არიანო და ჰპირდებოდა იმ საოცარი რკინის ბაყაყების ჩვენებას და

ჩუქებას, რომლებიც სოფლიდან შორს წასულიყვნენ, რადგან, მჭედლის თქმით, სოფელში რკინის ბუზები არ დაფრინავენ და რკინის ბაყაყები კი მხოლოდ რკინის ბუზებს ჭამენო.

„გინახავს რკინის ბუზი?“ - ჰკითხავდა ბიჭს.

არაო, უპასუხებდა გაოცებული.

ანდა როგორ ნახავდიო, შეიცხადებდა მჭედელიც, ისინი ხომ ძალიან შორის არიან, იქამდე რომ მიხვიდე რკინის ქალამნები უნდა გეცვალოს. მერე ჰკითხავდა, რკინის ქალამნები თუ გაქვსო.

არაო, უმალ დაღონდებოდა ბიჭი და ყურებს ჩამოყრიდა, მაგრამ მჭედელი მალევე გაამხნევებდა, შენ მაგაზე არ იდარდოო, ეტყოდა, რომ წამოიზრდები, ზომას აგიღებ და მე გამოგიჭედავ რკინის უცვეთ ქალამნებს, მერე კი ვერაფერი დაგიდგება წინ, ნახვალ და ნახავ როგორ იჭერენ რკინის ბაყაყები რკინის ბუზებსო. ეგ კი არა, თუ მანამდე დაბრუნდნენ, ერთ რკინის ბაყაყს შენ გაჩუქებო. და ბიჭსაც უხაროდა, უზომოდ კმაყოფილი იჭერდა სამჭედლოს წინ ჩამწკრივებულ ნამდვილ ბაყაყებს - მორუხო-მომწვანო ზურგებით, თეთრი, რბილი მუცლებით, გრძელი უკანა კიდურებით, გადმოცვენილი თვალებითა და დაფრენილი პირებით, - იჭერდა, მუჭებში ბლუჯავდა და მთარბენინებდა ვერიჩკას სახლისკენ.

ერთი ხანობა მჭედელი კიდევ არწმუნებდა მამა-შვილს, ხელი აიღეთო უიმედო საქმეზე. ეუბნებოდა, სასწაული რომ მოხდეს და ბოლომდე გათოხნოთ, თუ წვიმა არ მოვიდა, ივლისის მზე მაინც დანავს და გაახსმობს მაგ თქვენს დავგალულ სიმინდსო.

ვერ დაარწმუნა.

წასვლას აპირებდნენ, როცა სამჭედლოს კედელთან თითქოს ქვა ამოძრავდაო, რუსხად დახორკლილი ბაყაყი შეტოკდა. მჭედელმა ბიჭს გაუცინა, ხომ არ წაიყვანო. ბიჭსაც გაახსენდა ბავშვობის ამბავი და ზუმრობითვე ჰკითხვა, სად არიან ის თქვენი რკინის ბაყაყები, რომ მპირდებოდითო. მჭედელმა გაიცინა და ასაკისთვის შეფერებელი საღი კბილეები გამოაჩინა. გახსოვს, არ დაგავიწყდაო, ჰკითხა. ბიჭმა, დღემდე ეელოდებო. მერე უთხრა, ეტყობა ქვეყნიერებას მოედნენ ეგ თქვენი რკინის ბაყაყები, ნამდვილები გაყარეს და საშველიც იმიტომ არ არის, რკინის ბაყაყს ვერავინ მოკლავს და მკვდარი ბაყაყის გარეშე კი წვიმა არ წამოვაო. ბევრი იცინეს. ბოლოს მჭედელმა კიდევ ერთხელ ურჩია, ხელი აეღოთ უაზრო საქმეზე, მაგრამ მამამ, ასე იოლად ვერ ჩავიქნევთ ხელს, უნდა ვცადოთო, თქვა და გზა განაგრძეს.

ვიდრე გზიდან გადაუხვევდნენ, ბიჭმა უკან გაიხედა: ჯერ ისევ ბნელოდა, სამჭედლოდან გამოსულ მკრთალ სინათლეზე მჭედლის ძაღლს ენა გადმოეგდო და ქასქასებდა.

როგორც წისქვილის იატაკი იფარება ხოლმე ფქვილით, ისე იყო სოფლის გზა მტვრით დაფარული. ჯერ არ გათენებულიყო და სოფელს უკვე ბული ადიოდა. ფრჩხილისოდეა ახალი მთვარე ისე აივსო და დაიცალა, რომ ამინდმა ოდნავადაც კი არ შე-

იცვალა ზნე. თვე სრულდებოდა, წყლის ნვეთი არ ენახა მინას. ეზოებიც გადაიხრუკა და დაიხსნა.

მიდიოდნენ სოფლის გზაზე, მტვერში მიადგა-ფუნებდნენ ფეხებს და კიდევ დიდხანს ჩაესმოდათ ყურებში ქიტესას ჩაქურჩის კაკუნი, რომელიც ძალიან ჰგავდა თოხის მინასთან შეჯახების ხმას.

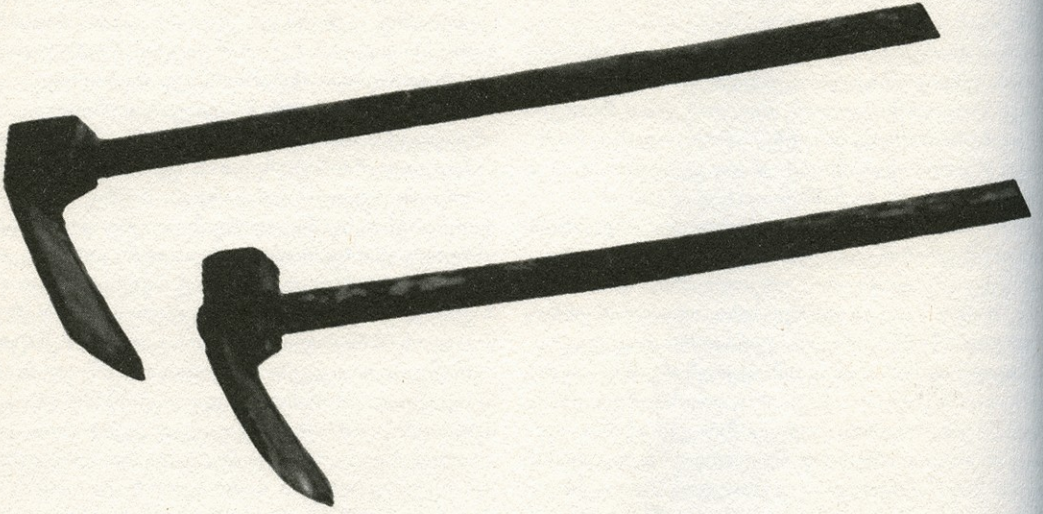
გვალვას მართლა გაექვევებინა მინა. ქვასავით ირეკლავდა თოხის პირს. მძიმედ, მოკლე-მოკლე ნაბიჯებით მიიწევდნენ წინ. კვალი რომ გაიტანეს - ორ-ორი კვალი მიჰქონდათ - მზე უკვე თავზე დაჰყურებდათ. მდულარე ზეთივით ეღვრებოდათ ქარვისფერი სინათლე. სტიკოდათ თითები, მაჯები, წელი... დამღლეული და მტკივნეული იყო, როცა მოქნეული თოხი მინაში ჩაფვლისა და სიმინდზე მაღალი ამბროზიის ფესვების გადაჭრის ნაცვლად, წკრიალით ირეკლებოდა მინიდან. ირეკლებოდა და ტკივილად უბრუნდებოდა დაკრუნხულ ხელის მტევნებს, რომლებსაც ცალკე ტკივილის, ცალკე კი ოფლისგან დასველებული და ფუთქებდათ თქილი ხელისგულების გამო უჭირდათ თოხის მძიმე ტარის დაჭერა, ტარისა, რომელიც ორი დღის შემდეგ ისე ლაპლაპებდა, თითქოს სპილოს ეშვისგან ყოფილიყო გამოთლილი, მაგრამ ტარზე მეტად ლაპლაპებდა თოხის პირი - ალესილი და სარკესავით გლუვი, რომელიც მზეს ეჯიბრებოდა ელვარებაში.

როცა მინა გაკერპდებოდა, როცა რამდენიმე მოქნევა არ შეელოდა, იწყებდნენ თოხის პირების აქეთ-იქით ტრიალს. ხან ცერად ურტყამდნენ, ხანაც - კუთხით, ისე, თითქოს წერაქვი ეჭირათ. იხუმრეს კიდევ, წერაქვით რომ გვეთოხნა, ნაკლებს ვინ ვალეზდითო.

მინიდან ავარდნილი მტვერი კი აღწევდა პირში, ცხვირის ნესტოებში, თვალებში... იძულებული იყვნენ არა მარტო მზისგან დაეცვათ თავი, არამედ ამ ყველგან შემღწევი და სულის შემზუთველი მტვრისგანაც. ისე ჰქონდათ თავი და სახე შეფუთული, როგორც უდაბნოს ქარიშხალში მოყოლილ ბედუინებს, როგორც საქმეზე გასულ ყაჩაღებს. მოუჩანდათ მხოლოდ მზისგან, მტვრისგან და ოფლისგან დანითლებული თვალები, მალიმალ ახველებდნენ და აფურთხებდნენ ტალახს.

მზესა და გამომშრალ მინას ემატებოდა სარეველა ბალახის სამართებლის პირივით ბასრი ფოთლები, რომლებიც შეუმჩნევლად უსერვადნენ ხელებს, ტანს, სახეს, ვიდრე არ მიხვდნენ და არ შეიფუთნენ ისე, როგორც მათი ლტოლვილი ნათესავები ფუთავდნენ მანდარინის ხეებს ზამთრის სუსხიან ღამეებში, მაგრამ მთავარი მონინალმდევე მაინც მზე იყო, ამოსვლის პირველი წუთებიდან რომ ღვივოდა ისე, როგორც რკინა ქიტესას სამჭედლოში.

ერთადერთი მოკავშირე ჰყავდათ - უკვე გაკეთებული საქმე, გათოხნილი კვლების გეომეტრია. მოჭრილი ბალახი სწრაფად ხმებოდა და ერთგვაროვანი უკიდევანო მწვანე ზღვა, დახრჩობით რომ ემუქრებოდათ, გარდაიქმნებოდა ლარივით გაჭიმულ მწვანე ზოლებად, რომლებიც, სარეველების ტყევიობიდან გათავისუფლების შემდეგ, ლალად სუნ-

თქვენდენ და შრიალეზდენ.

ყანიდან შუადლით გადიოდნენ. როგორც კი ჩრდილს დაჰკარგავდნენ, თოხებს მხარზე გაიდებდნენ, ვერიჩკას კაფენიკში ჩარჩენილ თბილ წყალს იქვე, სიმინდის ძირებში დაღვრიდნენ და იმავე გზით ბრუნდებოდნენ, რომლითაც მოვიდნენ.

გზაზე კიდევ უფრო მეტი მტვერი იდო, კიდევ უფრო მაღლა ადიოდა ბული, რომელშიც გახვეულ მამა-შვილს უშნოდ ეხუმრებოდნენ თავიანთი სახლების წინ, ჩრდილში ჩამომსხდარი სოფლის კაცები, სარეველასავით რომ მოსდებოდათ აფუებულ სახეებზე ხშირი თმა-წვერი. ძირს ყრიდნენ ხშირი თამაშით გაბერილ კარტს და ხმაურობდნენ, თვალს არ უჯერებდნენ, სად გაგონილა, ასეთ გვალვაში თოხნაო, ცოდო ხართ, კაცო, ვერა ჰხედავთ, მზე რა დღეშია, სულ დაბლა იწევს, ლამის თოხით გამოედოთ, ახლა ყანაში დგომა იქნებაო? უფრო მწარესაც ეტყოდნენ, ქირქილითა და დაცივით, გეტყობათ, ქალაქში ასფალტი გაქვთ ნათოხნი და ამ ქვასავით მიწის ჩიჩქნა გეადვილებათო. ასფალტს რათ უნდა თოხნა, იტყოდა კიდევ ერთი, მოიტეხე ჭადვიით და ჭამეო. ერთ-ორ სიტყვას ესენიც ეტყოდნენ, უფრო მამა, რომელიც ხუმრობას ხუმრობით უპასუხებდა, სიცხისა თქვენ გეშინოდეთ, ცოფიან ძაღლებსო, ჩვენ რას დაგვაკლებსო, მაგრამ დიდხანსაც არ უჩერდებოდა, შვილსაც აჩქარებდა, შინ უნდა მისულიყვნენ, მტვერი უნდა ჩამოერეცხათ სახიდან, ტანიდან, სიცხე გამოედევნათ თვალბდან, ფეხისგულებიდან, რომლებიც სამზარეულოს ნესტიან სოხანეს ისეთი ნატერებით ეკვროდნენ, როგორც ხის ბაყაყები ნაწიმიარ ფოთლებს. უნდა დაესვენათ, წაეძინათ და ესადილათ გოგში ჩანყობილი, ტილოთი დაფარული შოთი პურებით, კვირიდან კვირამდე რომ უნდა ეკმარათ და მიეყოლებინათ რძისფერ, მღვრიე ნათხში მოტივტივე მარილიანი ყველი, დიდი ნასვრეტებიდან უწევტად რომ

გადმოსდიოდა ქარვისფერი სიმაღლე, თითებს რომ მიუყვებოდა, რომ ჩაცდებოდა მტევანს და, იდაყვამდე არ მისული, წვეთავდა ისე დინჯად, როგორც ლოლოები თებერვლის მზიან დღეებში.

ვენახიდან ვედროთი გამოჰქონდათ ატამი, პატარა და უფერული, რომელსაც უხვად ისხამდა დავალუღი, ვენახის ატმის მცირე ვარჯი. ნაყოფი ისეთი ფერისა ჰქონდა, მკვახე გეგონებოდა, მაგრამ სინამდვილეში თაფლივით ტკბილი იყო, წვნიანი, ძარღვიანი და სახლეჩი, რომელსაც გახუნებულ, სიყვითლეშეპარული მწვანე-ხავერდოვანი კანიც იოლად სძვრებოდა. თუ მოხერხებულად ჩააგლეხდი თითებს და ერთმანეთის საწინააღმდეგო მიმართულებით დაატრიალებდი, შეგრჩებოდა უგემრიელესი ატმის ორი ნახევარსფერო, რომლის თითო შიგთავსის ცენტრში მშრალად ესვენა შინდისფერი, დანაოჭებული კურკა.

შვილმა ატმების ხლეჩისას შეიტყო, რომ ატმებიც, ქალებისა არ იყოს, ორ ნაწილად იყოფიან, სახრავებად და სახლეჩებად. სხვა დროს და სხვა გარემოში, ამაზე ბევრს იცინებდნენ, მაგრამ ახლა არ შეეძლოთ. ცაცხვის ჩრდილში მიწოლილებს მალევე მოაკითხავდა მოუსვენარი ძილ-ღვიძილი და გამომშრალი სხეულები ორი საათით დაივინყებდნენ მზის სიმწვავეს, თოხის სიმძიმესა და მიწის სიმაგრეს. მერე, როცა ჩრდილი ნაბიჯისხელა გახდებოდა, ისევ ყანის გზას გაუდგებოდნენ და ისე მიათრევდნენ სხეულებს, თითქოს წინ გაგდებულ თავიანთ ჩრდილებზე იყვნენ გამობმულნი. ისევ დგებოდა მტვრის ბული, რომლიდანაც ამოწვერილი თოხის პირები მზეზე დაყრილი, სარკის ნატეხებივით ლაპლაპებდნენ და სალაზლანდაროდ ინვევდნენ თუთის ჩრდილებში, სკამებზე ჩამომსხდარ სოფელ კაცებს. ებიჭო, ღამე მაინც თოხნე პაპაშენ იასონასავით, სოფელი იოლად გაცვალე ქალაქში და მზის მთვარეში გაცვლა რალა გაგიხდა, ჯიშში მაინც არა გქონდეთო.

იასონა მართლა თოხნიდა ღამით, ფრჩხილივით გაღებულ მთვარეზეც კი ჭოტივით უელავდა თვალები, არ იღლებოდა, მაქოზე სწრაფად გაჰქონდა და გამოჰქონდა წყვილი კვალი და არ იღლებოდა, ზეზეულადაც კი არ ისვენებდა, ნიკაპსაც კი არ ჩამოედებდა თოხის ტარზე... ერთ მეზობელს უნახავს ღამით ყანაში მომუშავე და მერე სხვებსაც უამბო, კაცო, ანკესივით სულ ზევით ჰქონდა აშვერილი ეს ოხერი თოხიო და მართლა ასე იყო, ვერავინ გაუსწორდებოდა, ვერავინ აუბამდა მხარს, წუთით არ შეისვენებდა. სამაგიეროდ დღისით, მზე რომ გააქრობდა მთვარეს, მიაფენდა ასწლოვანი ცაცხვის ძირში თუშურ ფარდას და თვითონაც ზედ მიეგდებოდა სადილამდე.

ისედაც არ აპირებდა გაჩერებას და პაპის ხსენებაზე საერთოდ ხმის გაუცემლად გაეცალა იქაურობას. იასონაზე ფიქრი ყანაშიც შეჰყვათ, მერე აღარ ახსოვდა შვილმა ჰკითხა თუ თავისით დაიწყო მოყოლა. ათი თუ თორმეტი წლის იქნებოდა, იასონა რომ მივიდა შინ, ხელ-პირი დაიბანა და ქათამი დაკოლი, ხაჭაპურები დააცხვეო, რომ უთხრა თავის ქალს. მერე ყველანი მიიწვია მაგიდასთან. ისადილა. სამი სტაქანი რქანითელი დალია და თავზე ხელი გადაუსვა გვერდით მჯდომ შვილიშვილს. მერე თქვა, მგონი მაჩვია მოჩვეული, გავალ ვენახის ბოლოში, იქნებ გამიმართლოსო. თოფი რომ გავარდა, ბებია სუფრას ალაგებდა, შვილიშვილი შუკოს აბზრიალებდა შინდის ტოტზე გამობმული პრეყით. ბაბუამ მაჩვი მოკლა, ბაბუამ მაჩვი მოკლაო, პლანეტში გარბოდა ბიჭი და სახეში ვაზის ფართე ფოთლები სცემდა, უკან ვაი-ვიმით მისდევდა მოხუცი ბებია, რომელსაც თავიდანვე არ სჯეროდა მაჩვის ამბავი. ჭერმის ძირში ეგდო, ეტყობა ხეს მიეყუდა, მაგრამ უსულო სხეულმა თავი ველარ შეიმავრა და გვერდზე გადაწვა. ორივე ფეხიდან გაეძრო ჩექმები, ფეხებთანვე ეგდო ორლულიანი თოფი, ომში დაკარგული სამი შვილიდან ერთ-ერთმა რომ ჩააბარა, თვალის ჩინივით მოუფრთხილი მამაჩემოო. იასონა მამიკლეს, იასონა მამიკლეს, მოთქვამდა ბებია. ბიჭი ვერ ხვდებოდა, ვის შეეძლო მოეკლა. მაჩვს? ვერც მერე გაიგო ვერავინ, როცა ყველა ამბობდა, იასონამ თავი მოიკლაო, მაგრამ ბებია ჯიუტად იმეორებდა, მამიკლეს იასონა, მამიკლეს კაციო.

საწყობის ქურდობა დააბრალებს. დარაჯი იყო და დააბრალებს. რაიონიდან გამომძიებლები ჩამოიყვანეს ძაღლებით. ყველა დაკითხეს, მათ შორის იასონაც. დანაკლისია, დანაკლისიო, უმეორებდნენ უწყვეტად. რამდენჯერმე დაიბარეს კანტორაში და ხელწერილით გაუშვეს. მერე რომ გაიგეს, სამი შვილი ჰყავდა ომში დაკარგული, შეეშვეს, იფიქრეს, მოხუცია, ალბათ ჩაედინაო. თან სულ რაღაც ათი წველა ყველი იყო დანაკლისი, მეტი კი არა... ეგონა ამით დამთავრდა ყველაფერი, ჩეკისტებმა დაივიწყეს, მაგრამ სოფელს ახსოვდა, სოფელი ვერ ისვენებდა, ენა ექავებოდა, ჰოდა, ერთხელაც ზაფხულის ისეთსავე გვალვაში, როგორსაც მამა-შვილი ებრძოდა ახლა, წყაროსთან მისულმა იასონამ ჯერ ხელ-პირი დაიბანა, მერე კისერი შეუშვირა ყინულოვან ნაკადს, ბოლოს კი დაენაფა წყაროს მილიდან გადმომსკდარ წყალს და დიდხანს არ გააჩერა

მუშტივით დაბერილი ყრონტი. სწორედ ამ დროს მიაძახა ვილაცამ, ბიჭო, ბიჭო, არ ჩაინძინდა შლაშე ყველით ჩამწვარი ყელიო?! ყურებს არ დაუჯერა, არ უნდოდა დაეჯერებინა. წინა დღით კომისარიატიდან მოსულმა ხალხმა ბიჭების ფოტოები სთხოვა, შინ მოუსვლელთა მემორიალისთვის, სოფლის კანტორის წინ რომ შენდებოდა. ახლა კი რა გამოდის, მათ ხსოვნასა და გმირობას რანაირი ფაზი ექნება, თუკი გამზრდელი მამა საწყობის ვირთხა და ქურდია? მოკვდა და აღარ დარჩა! არც კი მიტრიალებულა, არც კი უცდია გაერკვია ვინ იყო და რას ერჩოდა. ხმით თითქოს ეცნო, მაგრამ... დაიბნო თავზე სველი თუშური ქუდი და ფართე ნაბიჯებით გაშორდა იქაურობას. ერთი კვირა იარა და იბორცა თავზარდაცემულმა, მერე თითქოს დამშვიდდა, ძველ იასონად იქცა და სადღაც ათი დღის თავზე სიდონიას, ჯიუტად რომ ელოდა ფრონტზე დაკარგულ შვილებს, ქათამი დააკლევინა...

გამწარებულებმა თოხნეს, თავგამეტებით, თითქოს გავარვარებული თონის ფსკერზე თოხნიდნენ. ოფლიც აღარ სდიოდათ, მიწასავით გამოშრნენ და გაქეპვდნენ. რაღაც უხილავი ზღვარი გადალახეს. უგრძნობი გახდნენ. სიცხეც აღარ აწუხებდათ. ხანდახან წამიერად შეამცივნებდათ და ზნესავით დაუვლიდათ ხოლმე სიცივის ყრუანტელი. ხელებიც თითქოს მჭედლის მარნუხებად ექცათ, ისეთი ძალით ჩაევლოთ თოხისტარებისთვის. თოხნაში გართულებმა ვერ შეამჩნიეს, როგორ გადაეწვოთ მზე ალვის ხის წვერებს, როგორ გაკრთა მისი წითელი შუკი გაშავებულ ფოთლებს შორის და როგორ დაღამდა.

მთელი კვირა იარეს, მთელი კვირა თოხნეს და ყლაპეს მტვერი - მზის ამოსვლიდან ჩრდილის გაქრობამდე, ჩრდილის გაჩენიდან მზის ჩასვლამდე. არავინ იყო მათი შემწე, გარდა გაკეთებული საქმისა - უკვე გათოხნილი ყანისა, რომლის წილი დღიდან დღემდე იზრდებოდა. შვიდი დღე მოუწდნენ ყველა კვალის გაგლას, ყველა სარეველის მოთხრასა და მოჭრას. რაც მათზე იყო დამოკიდებული, ყველაფერი გააკეთეს. ახლა თუ ერთ-ორ დღეში არ განვიმდებოდა, ხელისგულზე დარჩენილ გამომვლულ სიმინდის ღერებს, მუხლამდე რომ სწვდებოდათ მთოხნელებს, იოლად დანავადა და გაახმოვდა მზე. ვერ მოასწრებდა გაზრდას და ტაროს გამოღებას. ამდენ ოფლსა და ტკივილს წყალი წაიღებდა, წყალი, რომლის წვეთი არ ენახა მიწას აგერ უკვე თვენახევრის განმავლობაში.

* * *

გვიან მორჩნენ. ღრუბლებს შორის სუსტად ატანდა მთვარის მკრთალი შუქი. ყანა ვერცხლისფრად შრიალებდა. აქა-იქ იელვა და ქარმა წამოუბერა. ბიჭმა მარილიანი საულვაშე გაილოკა და გადააფურთხა. წვიმას აპირებდნო, თქვა და უვარსკვლავო ცას ახედა. მამამ ბეჭზე გაიდო თოხი, ცარიელ კაფენიკს წამოავლო ხელი და წავედითო, უთხრა. მალე წვიმის პირველი წვეთიც გაგორდა გზაზე და ფენილ მტვერში და შვად დასოროლოვდა. სოფელს არ ეძინა. ქუჩაში გამოფენილიყვნენ და მათ ელოდნენ. კაცებმა, ახლა თუ იწვიმა, სოფელში მარ-

ტო თქვენ აიღებთ მოსავალსო. ოთარამ თქვა, დილით ვიყავი ყანაში, შალაფა და სიმინდი ვერ გავარჩიე ერთმანეთისგან, ჩვენ აღარც წვიმა გვიშველის და აღარ გვალვაო. მერე ელვისგან წამიერად განათებულ ცას ახედა და თქვა, რალაც ცუდად ოხუნჯობს ელია, ცუდად ალაპლაპებს ამ მოკუპრულ ცას, ემანდ სეტყვა არ მოგვაყაროსო. სეტყვის ხსენებაზე დარჩიამ სამჯერ გადააფურთხა, მერე პირჯვარი გადაიწერა და ჩაშავებულ ცას ასძახა:

„ახა წმინდაო ელია,
 რასა მოგიწყენია,
 თეთრი ფერის მხარ-ბეჭი
 შენთვის მოგვირთმევია,
 შენ მოიყვან წვიმასა,
 ჩვენ დაგიკლავთ ციკანსა“.

განვიმდა. წვრილად ცრიდა. ბიჭი გახურებულ, გამომშრალ სახეს უშვერდა წვიმის წვეთებს. პირით დაჭერაც სცადა. მაღე სახე დაუსველდა. თითქოს უხილავი ხელის მოქნიული უსუპიდან ეპკურებოდა აიაზმის შხეფები.

შინ დაბრუნებულებს დენი არ დახვდათ. ესე იგი, მართლა იწვიმებს, თქვა მამამ, მთავარია, სეტყვა არ მოვიდეს, თორემ დავიღუპებითო. არ უვახშიათ, ისე დაწვენენ დასაძინებლად.

ბიჭს აღარ ახსოვდა, მამის ყვირილმა გააღვიძა თუ გრუხუნმა, თუნუქის სახურავის ჟღერალმა. ქარი და წვიმა ასკდებოდა ფანჯრებს, კარის შემოტვრევას ლამობდა. დროგამოშვებით თეთრად ინათებდა და დაგვიანებული ქუხილი აყრუებდა იქაურობას. მამა ფანჯარასთან იდგა და რალაცას იძახდა. მერე მობრუნდა და შვილის დასანახად ჩაიქნია ხელი. ბიჭი ყველაფერს მიხვდა! მამამ ამასობაში ჯარისკაცის წყალგაუმტარი ლაბადა მოისხა და გარეთ გავიდა. ბიჭი წამოდგა და ფანჯარასთან მივიდა. გავარდა მეხი და იქაურობა ვერცხლისფრად გაანთა. ბიჭმა შეამჩნია, ჩაბნელებული წინკარი თეთრად იყო დანინკლული. თვითონაც აპირებდა გასვლას, მაგრამ მერე მესხიერების ძაფი გაუწყდა. არ ახსოვდა, გავიდა თუ - არა. კვლავ ლოგინში იწვა და ძილ-ღვიძილში ბორგავდა. დაეისიზმრა ვერიჩკა, ცოცხით და აქანდახით ტრიალებდა ეზოში. გვიდა და თეთრ მარცვლებს აგროვებდა საიდანლაც გაჩენილ უზარმაზარ გობში. სიზმარში ვერიჩკა აღარ იყო ისეთი რბილი და ფაფუკი, როგორც ახსოვდა. ნაგვალ მინასავით გაქვავებულიყო, სამაგიეროდ, ფეხი ეფლობოდა რბილსა და ნესტიან მინაში. აგროვებდა ეზოში მიმოფანტულ მარცვლებს და თან ეუბნებოდა, ნუ გეშინია, ბებო, ნუ გეშინიაო. სხვა რამეც უთხრა, მაგრამ აზრი ვერ გაიმოიტანა, მერე კლავ გაიგონა ვერიჩკას ნათქვამი, არ გვეშვება ქეთო, არ გვეშვებაო... თან არ ჩერდებოდა, გვიდა გადამდებო სიმშვიდით, გობში ჩაყრილი ყინულის ნამსხვრევები კი სიმინდის მარცვლებად იქცეოდნენ. არაფერი გამოუვა, ბებო, არაფერიო, ამბობდა მშვიდად...

დილით რომ გაიღვიძა, გაუჭირდა სიზმრისა და ცხადის გარჩევა.

აღარ წვიმდა. გამოედარა. მზე ჯერ არ მოდგომოდა ფანჯარას, მაგრამ ყველა წვეთიდან, ყველა გუბიდან, ყველა ფოთლიდან თუ სახურავიდან ირეკ-

ლებოდა მისი ჯერ კიდევ გრილი სხივები. პაერი დაწმენდილიყო. ახალჩავლილი ნახირის სუნიც გამოარჩია. იმედით ავსებდა სასიამოვნო სიგრილესველი მიწის სუნი და ჟანგბადით გაჯერებული ჰაერი. ქუჩიდან მამის ხმა შემოესმა. მოეჩვენა, როგორ იცინოდა. რა აცინებს? გაიფიქრა მექანიკურად. მერე ისევ წუხანდელი ღამე და სიზმარი გაახსენდა. იქნებ, საერთოდ არ წამომდგარა ლოგინიდან და ყველაფერი დაეისიზმრა? არც სეტყვა ყოფილა და არც ყინულის მარცვლებით გადათეთრებული გზი? იქნებ, არც ფანჯარას აკრული მამა უნახავს? იქნებ, ესეც სიზმარი იყო? მარტივად შეიძლებოდა შემოწმება, მაგრამ არ ჩქარობდა წამოდგომას. არ თმობოდა ეს სიმშვიდე, გაჩერებული დრო, სულის მოთქმა რალაც მნიშვნელოვანი მოვლენის წინ. ვიდრე ლოგინში იწვა, ვიდრე თავს იმძინარებდა, სამყაროც მასთან ერთად ისვენებდა. იცოდა, ამ გაჩერებულ დროზე - წამებსა და წუთებზე დაშენდებოდა მომავალი - ბედნიერი ან უბედური, მათი შრომაც ან გამოიღებდა ნაყოფს, ან დასეტყვებოდა ყანაში ჩაიკარგებოდა, წლების შემდეგ კი მოეჩვენებოდა, რომ სხვანაირად არც შეიძლებოდა ყოფილიყო, რომ ეს იყო ერთდერითი და ლოგიკური გაგრძელება - მაცოცხლებელი, გადამრჩენელი წვიმაც და დამლუპველი, გამანადგურებელი სეტყვაც, მაგრამ ეს ყველაფერი იქნებოდა მერე, როცა ლოგინიდან წამოდგებოდა, როცა გაჩერებული დრო ისევ დაიწყებდა დენას, ახლა კი იწვა და ახლო წარსულში ეძებდა მისთვის სასურველი მომავლის ფესვებს. იქნებ, ყინული კი არა, სიმინდის მარცვლები ეყარა ეზოში? იქნებ, შუადღეს ქათმებისთვის დაყრილი მარცვლები დარჩა აუკენკავი? განა ადვილია ღამით, მინდორში მიმოფანტული ყინულისა და სიმინდის მარცვლების გარჩევა? ბიჭმა წარმოიდგინა, როგორ მივიდა ფანჯარასთან, როგორ გაანათა არემარე ელვამ და დაინახა თეთრი მარცვლებით დაფარული წინკარი. მგონი, დავიღუპეთ, უღონოდ თქვა მამამ, საკიდიდან ჯარისკაცის წყალგაუმტარი ლაბადა ჩაიბოხსნა, მოიცვა და გარეთ გავიდა. ბიჭი უყურებდა როგორ დადიოდა გაჟიფივებულ მინდორში მამამისი, როგორ იხრებოდა და აგროვებდა თეთრ მარცვლებს. მერე წარმოიდგინა, როგორ დაბრუნდა ჩქარი ნაბიჯით უკან, როგორ შემოვარდა ოთახში, როგორ წურწურით ჩამოსდიოდა წვიმისგან ფერ-შეცვლილი, დამძიმებული ლაბადიდან წყალი და როგორ აჩვენა გახარებულმა ხელისგულზე დაყრილი თეთრი მარცვლები, ოღონდ ყინულის კი არა, სიმინდის მარცვლები...

ამასობაში მზე მოადგა ბიჭის ოთახს. ფანჯრიდან კომპოსა და კარალიოკის დამტვრეული ტოტები მოჩანდა. მამა გაზაზე გასულიყო და ნაწვიმარზე გაჩენილ გუბეს აშრობდა. ხრიალით უსვამდა ნიჩაბს და თხრილისკენ მიერეკებოდა ამღვრულ წყალს, რომელშიც გაცივებული თეთრი მზე ირეკლებოდა. ყოველ მოსამაზე ქრებოდა გუბეში ჩაჯარდნილი ეს თეთრი მზე, თითქოს წყალს გადაჰყავო, მაგრამ როგორც კი წყალი დამშვიდდებოდა, როგორც კი ტალღები ჩაქრებოდა, კვლავ გამოანათებდა.

თქა თოფურია

შატალო

იმ დღეს ირაკლი კუპრავა სკოლაში არ მოსულა. არავის გაკვირვებია, სოხუმში უკვე ისროდნენ და ბავშვების ნახევარი ისედაც აღარ დადიოდა. მასწავლებელმა მისი გვარის გასწვრივ „არ“ დანერა, ჟურნალი დახურა და გაკვეთილის ასხნა დაიწყო.

დიდ დასვენებაზე მეთექვსმეტე საათი რაული მომიახლოვდა.

- შენ მერვე კლასი ხარ, ჰო?

- კი, მერვე.

- კუპრავასი რა ისმის?

- რა უნდა ისმოდეს? დღეს საერთოდ არ მოსულა.

- ა, კარგი. არაფერი.

სასწრაფოდ გამშორდა. მე ყურადღება არ მიმიქცევია და ეზოში სირბილი განვაგრძე. ზარი რომ დაირეკა, ქართულის გაკვეთილზე შევლაგდით.

- კუპრავა, - ამოიკითხა მასწავლებელმა და კლასისთვის არც გადაუხედავს ისე დანერა „არ“, - ქურთუკი გაიხადე და ჩამოკიდე, - მითხრა, სანამ დაფასთან დადგებოდა.

ქურთუკის გახდა არ მინდოდა, შიგთხადა გაკვეთილი წერილი მედო, გუშინ ცხაასჯერ გადაწერილი. სულ რამდენიმე სტრიქონი იყო: „ნინო, მიყვარხარ. მინდა, რომ იცოდეს. გიგა“. პირველი გაკვეთილი ისე გავიდა, ვერაფრით გადავწყვიტე ნინოსთვის ეს წერილი ჩანთაში ჩამედო თუ რომელიმე ნიგნში.

ზოზინით ავდექი. ერთი პირობა ვიფიქრე, წერილი შარვლის ჯიბეში გადამეტანა, მაგრამ შეამ-

ჩნევდნენ და სადაც იყო ისევ იქ დაგტოვე. ქურთუკი ჩამოვკიდე და სკამზე დაბრუნებულმა რამდენჯერმე გავხედე. მეშინოდა, ვინმე არ ეცეს და მთელი კლასის გასაგონად არ წაიკითხოს-მეთქი.

დაფაზე დაწერილის გადანერით ვიყავი გართული, რომ კლასს მსუბუქმა ჩოჩქოლმა გადაუარა. უკანა მერხიდან ჟვანია გადმოიხარა და ყურში მითხრა: „კუპრავა ძალიან ცუდადაა“. გავგნებული მოვუტრიალდი. ვითომც აქ არაფერი, გვერდზე იყურებოდა.

როგორც იქნა, ზარი დაირეკა. არავინ განძრეულა. მივხვდი, ყველა ჩემსავით მასწავლებლის გასვლას ელოდა. მასწავლებელმა თავი ასწია და შემოგვხედა. მე თვალი ავარიდე, ალბათ, სხვებმაც.

- ზარი დაირეკა, ბავშვებო!

ჩვენ ისევ სხვადასხვა მხარეს გავიხედეთ.

მასწავლებელმა ჩანთა აიღო, ერთხელ კიდე შეგვათვალიერა და კლასიდან გავიდა. ცოტა ხანს ისევ გაუნძრევლად ვისხედით. შემდეგ ცაავა, კართან ყველაზე ახლოს მჯდომი, ფრთხილად ადგა და დერეფანში გაიხედა.

- მართლა წავიდა, - თქვა შემობრუნებულმა.

ყველანი წამოვცვივდით და ზაზას დავადექით თავზე. ზაზა კუპრავას მეზობელი და ძმაცაქი იყო. თუ ვინმეს შეეძლო რამე სცოდნობდა - მას!

- გუშინ ნაზი ბებია გადმოვიდა ჩვენთან მოთქმით. დედაჩემი წაიყვანა, ექიმია დედაჩემი. რომ მობრუნდა, მითხრა, ნუ გეშინია, კარგად არისო, მაგრამ...

- რა მაგრამ?
- მამას ელაპარაკებოდა ღამე. რას ელაპარაკებოდა არ გამიგია, მაგრამ ტიროდა.

კლასში დუმილი ჩამოწვა. ცაავა ისევ „ატასზე“ იდგა კარებთან.

- რას ჩურჩულებთ მანდ?

თორდინავა მისკენ წავიდა და ამბავი მოკლედ მოუყვა. ცაავას სახე ნელ-ნელა შეეცვალა, კარის სახელოს უფრო და უფრო მაგრად უჭერდა ხელს.

- რა ვქნათ?

- უნდა ვინახულოთ, - გადაწყვიტა ჟვანია.

- ვინ გაგვიშვებს?!

- არ ვუთხრათ არავის.

- ეგ როგორ?

- მათალოზე წავიდეთ.

- გადაირევიან ყველა ერთად რომ ავევორთქლდეთ, ომია გარეთ.

- გადაირიონ მერე! ხვალ ყველამ მანეთი წამოიღეთ, მოკოლადები და პეპსი-კოლა ვუყიდოთ.

- ზეგ ჯობს.

- ზეგ რატომ?

- ზეგ მეორე გაკვეთილი ფიზკულტურაა და არ მოგვიკითხავენ.

- მაშინ ზეგ, მაგრამ ფული ხვალ მოიტანეთ და ნადარიშვილს ჩააბარეთ.

მეორე დღეს ნადარიშვილმა შეგროვებული ფული დათვალა, უფროსკლასელ გოგოს მსხვილ კუპიურაში გადაუცვალა და ამაყად ჩაიღო ჯიბეში.

- ათი ბოთლი პეპსი-კოლა მოგვივა და მოკოლადებიც.

- სად ვიყიდით მაგას?

- მალაზიაში. რა, არ არის?

- არის, მაგრამ გამყიდველს არ სცალია, პურზე ისეთი რიგები დგას.

- დღესვე უნდა ვიყიდოთ.

მალაზიაში მე და ნინო გაგვიშვეს. ჩანთები დაეყარეთ და გავიქვეცით. ფული ნინოს ეჭირა, მე გვერდით ვედექი. ჭყულტვაში ორივე ერთმანეთს ვიყავით მიკრულები და უცებ მომინდა კუპრავა კიდევ დიდხანს ყოფილიყო ავად, ჩვენ კი ყოველდღე ასე ვმდგარიყავით რიგში. გამახსენდა, რომ წერილი თან მქონდა, თავისუფლად შემეძლო ჩუმად გადამეცურებინა მის ჯიბეში, მაგრამ იმ წუთას იმდენად ბედნიერი ვიყავი, ეს აღარ მადარდებდა.

დაახლოებით ნახევარის საათის შემდეგ ნინომ დახლზე ფული დადო და გამყიდველს პარკი მიანოდა.

- ათი პეპსი-კოლა და რაც დარჩება...

- პეპსი-კოლა?

- ჰო.

- მაგაზე მაცდენთ ბავშვებო?! ამ ხალხს ვერ ხედავთ?

- გთხოვთ, დალი დეიდა.

- ათი?

- ათი და რაც დარჩება შოკოლადი.

მალაზიიდან გამოსვლისას ხალხმა უკმაყოფილო ზუზუნი გამოგვაცოლა. მე ბოთლები მომიწონდა, ნინოს - შოკოლადებიანი პარკი.

- ნინო, რას ამბობენ, რა ჭირს კუპრავას?

გადასარევად ვიცოდი, რაც ჭირდა, მაგრამ ნი-

ნოსთან ლაპარაკი მინდოდა. ნინო შედგა. სახელითი ოფლიანი შუბლი მოინმინდა. პარკი ერთი ხელდან მეორეში გადაიტანა და ისევ დაიძრა.

- არ ვიცი მაგ დაავადებას რა ჰქვია, სისხლი კიბოთ თუ რაღაცა.

- სისხლის გათეთრება?

- ჰო.

- მაგ დროს სისხლი მართლა თეთრდება?

- არა მგონია, სისხლი ყოველთვის წითელია.

- აბა, გათეთრებაო და...

- არ ვიცი.

- მორჩება?

- ალბათ მორჩება. მე მგონია, - ნინომ ამოისუნთქა, - მე მგონია, ძალიან ავადაც არ არის. ახლ ბევრს ეშინია ბავშვების სკოლაში გამოშვება და რაღაცეებს იგონებენ. გაბეჩავაზეც ამბობდა, დედა მისი, ავადააო. მაგრამ გუშინ ვნახე, ხეზე იჯდა.

- მერე შოკოლადებით რომ მივადგეთ და ირაკლიც ხეზე დავგვხედვს, რა ვქნათ?

ნინო ახითხითდა:

- სანამ ჩამოვა, ჩვენ შევუჭამოთ.

სიმწრით ნაყიდი ტკბილეული საკლასო ოთახის კარადაში საკონტროლო რვეულების გვერდით დამალეთ. მეორე დღეს ჩანთებში გადავინანილეთ და სკოლიდან ცალ-ცალკე გავედით. ერთმანეთს ავტობუსის გაჩერებასთან შევხვდით. ავტობუსი არ გვეჭირებოდა, მაგრამ სადღაც ხომ უნდა მოგვეყარა თავი. ზაზა წინ მიგვიძლოდა, ჩვენ ყოყინით მივსდევდით უკან.

უკვე თითქმის ადგილზე ვიყავით მისულები, რომ უცებ მოსახვევიდან „ბეტეერი“ გამოვიდა და ზედ ჩვენ წინ გაჩერდა. „ბეტეერზე“ მჯდომი სამხედრო აშკარად გაცივებული იყო.

- სკოლაში რატომ არ ხართ?

ჩვენ ვდუმდით.

- ან სახლში?

ჩვენ ისევ ვდუმდით.

- ახლავე უკან გაბრუნდით სუყველანი. პატრონი არ გყავთ, აქ რომ დაბორიანობთ პატარა ბავშვები?

ყველანი შემოვბრუნდით ზაზას გარდა.

- შენ არ გესმის?

- მე მანდ ვცხოვრობ, - ზაზა მაზუთის გუბში ჩაგდებულ კენჭს დაჰყურებდა.

- კარგი, შენ წადი. დანარჩენები გაბრუნდით!

ჩვენ ისევ შევტრიალდით. მაგრამ ნინომ დაიწერა.

- საჩუქრები მაინც გავატანოთ.

- მოიცა, ხვალაც აქ ხომ არ იდგება ეს „ბეტეერი“?! მერე ხელცარიელები ხომ არ მივალთ?! ამდენ მანეთიანს აღარ გამომატანენ სახლიდან.

ნინო ყოყმანობდა.

- მაშინ ბოთლები გავატანოთ, მაინც მძიმეა. შოკოლადები ხვალ მივცეთ.

ყველამ ჩანთები გავხსენით და პეპსი-კოლას ბოთლების ამოღაგებას შევედექით. ზაზამ წიგნები ამოიღო თავის ჩანთიდან, ჩვენსაში გადმოაწყო, სანაცვლოდ პეპსი-კოლა ჩაალაგა.

- ჯერ ირაკლისთან მივალ და მერე - სახლში, - თქვა და მძიმე ჩანთა მკერდზე მიიხუტა.

იმ დღეს ნინოსთვის მინერალი წერილი კიდევ ერთხელ გადავწერე: „ნინო, მიყვარხარ, შენ გული-ანი და ჭკვიანი გოგო ხარ. გიჟა“.

და ისევ ქუთაისის ჯიშში ჩავიდევინე.

* * *

- ძალიან ცუდადაა, - თქვა მეორე დღეს ზაზამ და მთელი ხუთი გაკვეთილი ცხვირ-პირი ჩამოსტი-როდა.

დიდ დასვენებაზე გადაწყვეტიტ ახლა სხვა გზით გვცადა მისვლა, მაგრამ ალგებრის გაკვე-თილზე დაახლოებით ორ კილომეტრში სროლა ატყდა და შეშინებული მშობლები სკოლაში მოცვივდნენ ჩვენს წასაყვანად. ნინომ მათემატიკის რეგულის შუა ორი ფურცელი ამოხია და კალამი მოიმარჯვა.

- თქვენი ტელეფონები მითხარით, ჩქარა! ხვალ შეიძლება აღარ გამოგვიშვან სკოლაში.

მეორე დღეს დილით ადგომა რომ დავაპირე, დედამ დაბნეულმა გამომხედა.

- ინეკი, არსად არ მიდიხარ!

- ეგენი შორს ისვრიან, დე. თან დღეს საკონ-ტროლო გვაქვს.

- ინეკი-მეთქი! ეზოშიც არ გახვიდე!

შუადღისას ნინომ დარეკა.

- ირაკლი მოკვდა.

* * *

შემდეგი სამი დღე მე ოთახებში დავდიოდი და სკამებზე მიფენილი სველი ტანსაცმელი აქეთ-იქით დამქონდა. მას შემდეგ, რაც ბრმა ტყვიებმა გარეთ გაფენილი სარეცხი ერთიანად დაცხრილა, დედა ყველაფერს სახლში ამოიშალა. პერიოდულად ჩემი თანაკლასელები რეკავდნენ. რამდენჯერმე ვცადეთ სახლებიდან გავპარულიყავით, მაგრამ არაფერი გა-მოგვდიოდა. მშობლები კარგად გვდარაჯობდნენ.

- ვერ ხედავთ, რა ხდება? - მიყვირა მამაჩემმა, - უთქვენოდაც დამარხავენ მაგ ბიჭს.

კუპრავას სიკვდილიდან მეოთხე დღეს დედამ შუალამისას გამაღვიძა.

- ჩქარა ჩაიცვი, ჩქარა!

ღამე იყო, მაგრამ მაინც ვხედავდი, დედას ფე-რი არ ედო.

რომ ჩავიცვი, გარეთ გავიხედე. ფანჯრისგან მო-შორებით ვიდექი და ისე ვიყურებოდი. როცა ასე დგახარ, გარედან ვერ გხედავენ და ვერც გესვრიან. ეს ფიზიკის გაკვეთილზე მასწავლებელმა გვასწავ-ლა. გარეთ თითქმის არაფერი იყო სახიფათო, მაგ-რამ დედამ ხელი მომიკიდა და სადღაც გავიქეცი. ჩვენს გვერდით სხვებიც მორბოდნენ. აქა-იქ წამოს-როლი ფრაზებით მივხვდი, რომ დაბომბვის ემინო-დათ. ცას ავხედე, თვითმფრინავები არ ჩანდა ან იქ-ნებ, ღრუბლები ეფარებოდა?

ქარხნის სარდაფში ჩავდივით. იქ უკვე მთელი ქუჩა იყო შეკრებილი. დიდები ჩურჩულით ლაპარა-კობდნენ, ბავშვები ტიროდნენ, ზოგი პირიქით, ხმა-გაკმედილი იჯდა. პერიოდულად სარდაფში შუქი ქრებოდა და ხუთი- შვიდი წუთი სიბნელეში ვისხე-დით.

სადღაც ნახევარი საათის შემდეგ ხელზე ვილაც შემეხო. მოვიხედე, ნინო იყო.

- შენც აქა ხარ?

- სხვებიც აქ არიან.

- ვინ?

- ჟვანია, ცაავა, შველიძე...

მე ახალა მოვაველ თვალი სარდაფს და აქა-იქ ჩემი თანაკლასელები ვიცანი. პირველად ვხედავდი სკოლის ფორმების გარეშე. ზოგი პიუპიზზე მოხვე-ული პლედით იყო გამოვარდნილი, ზოგი - სახლის ჩუსტებით. ნელ-ნელა ერთმანეთისკენ მივინიეთ და კუთხეში განვმარტოვდით.

- ახლა შეგვიძლია გავიპაროთ, - თქვა შველი-ძემ.

- გადარიე?

- მერე უკვე დამარხავენ, ვეღარ მივუსწრებთ.

- როგორ გავიპარებით?

- კიდევ რომ ჩაქრება სინათლე, ამ კარიდან გა-ვალთ და გავიქცევით. ვიცი, საითაც უნდა წავი-დეთ. აქ მამაჩემი მუშაობს, ბევრჯერ ვარ წამყოფი. ყველამ კარს გახვდეთ, შველიძეს რომ არ დაე-ნახებინა, ვერც შევამჩნევდით.

- მე მემიწია, - ჩურჩულით თქვა პატარაიამ.

- შენ დარჩი.

შვიდიოდე ბავშვი კიდევ უფრო მჭიდროდ მივი-ნიეთ ერთმანეთისკენ და შუქის ჩაქრობას დაველო-დეთ. მეც ძალიან მემიწოდა და ვფიქრობდი, რომ არ დაერჩე-მეთქი, „ბომბი რომ დაგვეცეს“, „რომ გვეს-როლონ“, „სიბნელეში გზა რომ აგვებნეს“, „დედას გული გაუსკდება“...

- ნინო, შენ მოდიხარ? - ერთი სული მქონდა ეთ-ქვა, არაო, მაგრამ ნინომ შვიდად მიპასუხა.

- ჰო.

შუქი ჩაქრა. როდესაც ისევ აინთო, იქ აღარ ვი-ყავით.

* * *

ირაკლი ისევ საწოლზე იწვა. თავიდან ყველამ ვიფიქრეთ, რაღაც შეგვეშალა და ცოცხალიაო, მაგ-რამ მერე მივხვდით, რომ პანაშვიდებზე სიარულის თავი არავის ჰქონდა და არც მიცვალებული დაას-ვენეს შუა ოთახში. თხელი, თეთრი ზეწარი ეფარა. ბეზიამისი მეორე ოთახში იჯდა, ცარიელი კუბოს წინ.

- დღეს ვმარხავთ, - თქვა.

ვისხვდით. ჩვენი ნაყიდი პეპსი-კოლას ბოთლე-ბი გაუხსნელი ენყო მაგიდაზე. გათენებისას ორიო-დე მეზობელი შემოვიდა.

- ამ ბიჭის საცოდაობით აღარ ვარ, - თქვა ერ-თმა, - იქნებ, თქვენ უთხრათ რამე, თქვენი თანა-კლასელი არაა?

- ა, ირაკლი?

- ზაზა.

- რა ჭირს ზაზას?

- ირაკლის ტანსაცმელი მოხვეჭა და გადამალა, რომ არ დაგვემარხა. მესამე დღეა მეზობლის სახ-ლის სახურავზე ზის, - თავი ფანჯრისკენ გააქნია.

ფანჯრიდან ორსართულიანი სახლი ჩანდა, უკ-ვე მიტოვებული. ზაზა ვერ დაეინახეთ, ალბათ მეო-რე მხარეს იყო.

- ცოლოა ბიჭი, თან სახურავზე ამ დროს, ხალხი ბომბებს სარდაფებში ემალება და...

- მე ვნახავ, - ვთქვი ენის ბორძიკით.

ეზოში შევედი. ძაღლს არ დაუყეფავს, ალბათ უკვე მიჩვეული იყო, უცხო ხალხის წინ და უკან სიარულს. ქვევიდან არც ზაზა ჩანდა, არც - კიბე. „რალაციტო ხომ ავიდა ამ სახურავზე“, ვფიქრობდი ჩემთვის, „ვითომ, „ჟალუზებს“ აყვავა?“

- ზაზა!

- მოხვედით?

მოგუდული ხმა ჰქონდა, ალბათ ტირილისგან. სახურავის კიდეზე ისე დაუდევრად ჩამოჯდა, გული გადამიქანდა.

- ვიცოდი, რომ მოხვიდოდით.

- არ ჩამოხვალ?

- რას უპირებენ?

- ვის?

- ირაკლის.

- მოკვდა და.

- ჰოდა, არ ჩამოვალ, - ფეხები აიკეცა და ისევ გაუჩინარდა.

- ზაზა, ტანსაცმელი სად დამალე? გვითხარი რა, უნდა ჩააცვან.

სახურავიდან ჩამი-ჩუმი არ ისმოდა.

უკან ბინაში რომ ავბრუნდი, ირაკლი უკვე კუბოში დამხვდა ჩასვენებული. საზაფხულო მაისური და ლურჯი ძველი შარვალი ეცვა. ალბათ ესლა იყო, რასაც ზაზამ ვერ მიაგნო. ნინომ ჯიბიდან რამდენიმე შოკოლადის კანფეტი ამოიღო და კუბოში ჩააწყო.

- მასთან მოგვექონდა, - თქვა ჩუმად.

- ჯვარი არ უკეთია, - თორდინავამ ჯვარი მოიხსნა და გულზე დაადო.

მე ჩემი ქურთუკი დავაფარე, ზუსტად ისე, სავარძელში ჩაძინებულ ბავშვებს რომ აფარებენ.

- შესცივდება, - ჩავიდუდლუნე ჩემთვის. ასე ვფიქრობდი, რადგან ქურთუკი რომ გავიხადე, მეც შემცივდა და მაისურის სახელოები ჩამოვიქაჩე. მაისურს მიკი მაუსი ეხატა. ცალი თვალის ნაცვლად ნახვრეტილა ჰქონდა, ალბათ ბრმა ტყვია მოხვდა თოკზე გაფენილს, - ზაზა არ ჩამოვიდა.

- თქვენ ჩადით, ბავშვებო! ქვევით დაგველოდეთ!

უკვე სადღაც შუადღე იქნებოდა, ირაკლი რომ დამარხეს. ბეზიამისი კარგა ხანს იდგა საფლავთან. მერე მოგვიტრიალდა და ახლოს მიგვიყვანა.

- ქვას არ დავადებ. არ წავანერ არაფერს. ქართველების საფლავები ააოხრესო გალში და მემონია. თქვენ დაიმახსოვრეთ, ბავშვებო, სად მარხია. მე, ალბათ, ველარ მოვუსწრებ მშვიდობას და თქვენ დაიმახსოვრეთ.

მე დაბნეული ვიდექი და თვალებს ვაციცებდი. ჩემს უკან ნინომ მშვიდად თქვა.

- მე დავიმახსოვრე.

- მეც, - ცაავა იყო.

- მეც, - უვანია.

გამოვბრუნდით. სახლში რომ მივედი, მეგონა, დედა ერთ ამბავს დამანევდა, მაგრამ არაფერი უთქვამს. მეძინებოდა და სანოლზე დავჯექი. ფეხსაცმლის ზონრების გახსნისას გამახსენდა, რომ ქურთუკში ნინოსთვის მიწერილი წერილი ჩამრჩა. „ახლა რომ დავიძინო, ირაკლი დამესიზმრება და აუცილებლად დამცინებს“ გამიელვა თავში. დავაპირე, ავმდგარიყავი და თუ შუკი იყო, ტელევიზორისთვის მეყურებინა, მაგრამ მთელი ღამის დაღლილობამ თავისი ქნა - მაინც ჩამეძინა.

* * *

იმ დღეს მართლა ვნახე ირაკლი სიზმარში. შემდეგ, წლების მერეც, ხშირად მესიზმრებოდა, მაგრამ ნინოსთვის მიწერილი წერილი არასდროს უხსენებია. ალბათ, თვითონაც უყვარდა ვინმე და ჩვენ არ ვიცოდით.

ამ ამბიდან რამდენიმე დღის შემდეგ, დედამ დილის ცხრის ნახევარზე გამაღვიძა. მაშინვე წამოვხტი, მეგონა, სკოლაში მიშვებდნენ, მაგრამ მანქანაში ჩავსხედით, წავედით და აღარ დავბრუნებულვართ. გზად ზღვის ხმაურს შორიდან მოტანილი აფეთქებების ექო ერეოდა, ქალაქის გასასვლელში კი რამდენიმე ცეცხლმოკიდებული პალმა ვნახეთ.

პალმებს მანქანის უკანა შუშიდან გავაყოლე თვალი და მივხვდი, რომ ირაკლი ბოლო იყო, ვინც სოხუმში თავისი სიკვდილით მოკვდა.

ოთარ ჯირკვალიშვილი

მწერალი და პატრიარქი

ედგება რემოს

ის სულ სხვანაირი იყო. მისი სხვანაირობა ძირითადად ამპარტავნობაში გამოიხატებოდა. თუმცა, ზოგი ოდნავ უფრო იდეალისტურად უდგებოდა მისი სხვანაირობის საკითხს, რადგან მართლაც ძნელია საქართველოში ქედმაღლობით გამოირჩეოდეს! სულ გაიძახოდა, მე, მე, მე, მე... ჰოდა, ერთხელაც მწერალთა ყრილობაზე, სადაც დეკადენტური მწერლობის რომელიღაც დასავლური მიმდინარეობა უნდა დაეგმოთ მისი მანერა ზეგავლენის გამო გასაცდენილ პოეტთა ვინაობა ჯგუფზე, ომახიანად დაიწყო: „მეო“... და პახ!... ოღონდ ისე სწრაფად არა, სიცოცხლის აზრზე დაფიქრება რომ ვერ მოეხსნო. მიღუშდა, მიყუჩდა, მოიმჩვარა, მაგრამ ჩაფიქრდა. არ გეგონოთ, ამ დროს ადამიანი თავისი იდეების ერთგული რჩებოდეს, ყველა ლენინი ხომ ვერ იქნება? მწარედ დაასკვნა, ოღონდ ახლა არა და ნაბუქოდნოსორივით ცის ფრინველებთან და ველის ცხოველებთან დავიდებ ბინასო! (იმ მწერლებთან ერთად ყოფნას, მგონი, ერჩივნა).

რომ მოძლიერდა, ალაპარაკდა და ჩვეულებრივ, როგორც ადამიანებს გვჩვევია ხოლმე, ფრაზებში შიგადაშიგ „მეც“ გამოურია, ოღონდ ჯერ თავს არ უტყდებოდა. სწორედ ამ დროს მოინახულა პატრიარქმა.

- შენზე ძალიან ვწუხდით, შვილო, მაგრამ, როგორც ჩანს, უფალმა ჯერ არ ინება... მაღლობა მას! მართლაც რომ შეუტყნობელნი არიან გზანი უფლისანი, თუმცა ჩვენ უკვე ვფიქრობდით...

ნეტა რას ფიქრობდა? - გაიფიქრა მწერალმა - განა ამით ღმერთმა არ მიმიითთა რომელიმე უდაბნოსკენ ან მივარდნილი მონასტრისკენ, რათა ამა-სოფლის ამაო ფაციფუტს განვერიდო და წმინდა მამათა სავანეში თვითჩაღრმავების გზით ჭეშმარიტებას ვეზიარო?

- იმას ვფიქრობდი - განაგრძო პატრიარქმა - როგორ დაგვეყოლიებინა შენი ოჯახი, მთაწმინდის პანთეონში დაგვესაფლავებინე. შენ უგონოდ იყავი, მამაშენი კი, მოგესხენება, ჯიუტი კაცია, თქვენი სოფელი, თარგამეული ჰქონდა დაჩემებული.

ალბათ ამიტომ არ დაუშვა ღმერთმა ჩემი სიკვდილი - ჩაიბუტბუტა მწერალმა, ისე, რომ პატრიარქმა ვერ გაიგო. - ვფიქრობ, დღესვე მომიწევს ანდერძის შედგენა, რადგან...

- რადგან რა, შვილო ჩემო?

- რადგან ის, რომ დღეს გაირკვევა საბოლოოდ ჩემი ყოფნა-არყოფნის საკითხი. ანალიზების პასუხს წუთი-წუთზე ველოდები. - ეს თქვა და ფიქრი განაგრძო, ოჰ, ნეტავ ცუდი პასუხები იყოს, ერთხელ ხომ მაინც უნდა მოგვკდე, განა არსებობს ამაზე ხელსაყრელი დრო?

პატრიარქი თითქოს მიუხვდა და არ იჩქარა საავადმყოფოდან წასვლა.

- შენ დიდი საუნჯე შეჰქმენი, შვილო, ქართული კულტურის ამადგარი ხარ. ვინც დედამიწაზე თავისი ერის სულიერ კულტურას ამდიდრებს, იგი ზეცაშიც კურთხეული იქნება.

პატრიარქის სიტყვებმა მწერალში უნებლიეთ გაღვიძა თითქოს ერთხელ და სამუდამოდ დავიწყებული ამპარტავნება და მან სრული სისასვით მიაწა უპირატესობა დღევანდელ კვერცხს, ანუ დედამიწას, და მის შემადგენელ ადგილებს. ისე მოეშალა ფანტაზია, წარმოიდგინა, რომ იქ, მთაწმინდაზე, რალაცნაირად დახვეწილი გემოვნების მატლები შეჭამდნენ... რა ათონი, რის უდაბნო, რომელი მონანიება, ახლა ხომ სიკვდილისაც აღარ ემინია, მთავარია, პატრიარქმა არ დაასწროს!..

და ამ დროს ელვის უსწრაფეს გაიღო პალატის კარი და აფრიალებული ფურცლებით ხელში აღტყინებული ექთანი შემოვარდა: თქვენ გადარჩით, გესმით, ეს აღარავის აღარ ეგონა! თქვენ ბედნიერი ადამიანი ხართ!

- გილოცავ, შვილო, მშვიდად მიმართა პატრიარქმა, მაგრამ მწერალს სასოწარკვეთილს ჩაერგო თავი ხელებში და ერთი აზრი უტრიალებდა: ღმერთო, რად დამღუპე, პატრიარქი ხომ ძალზე მოხუცია!.. მე მთაწმინდა მიხ... და გულზე იტაცა ხელი, ინფარქტი გაუმეორდა, თუმცა არ გაუმართლა, იგი კვლავ გადარჩა და დღესაც ცოცხალია...

ზვიად რატიანი

ისტორიის ბოლო გაკვეთილი

გიაშობდი, როგორ მოხდა ყველაფერი, მაგრამ აღარ ვარ.
და აღარც შენ ხარ, მომისმინო.

როგორ ჩაწყდა დედამინა ხეების ფესვებს,
როგორ ჩაქანდა არაფერში.

როგორ დარჩნენ ხეები მაღლა,
როგორ ირხეოდნენ სიცარიელეში.
განა მხოლოდ ფესვებით და კენწეროთი -
ძირფესვიანად.

ვიდრე უკანასკნელი ქარი
მათაც გამოიბერტყავდა ფუყე მუცლიდან
და სამუდამოდ ჩადგებოდა.

დასანანია, რომ აღარ ვართ. გიაშობდი, წარმოიდგენდი -
როგორ იცლება უკანასკნელი სიცარიელე
ყველაფრისგან, თავისთავისგან

და სრულყოფილ არაფერში
აღარ ხდება არაფერი; მხოლოდ ისტორია,
სიმართლისგან, ტყუილისგან, სისხლისგან დაცლილი,
მეორდება, მეორდება, მეორდება,
მეორდება...

ეპიგრაფი

თითქოს ლექსმა მოითხოვა ეპიგრაფი.
ეპიგრაფი უცნობი იაპონელი პოეტის ლექსიდან.
უცნობი - რადგან ეპიგრაფიც თვითონ დაწერე
და თან უხდება იაპონელ პოეტს - უცნობი.

და გაგიტაცა ეპიგრაფმა, დაგავიწყა შენივე ლექსი.
უცნობი ქართველი პოეტის ლექსი,
რომელმაც თითქოს მოითხოვა ეპიგრაფი.
ლექსი სტრიქონში შეყოლილი არაზუსტი სიტყვის შესახებ,

რომელიც ავტორს ისე აწვალავს,
როგორც სახლში დარჩენილი ჩართული უთო
(რომელიც იქნებ არც არის ჩართული
და სიტყვაც იქნებ თავის ადგილზეა).

იგივე აზრი, ოღონდ უფრო მოხდენილად, იყო გაშლილი
უცნობი იაპონელი პოეტის ლექსში
არაზუსტ სიტყვაზე, რომელიც ავტორმა
გამიზნულად და დროებით გაამწესა ერთ-ერთ სტრიქონში,

რათა შემდეგ უკეთესით შეეცვალა;
მაგრამ როდესაც მიაკითხა საჭირო სიტყვას,
გვიანდა იყო: მას უკვე გაეკეთებინა ხარაკირი,
შეურაცხყოფილს.

გადაკითხე შენი თავი

პოეზიას ჰქონდა შანსი, ეცხოვრა ყველაში.
საფარაუდოდ, ასეც იყო სიტყვებამდე. შემდეგ გაზარმაცდა
და ირჩევს მხოლოდ არამდგრადებს,
ვინც მუდამ იცვლება.

ადამიანი მაშინ თუა თავისთავი, როცა იცვლება.
როგორც წესი, ჩვენ ვერ ვამჩნევთ, როცა ვიცვლებით -

როცა აღარ ვართ, რაც ვიყავით, და ჯერ არ ვართ, რაც უნდა გავხდეთ.
სწორედ ამ დროს ვართ ჩვენი თავი - ცარიელები;
ადვილი ლუკმა ზარმაცი მხეცისთვის.

დანარჩენი აღარაა საინტერესო. დანარჩენი
ლექსებია. თუმცა უნდა ვაღიაროთ: რომ არა ისინი,
საფარაუდოდ, ვერსაიდან გავიგებდით, როგორ ვიცვლებით -

როგორ ვემსგავსებით მათ,
ვისაც არ ესმოდა ჩვენი.
ვისიც არ გვესმოდა თვითონ.

კოცონი მდინარესთან

ჩემი შეყვარებული მდინარეა
და არაფერი მდინარული მისთვის უცხო არ არის.
ზოგჯერ იმღვრევა და გამირბის.
გამირბის მაშინაც, როდესაც მშვიდია.

ძირითადად მშვიდია და გამჭვირვალე,
სინათლით და მუსიკით სავსე,
და მისი ფსკერის ყველა კენჭი ყოველ ჯერზე სხვადასხვაა,
როგორც მისი სწრაფი თევზები.

ის ამ ნაპირთან არ დაწყებულა -
ჩემგან არ ჩანს მისი სათავე.
არც ამ ნაპირთან დაგუბდება -
მან უნდა იდინოს.

ზოგჯერ შევდივარ მშვიდ ნაკადში.
ზოგჯერ შევდივარ ამღვრეულში.
ზოგჯერ მშვიდია და შევდივარ, მაგრამ იმღვრევა.
ზოგჯერ პირიქით. ძირითადად ნაპირთან ვზივარ

და ვფიქრობ ქოხზე,
და ფიქრშივე ინგრევა ქოხი.
ლამლამობით ვანთებ კოცონს
და ვლილნებ ძველ შეკითხვებს. ის ზოგჯერ მპასუხობს.

მე უნდა დავრჩე მის ნაპირთან, მან კი იდინოს.
რად მინდა ქოხი - ლამლამობით დავანთებ კოცონს.
არც მომაკვდავი ჩავეგდები მის ტალღებში, რათა წამილოს -
ტყეში შევალ, ვითომ ფიჩხზე, და იქ დავნევი.

რადგან ჩემი შეყვარებული მდინარეა
და ყველაფერი არამდინარული უცხოა მისთვის.
დაე გარბოდეს, იმღვრეოდეს, მთავარია, არასდროს დაშრეს
და არც ისე წამოდიდდეს, კოცონი ჩამიქროს.

არაფრის გემო

ორი ვინრო, ნარივით ხმელი, ერთმანეთზე მიდგმული ტახტი.
თავთან ორი ტაბურეტი - დასაგრძელებლად.

ზემოთ, ლურსმანზე ჩამოხმული შიშველი ნათურა.

შენი ღამის საბუდარი შუაოთახში

(ზალას არ ამბობ - მაინც ლექსია.

სასტუმრო ოთახს - მითუმეტეს;

ეს არამარტო ხელოვნური, მეტისმეტად ცინიკურიც იქნებოდა
თუნდაც იმიტომ, რომ სტუმარი ამ ოთახში იშვიათია

თუ არ ჩავთვლით სახლის მეპატრონეს,

რომელიც უფრო მაშინ მოდის, როცა შინ არ ხარ,

მაგრამ მისი ნამყოფობა მუდამ იგრძნობა

დედაშენის კიდეც უფრო წითელ თვალებში).

სად ვიყავით?

გაგახსენდა: შუაოთახში,

სადაც ყველა გზა იკვეთება -

ტუალეტიდან ლოჯისაკენ (რომელიც სამზარეულოა) და პირიქით;

ლოჯიდან შემოსასვლელისკენ (და პირიქით);

და დანარჩენი სამი ოთახიდან - სამივესაკენ

(რა პროექტია ამისთანა, იკითხავდა უსაქმური,

მაგრამ იქნებ არც იკადროს - მაინც ლექსია)

და შენ წევხარ ეპიცენტრში. შენი უძილობა

დიდი ხანია განსხეულდა, გაადამიანდა -

შენს ზურგსუკან ჩამომჯდარა ტახტის კიდეზე,

როცა გვერდულად წევხარ და კითხულობ,

და, შენს მხარზე გადმოხრილი, ჩაჰყურებს ფურცელს

და გვერდს, უკვე გადაფურცლულს, ისევ უკან გაბრუნებინებს,

თუკი ჩაკითხვა ვერ მოასწრო;

ხოლო თუ ჩავთვლიმა, განჯღრევს და გაფხიზლებს

(მის შესახებ კიდეც დიდხანს შეგიძლია ილაპარაკო

და გინდა კიდეც - ოღონდ ცოტა გადაავადო

ან სულაც თავი აარიდო სხვებზე ლაპარაკს -

სახლის დანარჩენ ბინადრებზე,

რომლებიც წვანან განაპირა, კარმიხურულ ოთახებში,

იზოლირებულ ღამეებში შეკეტილები,

და კიდეც კარგი...)

კიდეც კარგი,

რომ ეს შენ ხარ გაშოტილი შუაოთახში,

სადაც გზები იკვეთება. გზები და ხმები.

ჯერ მეზობელი ოთახიდან: დედაშენის საწოლის ქრიალი,

რომელიც ცდილობს გადაბრუნდეს და არ გამოსდის,

რასაც მოსდევს მოგუდული ჩასუნთქვები

(შენ უკვე იცი, რომ ის ასე იკავებს ქვითინს)

და ცოტა მერე - მამაშენის ჩუსტების ფხაკუნი,

რომელსაც მიაქვს ტუალეტში ღამის ქოთანი

(ღამის ქოთანი პირობითად - მაინც ლექსია)

და მუხლებში წახრილ ფეხებს მოკლე-მოკლედ მიაჩრჩებს იატაკზე,

რადგან უჭირავს (პირობითად) ღამის ქოთანი

და ფრთხილად უნდა მიატანოს ტუალეტამდე,

საიდანაც შედარებით გაბედულად წამოჩრჩდება

საძინებლისკენ, სადაც უცდის განაბული დედაშენი

მის მშვიდობით დაბრუნებას (ორი წელიც არ გასულა,

რაც ეს ლანდი ვერ ნილბავდა კმაყოფილებას,

როცა უქებდნენ ასაკისთვის უჩვეულო სიყოჩაღეს)...

სად გავჩერდით?

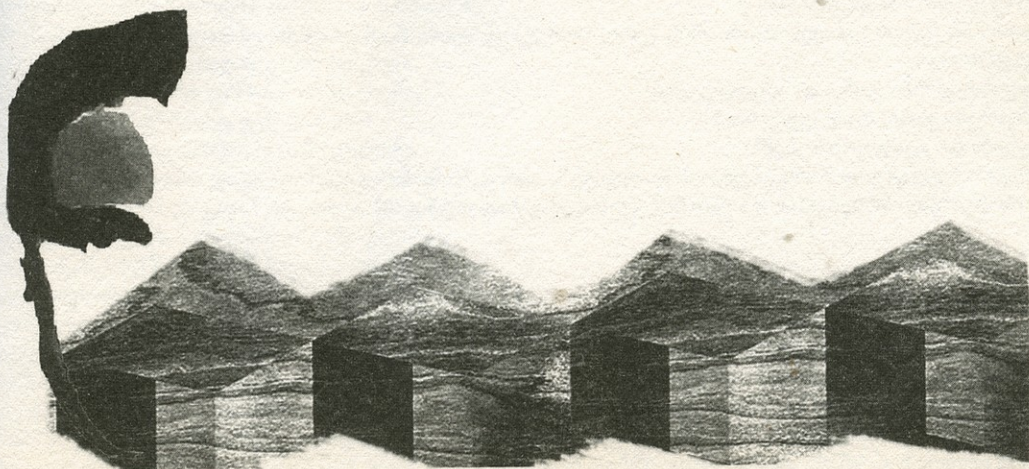
არსად! - პ ა უ ზ ა,

რომელიც ყოფნის წიგნის ისევ გადაფურცვლას
წინა გვერდზე (და რა ყოფნის ნახევარ აბზაცს),
რადგან იღება კიდევ ერთი ოთახის კარი
და შენ სასწრაფოდ ხუჭავ თვალებს, თავს იმძინარებ
(ანთებულ შუქში, ხელში წიგნით, ცხვირზე სათვალთ),
ვიდრე ჩაივლის უფროსი ძმა შენს საწოლთან (თუ რაც არის)
და გავა ლოჯში (რომელიც სამზარეულოა),
რათა მოწიოს აკრძალული სიგარეტი
და მაცივარში შემალული აკრძალული ლუდი დალიოს,
რომელსაც გემო არაფრის აქვს (ის ეს-ესაა გამოვიდა
პოსტ-ქიმიური კრიზისული დღეებიდან, უკვე მეხუთედ,
და ახლა ასე, ლუდითა და სიგარეტით, იბრუებს შიშებს).
- უტვინო კაცი! - ჩაგჩურჩულებს უძილობა; სინამდვილეში
უკვე ამაზეც ეჭვიანობს - თავის მომძინარებაზე,
რათა გადაღლილს არ გაგიტყუოს...
სად ვიყავით?

თითქმის ყველგან. თითქმის ყველასთან.
გარდა იმ ერთი ოთახის და მისი ბინადრის -
ბიჭის, რომელიც უნდა დარჩეს ამ ლექსის მიღმა,
რომელმაც უნდა გაარღვიოს ეს ჯაჭვური ოჯახური უკუღმართობა,
სადაც ყველა ბევრს შრომობდა, ბევრს გასცემდა, ცოტას ითხოვდა
და რას იღებდა, ნულარ ვიტყვით - მაინც ლექსია;
და თან თენდება.

თავისთავით კმაყოფილი უძილობა
სადაცაა წამოითრევეს ვალმოხდილ საჯდომს
და ასეთ დროს კიდევ უფრო ემსგავსება სახლის მეპატრონეს -
იმასავით პატარაა და შავგვრემანი (უსქესო და უასაკო),
იმასავით საძულველი სტუმარია საკუთარ სახლში
და კიდევ უფრო ტვინისმტყვნელიც: აკი უკვე დგები და იცვამ,
ის კი მაინც გიმეორებს, რომ შენ უნდა უშველო ყველას.
რომ, მართალია, არაფერი შეგიძლია, მაინც უნდა უშველო ყველას.
თავს უშველო, არასოდეს წამოცდება -

და ეს სწორედ ის შემთხვევაა,
როცა არ არსებობს უკეთესი გამოსავალი,
ვიდრე არის გამოსავლის არარსებობა.

გოი ლომიძე

ჩურჩული

ვხედავ ბოლო დროს, დღეებია მოდის სიმშვიდე.

რალაც უცნაურად მავსებს

იმ გადაღლილობის გამოუვალი სივინროვე,
გზას ვერდამდგარ და მდევარ მოახლოებულ ნადირს რომ აქვს.
ჯერ ზამთარი ბოლომდე უნდა მოვიდეს.

ჯერ ჩემი ასაკი უნდა გავაკენტო. სხვას ველარაფერს ვაკეთებ.
თვეებია ბავშვი სკოლაში ვერ დადის.

მან იცის რომ ეს უჩვეულოა. ის უკვე ერიდება ადამიანებს...

და როგორ უნდა ვიბრძოლო შედეგისთვის,
სადაც პროლეტარობას შევეკედლე დიდი ხანია,
სადაც კვირაში ორმოცდარვა სამუშაო საათი გელოდება,
საათი ლარ-ნახევრად.

ხშირად პირობა - პროტესტი, ამ ყველაფრის გარეშე გტოვებს.

ხშირად ადამიანებს სამსახურები ტოვებენ

და იწყება ფსიქოლოგიური აშლილობა.

ერთი რიტმი აქვს ამ გზას და მეორდება უგემოვნო მუსიკასავით.

მიდის იმედებით და ბრუნდები უკან ოთახში,
არავისთვის საინტერესო, საკუთარ უპასუხისმგებლობაზე
მზრუნველ ყოფასთან შენივე საფიქრალით.

უძლური ხარ. აღმაცერად გიყურებენ. ჰო, უძლური ხარ
როდესაც საკუთარ ოჯახს უყურებ ქარიშხალში და მხოლოდ აიმედებ
ან გაიმედებენ...

გზას გამონახავ ადამიანი ან ინერციით აღმოჩნდები ფაქტის წინაშე...

უბრალოდ ჩაიდენ... რელიგია შენთვის აკრძალავს ლოცვას.

მან არც კი იცის რომ დიდი ხანია დავასწარი და

ავუკრძალე შუამავლობა განგებასთან.

თაბაშირის ფიგურას გავს მთელი არსი ამ ყველაფრის,
რომელიც უპირობოდ უნდა გადმოაგდონ მაღალი სართულიდან
დასამსხვრევად.

უნდა იცელქო ხანდახან. უნდა ებოდიშო სპერმის სუნად აყროლებულ
ვერაგებს და მიულოცო შეგუება ჩლუნგებს. მათ მოთმინებას
ვერაფერი დააკლო ბედმა.

ყველაფერი იქნება სხვა ფორმით, უფრო ირონიულად და სამარცხვინოდ
ვიდრე აქამდე.

აფთიაქს გავს ქვეყანა. მასში იაფად ვერ ნახავ ბედნიერების იმ აბებს,
რომელიც სამყარომ დაგინიშნა.

მცდელობა შეცვლის - ყოველთვის არის ფასი, რომელიც ადამიანად ყოფნისთვის
უნდა გადაიხადო.

ჩვენ თავისუფლები ვართ და გვატყუებენ!

ჩვენ მშვიდები ვართ და დაგვცინიან!

ჩვენ გვცინავ და გვაფუთხებენ!

საქორწილო ბეჭედივით მორგებული ძალაუფლება აბრუებს ნაძირლებს.

ჩვენ ვიმსახურებთ არსებობას და ვერ მივიღებთ პასუხად დუმილს!

თევზის ლიმილი

შეშინებულია ყველა მენტალური პარადოქსი

მომაკვდავია ყველა სოციალური დოქტრინა.

გაიშინებულ ხელის გულები მშობლო შეილთან კავშირისთვის,

ზეთის ხილის ბალებში ნაგროვები სიმწიფის გასაფანტად.

აღიარე ტკივილი წინასწარ. აგემღვრევა უზნეო რიტორიკა

საფლავებში შემძვრალ ბილიკზე,

სადაც მხოლოდ გლოვა მიგიზიდავს.

ჩემი სუნთქვა შენ, ჩემი სუნთქვა შენ, ჩემი სუნთქვა შენ...

დამისაკუთრე არარსებული გაუმაძღრობა,
შენსავე ოცნებებიდან წამხდარი ვერშემდგარი აპოთეოზი...

მოერიდე სურვილს - უკეთესად გაიცნო სამყარო...

არასოდეს გკითხავ „სად იყავი აქამდე“;

რადგან ვიცი სადა ხარ ახლა.

გადახედე ჰუმანურობისაგან გამოშვებულ საზოგადოებას

და დაიჯერებ რომ სამართლიანად მწყდებოდა გული სიცოცხლეზე.

რომ ეს არ იყო ამოჩემება, რომ ეს განგაში გონიერ რჩევას იძლეოდა.

ვერ დავასწარი კლინიკურ მასებს გარდაცვალება,

ვერ შევეჩიხნე სიმშვიდეზე აცრილ ნაბიჯებს.

ყფდა და ყფდა ძაღლზე მეტად ადამიანი:

შენი ტყვია მე, შენი ტყვია მე, შენით ვიამე...

ვერასოდეს წაიკითხავ წერილებს ჩემგან

თუ რატომ არის არსებობა სახარბიელო.

ნეტად იცოდე ძილის წინ ოთახი როგორ ივსება ზღაპრების სუნით,

ოთახი გაჯერებული მცდელობებით და დაბნეულობით,

მონატრებით და უხერხულობით.

ჩემი სიყვარულის ლეგიტიმაცია, არასოდეს დაიმარხება.

შეიკუმშება დრო გაუსაძლისობის

და იკემსება ფარატინა ნილაბი.

და იწყებს დნობას ზურგთან ქილიკი,

ვივინყებ ფორმას - ადამიანი.

ვერ ვიამაყებ ნანახი ომით,

ვერც შენ გაიგებ რად არ ვიყავი

საკუთარ თავთან როცა მრცხვენოდა

იმ შინაარსის მოღუშულობა

ფლეგმა სახიდან რომ არიგებდნენ

- შენი კვნესა მე, შენი კვნესა მე, შენით ვენამე...

ვერ დავასრულე ზიგზაგი რიტმი,

ვერ მოგამზადე მოსასმენად ყველა სიზმარის.

ასე უბრალოდ, უბრალოდ ვიტყვი:

ჩემი სუნთქვა მე, ჩემი კვნესა მე, ჩემი ტყვია მე...

საკმარისი

მე კიდევ ერთხელ უნდა ვცადო მიუხედავად
იმისა, რომ არ დავიბადო მაინც ხელახლა
ყველა გზის პირზე ჩამოჯდომას მიეხუნდები;
დავიმახსოვრებ ვინ როდის ან რისთვის მეახლა,
ავლა-ჩამოვლის გასაყარზე ადამიანი
ჩქამს მიაჩნებ დაჩოქილის გამო ქიმერას,
ვერ დაივინყებ ვინ რა დოზით არ დაგიამა,
ან დაუამე. მაგრამ მაინც გამოგიბერა
ტუჩი და ცხვირი აგიბზუა, თან მოგიღერა
მუქარის მუშტი. აღარ დაგრჩა ახლა სახმილი
რომ დაიფერფლო. დაგავინყდა თუ მოგიღე რა
ბოლო და თითქმის სამუდამოდ გამოგისახლე
იმედებიდან, საუზმედ რომ შევექცეოდი
ყველა სიცხადის და სიცხარის გამოისობით,
გახუნებული სურვილების აუქციონზე,
მაღალი ფასის ხარხარით რომ ღამე ივსება.
ხრის საკუთარი ნებისყოფა თავს და უყუროს
გზას, დრო იკვლევდა, შეამჩნია ყველა ტიხარი,
ვითომ ზრუნვა რომ ებჯინება სურვილს ფუტუროს.
უნდა გადარჩე... მეტი სიტყვა ველარ მითხარი
და დამიკიდე...

მომავლის აქტი

არ წამიკითხო ფსალმუნები გარდამავლებზე.
დასამშვიდებლად ძილიც მეყოფა.
ისიც მეყოფა სიმყუდროვეში
შენი დუმილი რომ დამაყრუებს.
არ დაიჯერო ჩემნაირები
ვინმეს იმედზე ტოვებენ სხეულს,
ან არსებობის ალგორითმიდან ალოგიკური პასუხი მიაქვთ.
არავის უთხრა ამ დღის შესახებ;
არავის შეხვდეს ისეთი სახით, დამარცხებულად გამოგაცხადონ.
გაიმეორე ყველა პირობა დაღამებისას.
მზეს შუბის ტარი გამოაცალეს დიდი ხანია.
რევოლუციას აღარ დარჩა ხალხში მიზეზი.
გადაეღობე ყველა მცდელობას,
იმაზე მეტად მომიახლოვდე ვიდრე აქამდე
და შეუდექი ყოველ ცისკარზე
ნაწერებიდან თითო ფურცლის განადგურებას,
დაუძლურებამ სადაც მაჯობა.
დღეებს აღარ აქვთ ოცნების სუნი.
ჩვენი წუთები საათს გაექცა
და ერთმანეთში გადავინაცვლეთ...

უამინდობის

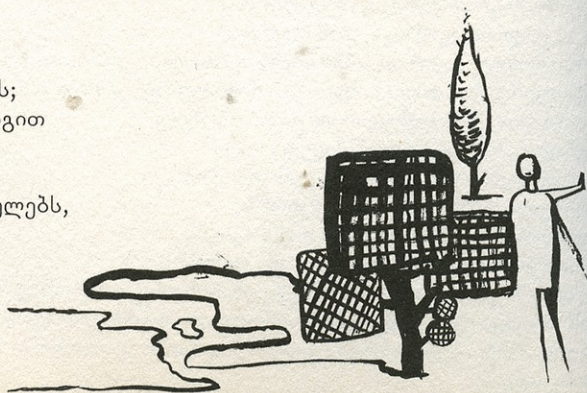
ტყეებს თალხი ემოსა. განზილებულ ტრამალებს
ზვავად სიცარიელე ჩამოჰქონდა შორიდან;
დაქანებულ კალთებზე მთებმა გზები დამალეს,
გადმორეკეს ღრუბელი - ქედებს მიღმა ჭორი და
დაჩოქილი ზეგანი, გარინდული იერით,
როგორც შიშის ვასალი, თუ ჩიოდა განა ჩემ
ბედს - ქუხილი ხველებით, ქარიშხლები ძლიერი
ხეთა თაიგულებით უმზადებდა განაჩენს.
ალაგ-ალაგ ირიბად, გადახრილი ველები
ნების საპირისპიროდ გაქაჩლებას ელოდა;
რა რთულია ჭკნობამდე როცა გაითელები
სტიქიური ომებით და გაქრები მდელოდან.
აქაც ჩემი ცა იყო, იქაც ჩემი ტაროსი
მელოდება. ვინ იცის როგორია სიმართლე;
ვალაგებდი ვარსკვლავებს ჩემი ზეცის თაროზე,
უკვდავების მხარეში პოეზიას მივმართე.

სიზმრების ხიდან

უნდა დავღეჭო საკუთარი უგერგილობა.
სიზმარს გიაშობ:

იფოთლებოდა იუბეა. ზღვა იყო ხან კი
თითქოს გვეძინა მანძილებით ნაქსოვ ჰამაკში.
არ თენდებოდა.

შტორმის ენაზე ვკითხულობდი ამინდის ამბავს;
ხარკად მოჰქონდათ ნკვარამიდან ლოდინის აბგიით
დაპირებები ნაწვიმარ და უცნაურ ჩიტებს.
ფრენა არ იყო უწყინარი. ნისკარტებიდან
ბგერების ნაცვლად რომ უშვებდნენ ციცინათელებს,
ზნედაკარგული უწონობის ამოსავსებად.
არამი იყო ბალღამი და იქვე სამსალა
ილვენებოდა სასმისებიდან.
თვალწასულ ქართა ფარდების მიღმა
კემსავდნენ ამბებს ყურთან დაჩოქილს
ფრთამომტვრეული ილუზიები.

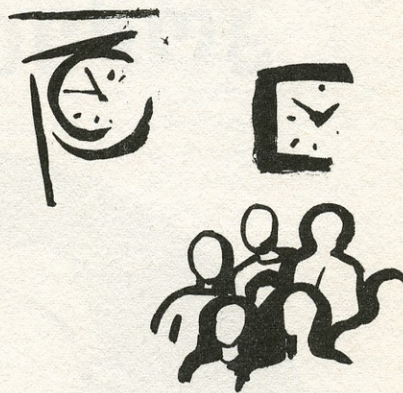
მინა გვტყვიდა და მისი გემო
მლაშე ფერებად ირეკლებოდა წარმოსახვაში
თან ყოველ ჯერზე მედიდური ბეგონიები,
ასიმეტრიულ და ჩამქრალ მზეს ეფიცებოდნენ.
ვინეჩით დიდხანს... სიზმარი კი არ მთავრდებოდა.
გამოვიღვიძეთ, დავიბერტყეთ შიშების მტვერი
და ერთმანეთში გადავიკარგეთ.

ტბორი

გადიბირეს იმ დღეებმა ლოდინი, სადაც
ლოდივით მძიმე ასატანი გამხდარა თურმე;
მეცაა ლიმილი, უმეტესად იერი სადა.
მადა არ მქონდა გათენების. საპალნე ურმებს
გზები კოჟრებად დაიბნევენ დილა ადრთან;
გალმა-გამოლმა ქვაბულეებში ექო ტუსალობს.
ვერამოხეტეილ ვულკანივით მძიმე კადრია
დარჩე - უთქმელი, მხიარული, მხნე და უსახო,
გაშვილებული იმედებით, ლექსის ამარა,
კალაპოტიდან დასაქცევი ტბორის ჯებირი,
რომელიც უკვე ამოშრიტეს თითქოს ან არა.
უკანასკნელად ვიმეორებ - იქნებ ჯერ პირი
ამომექოლა ქვა-ლორლით და გადამეტანა
ბურანში, სადაც ქაოსია სულის სასწორზე,
ზოგჯერ სიმყიფით შელესილი, ხშირად მეტალით
ხასიათების - იშვიათად უსწორმასწორო.

გარდაუვალი

გაზიწიდა მისალმების გარეშე შეხვედრები
სოციალურ ქსელში შეთავაზებული მეგობრობის სანაცვლოდ.
მაგრამ არაფერი იცვლება იმ ქუჩაზე
სადაც უენებლობის ნიშანს ყურით ყველა თუ არა
ქუჩის თითქმის ყველა ძალღი მორჩილად ატარებს.
საკმარისია ნაბიჯი შეანელო, დაიხარო,
გაქცევის ნაცვლად შენსკენ გამოიქცევიან.
ამით ყველანაირ გარეგნულ ნიშანს მნიშვნელობა ეკარგება.
ტაძართან მოფუსფუსე ადამიანებით გროვდებიან
სანაგვე ურნების ახლოს. გროვდებიან და იწყებენ ყეფას.
სხვა კავშირია. სურვილები არ მეორდება. ისინი უნდა გამოიჭირო.
მათში მოთავსდე. შეეფერო. გაზავდე.
სხვაგვარად ისიც გაგიჭირდება ერთ ადამიანს მიუახლოვდე.
წაიბორძიკებს, დაფრთხები და მზად ხარ გაეცალო.
მანამ შეგიძლია ავდარი საკუთარ უბეში გამოიმწყვდიო,
სანამ გულს ორპირში არ გამოიკიდებ გამოსაშრობად.
გამოცალე... გამოაშრე... გამოიკიდე...
გამოები ჩასაძირად გამზადებულ ალიაქოსს.
ფეხდამცდარი წონასწორობა
უკაცრიელ კუნძულზე მეტად შემამფოთებელია.
მორჩილად ჩაუსაფრე ღამის ამოძახილს ის ხმაური,
ჩანასახშივე რომ შეძლო შენივე დაყრუება.
მერე შემოუბრუნდი უაზრო მოლოდინებს
და წარუდგინე ახალი სალახანა, როგორც ნიშანი
მონდომებიდან აორთქლებული ალტერნატივის.
ალარ გამოდგები რეაქციის დამაჩქარებლად.
ამოწურე... ამოცრიცე... ამოხაპე ენერგია
ვერემდგარი ექსპერიმენტისთვის.
საცდელ ნედლეულად ჩაბარდი აშშორებულ სათავსოს
და სამუდამოდ გაფორმდი ადამიანად.
ამის შემდეგ რამდენიც გინდა ისაუბრე
ლაბორატორიულ ღმერთებზე.

იკა ყოლბაია

კომეტა შულცი

ახირებული სურვილი, XX საუკუნის ლიტერატურა ციური სხეულების ერთობად წარმოვიდგინოთ, ალბათ არც ისე გაუგებარია. ორი მთავარი ტერმინი, რომელიც ამ მეტაფორიდან ამოზრდილი ლიტერატურული ასტროლოგიისთვის გამოგვადგებოდა, თანავარსკვლავედი და კომეტა მგონია. თანავარსკვლავედი თითქოს დროის სულის, მისი ხასიათის გარშემო იკრებს თავს, და გამოხატავს რაღაც ფუნდამენტურს, ღრმას, დროულს. ყველაზე თვალსაჩინო თანავარსკვლავედები, ამ პრინციპით, იქნებოდა ფუტურში, სურრეალიზმი, დადა და სხვები. კომეტა, ცხადია, მარტოა და როცა წყდება, მალე ქრება, იკარგება სივრცეში. არსადაა ადგილი, სადაც ის შეჩერდებოდა, ღერძი, რომელსაც დაეყრდნობოდა; და მის მნიშვნელობასაც თითქოს ის უფრო გამოხატავს, თუ რამდენად ამოვარდნილია ის საერთო სურათიდან, ვიდრე ის, თუ როგორ ჯდება საერთო სურათში. მსგავსი კომეტა ხანდახან მოგვაგონებს მოზაიკის ერთ ფრაგმენტს, რომელიც ამოღებულია

უადგილოა, რომ მთლიანს აფუჭებს და ამდენად, ხშირად გვთრგუნავს, გვაბნევს, არ ვიცით, რა მოვუხერხოთ, როგორ მივუდგეთ, სად მოვათავსოთ. ხელოვანი-კომეტა ჭეშმარიტად ტრაგიკულია. კანონები და ყალიბები ხშირად ვერ ერგება მის მეტისმეტად უჩვეულო ფორმებს. ხშირად გვინევს, შემოვსაზღვროთ სიცარიელე, რომელშიც ეს კომეტა მოთავსდება. ეს განმაიარალებული, თან დამცავი სიცარიელე, ხშირად, დავინყობა: ასეთია ყველა კომეტის სვედრი.

იმ ლიტერატურულ ცაზე, რომელიც ზემოთ ვახსენე, არ შემიმჩნევია კომეტა უფრო მძვინვარე, უფრო რთული, უფრო მდიდარი, არც უფრო ტრაგიკული, ვიდრე ბრუნო შულცი იყო. და ცხადია, წარმოდგენა, რომ მსგავს კომეტას თავისი ადგილი არ აქვს ციურ სისტემაში, მცდარია.

თუკი შულცი ლიტერატურულ კანონში არაა, ან მხოლოდ მარგინალური ადგილი აქვს მასში განკუთვნილი, იმიტომაც განსაკუთრებით საინტერესოა, რომ მისი ნაწარმოებები, რომლებიც მისი

მეტების კამათში მას ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო არგუმენტი აქვს, რომელიც თითქოს აყირავებს უიტმენისას - „მე ვრცელი ვარ, სიმრავლეებს შევიცავ“ და რომელსაც ამგვარად ჩამოვყალიბებდი: *მე მცირე ვარ, სიმრავლეები შემიცავენ მე*; სიმრავლეები, რომელთა მისაღებადაც მწერალი თავს ჭურჭლად, ერთგვარ რადიოდ აქცევს. შულცთან, როგორც ვიზიონერული ტრადიციის უჩვეულო წარმომადგენელთან, შეიძლება თვალი მოვკრათ მიღმიერს, ყველაზე უკიდურესს გამოცდილებათაგან, რომელსაც რომელიმე ხელოვანი დამოწმებია. ადამიანური წარმოსახვის მსგავსი ნდობა, რწმენა, რომ ის თვითადამიანურს შეიძლება გაცდეს, შეგვაერთოს, თუნდაც წამით, პირვანდელთან („მითურთან“, როგორც თვითონ შულცი იტყოდა), ცოტა რამეს თუ მოგვაგონებს - ალბათ, ბლეიკის საუკეთესო ნაწარმოებებს, სხვადასხვა ხალხის პრიმიტიულ პოეზიებს... მაგრამ ხილვის სიმძლავრის მიღმა, შულცთან არის კიდევ სიმცირე, სურვილი, დაიმალე, გაქრე, არ ჩანდე, თავი ნაიშალო წიგნის გვერდიდან, გზა მისცე სიცარიელეს, რომელიც მტანჯველ ორაზროვნებას ქმნის თითქმის ყოველ პასაჟში, რაც კი შულცმა დაწერა, და მაშასადამე - მის უნიკალურ ინტონაციასაც. უიტმენისგან განსხვავებით, შულცს სურს, ისე „სდევდეს საკუთარ ხილვას“, რომ ამან არასდროს ჩააყენოს ერთგვარი წარმართული ღმერთის პოზიციაში. ბრუნო შულცი ჩუმი, მოკრძლებული მხილველია, ხილვის ხმები მასთან მხოლოდ ჩურჩულდებიან.

ბრუნო შულცის პოეტიკა, რომლის ზედაპირიც აქამდე მხოლოდ დაეჩხაპნე, საუკეთესოდ ალბათ მისსავე ესეში, „რეალობის მითოლოგიზაციაშია“ გამოხატული. მასში შულცი მოდერნისტისთვის დამახასიათებელი მხნეობით ამტკიცებს, რომ რეალობის ყოველი ფრაგმენტი უნივერსალურ არსში მონაწილეობით საზრდოობს, და პოეზია იბადება, როდესაც სიტყვებს (ფრაგმენტებს?) შორის არსის მოკლე ჩართვები კავშირს ამყარებენ, რაც იწვევს პირველქმნილი მიზეზის რეგენერაციას. პოეზია „ძველი სემანტიკით“ პოულობს კავშირებს დაკარგულ მნიშვნელობებსა და სიტყვებს შორის. ამბების, იგავების, თქმულებების მოგონება სულის ყველაზე ფუნდამენტური ფუნქციაა. საგულისხმოა, თუ რამდენად აახლოვებს ეს შეხედულებები შულცს მისი პერიოდის მოდერნისტებთან, მაგრამ უფრო საინტერესო ისაა, რას გვეუბნება ისინი თვით მის შემოქმედებაზე. ერთი მხრივ, შულცი იყენებს სიტყვა „პოეზიას“, როგორც ხელსაწყოს რეალობის გამითოლოგიურებისთვის. მეორე მხრივ, პოეზია და თქმულება, თითქოს თოკის ორი ბოლოა შულცთან, ხოლო თვითონ თოკი მისი პროზაა, რომელზეც ის დაუსრულებლად გადის ერთი ბოლოდან მეორისაკენ, თან ისე, რომ არცერთი წერტილი, არცერთი ნაწილაკი, არცერთი ელე-

მენტი მასზე არ იყოს დაცლილი „არსის მოკლე ჩართვებისგან“. ეს ტრაექტორია, მეტად უნიკალური (თუმცა ამავდროულად სწორედ ის უჩენს შულცს მყარ ადგილს თანამედროვე ლიტერატურის ვრცელ კონტექსტში), იწვევს შულცის პროზის სირთულეს. ყველაზე უნიკალური მასთან სწორედ ისაა, რომ მიუხედავად ამ მითოლოგიური (ან, სხვაგვარად, მხილველური, ვიზიონერული) პროექტისა, მისი პროზა არასდროსაა სუფთად ექსტატური, მიშვებული ან თავდავიწყებული; პირიქით: ზედმიწევნით დამუშავებული, რუდუნებით გამოყვანილი ფორმები, მათი ყოველი ელემენტი - ზედაპირია, მაგრამ არასდროს - ოლი გზა სიღრმეებისკენ. ამ ზედაპირთან თითოეული ამ ძლიერი ძაბვითაა დამუხტული, ეს ნელი, მძიმე პროზა უარს ამბობს გაიხსნას, შეუშვას მკითხველი, სანამ ეს უკანასკნელი არ შეიგრძნობს მოკლე ჩართვას, რომელიც ერთი ელემენტით დაინება და მთელ ანსამბლს ჩართავს რეაქციაში.

ზედაპირი არ ნიშნავს ზედაპირულს, არც ნელი და მძიმე ნიშნავს მოსაწყენს. არცერთი მონაკვეთი შულცთან არაა სტაბილური, დინამიკა ათასმხრივია; მოცემულობათა სიმრავლე თუნდაც ერთ კონკრეტულ წინადადებაში ხანდახან საფრთხეს უქმნის ამ წინადადების ფუნქციონირებას, ენა ისეა გატაცებული მუდმივი, უწყვეტი გარდაქმნით, ტრანსფორმაციით, სახეცვლილებებით, რომ ხანდახან ძლივს იტევს ენერგიას, რომელსაც ატარებს. ბრუნო შულცი არასდროსაა მოსაწყენი, თავის პროზაში ის ზუსტად ისეთივე შემზარავი და კომიკური ჯადოქარია, როგორც დემიურგი, რომელიც უცნაურად ტანჯავს პერსონაჟებს, რომლის წარმოდგენელი მექანიკის ძიებაშიც ჭკუიდან იშლება მამა - შულცის ცენტრალური ფიგურა. შულცის პროზაც ზუსტად ისეა სავსე დამთრგუნველი ეროტიზმით, როგორც მისი გრაფიკული შედეგები, სადაც კაცები სხვადახვა სახის მორჩილებაში გვევლინებიან, ხშირად შიშველი ქალების ფერხით, ან მათ წინაშე მუხლმოყრილი; ერთ-ერთ ემბლემატურ სურათში (სერიიდან *კერპთაყვანისცემის წიგნი* - საგულისხმო სათაურია, უდავოდ) ქალი გულგრილი სახით აჭერს მის ფეხებთან გართხმულ მამაკაცს ტერფს, რომელიც ამ უკანასკნელს სახეს უფარავს; სხვა სურათებში, სადაც სახე გაირჩევა, ის მეტისმეტად ჰგავს ავტორისას (შესაძლოა აღნიშვნას იმსახურებდეს, რომ შულცის, ისევე როგორც სხვა პოლონელი მოდერნისტების, ერთ-ერთ შთამაგონებელ წიგნად ზახერ-მაზოხის *ქურქმოსხმული ვენერა* ითვლება)... პროზაში დემონური ქალის (როგორც ზოგიერთი უნოდებს მას) ფიგურა ადელაა, მოსამსახურე გოგონა. ის, რომ მბრძანებლური ქალის ფიგურა ამავე დროულად მოსამსახურე უნდა იყოს, ვფიქრობ, ტიპური ორაზროვნებაა, რაც გარდაუვალია შულცის სამყაროში.

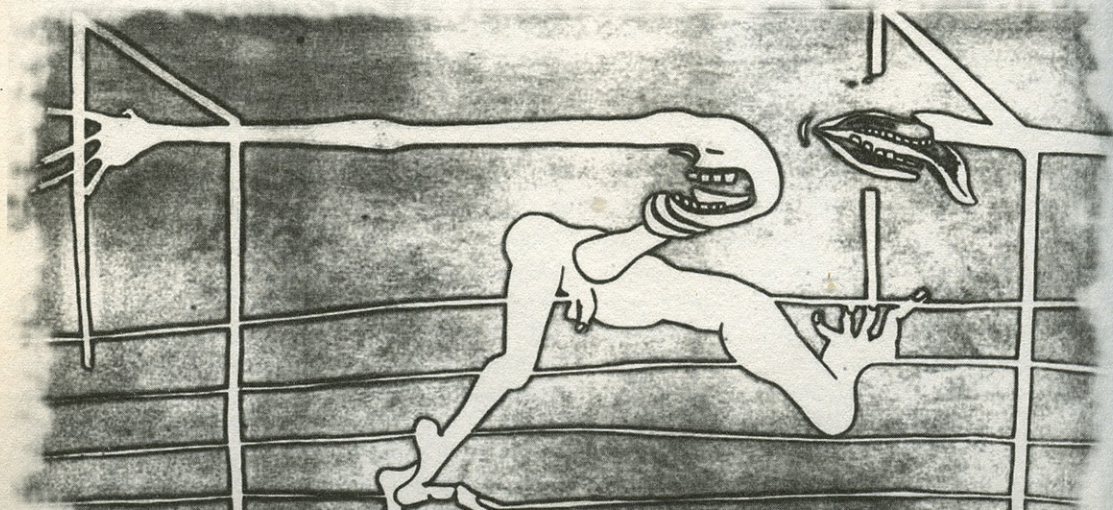
და როგორია ეს სამყარო? მისი ცენტრალუ-

რი ფოკუსი, ისევე, როგორც მისი გეოგრაფიული საზღვრები, ემთხვევა დროჰობიჩისას - ქალაქი, რომელშიც დაიბადა, ცხოვრობდა და მოკვდა ბრუნო შულცი. დროჰობიჩი, ეს პატარა ქალაქი, რომელშიც თითქოს არასდროს არაფერი საგულისხმო არ ხდება, იდეალურად ერგება შულცის მხატვრულ მისწრაფებას, იპოვოს მითოლოგიური ყველაფრის - მით უმეტეს, ყველაზე ჩვეულებრივის, მოსაწყენის მიღმა. დრო ქვიშის საათია, სივრცე - ლაბირინთი, და პირიქით. ყველაზე მცირე, ყველაზე ჩვეულებრივი, არაფრით გამორჩეული ამჟღავნებს აქ ყველაზე მოულოდნელს. მაგრამ ამავედროულად ესაა სამყარო გაჯერებული, ან უფრო - ამოქმედებული მისტიკური ებრაული ნიშნებით. ერთ-ერთი მსგავსი, კვინტესენციურად ებრაული მოტივი შულცთან არის წიგნი. ეს კონცეპტი გვაგონებს კლასიკურ ებრაულს, თალმუდისას, ან სულაც კაბალურს; სამყარო ღმერთის სახელისგანაა შედგენილი, ამ ჯადოსნური ენის ფრაგმენტებს შეიცავს ყველაფერი. ამ ასპექტში შულცი ებრაელი მისტიკოსი ხელოვანის ფიგურას უახლოვდება: მაგიური ნიშნების ენას ეძებს, მისი პოვნით თითქოს უნდა აღდგეს ის, რაც გამოუსწორებლად დაშავდა, აირია; თითქოს შულცი ნატრობს, დროჰობიჩის წარმოსახვითი ლაბირინთული გეოგრაფია წიგნს დაუბრუნდეს. რუკა ერთ-ერთი მთავარი რეპლიკაა, რომელსაც ეს არქექტიპული ნიგნი ჰპოვებს, რუკა, რომელზეც შეიძლება აღმოჩნდეს, რომ ქალაქის ერთ-ერთი ქუჩა ყალბია, გამოგონება, პაპიე-მაშე. დროც, ისევე როგორც გეოგრაფია, ფატა მორგანაა: ის იოლად გამოაბამს რომელიმე წელიწადს

მეცამეტე თვეს. ეს „ყველა იცის“, თავიდანვე გვაფრთხილებს შულცი. ყველაზე ფანტასტიკური აქ მუდამ ფეხდაფეხ სდევს ყველაზე მოსაწყენი და ჩვეულებრივი. ყველაზე მოსაწყენი მხოლოდ მანამ იყო ასეთი, სანამ წიგნი მოხვედებოდა. და აქ შულცის ესთეტიკას მისი ეთიკა ერთვის: ენა, როგორც მხსნელი, დაკარგულ მნიშვნელობას უბრუნებს რეალობას.

და მაშინ განა ეთიკური არაა ამ მწერლის ყველაზე ტრაგიკული და აბსურდული სიკვდილი? 1942 წელს, ორმოცდაათი წლის ასაკში, ბრუნო შულცს, ებრაელს, გესტაპოს ოფიცრის ტყვია კლავს. თვითონ შულცის სიკვდილი იძენს მითოლოგიურ (ავტორის გაგებით) მასშტაბს ამ არსის, აზრისა და მნიშვნელობისგან დაცლილ დროში. მეტიც. შულცი კვდება იმ დროს, როდესაც დაკარგული მნიშვნელობა, რომელსაც ეძებდა, იკარგება იმდენად სავსებით, იმდენად სავალალოდ, რომ შესაძლოა, ვერც ველარასდროს აღდგეს.

კომეტა (შულცის ამავე სახელწოდების მოთხრობაში, რომლითაც მთავრდება დარიჩინის მალაზიების ზოგიერთი გამოცემა), რომელიც სამყაროს დასასრულს მოასწავებდა, ხუმრობა აღმოჩნდა, უცნაური, შემზარავი და კომიკური დემიურგის მორიგი ხუმრობა. იმ კომეტის აღსასრული, რომელსაც ბრუნო შულცი ერქვა, სამწუხაროდ, ხუმრობა არ იყო. და ეს მხოლოდ შემოქმედებით კი არა, ისტორიულ მონუმენტადაც აქცევს დარიჩინის მალაზიებს, წარმოსახვის ამ შედეგს, ამ გმირულ მოთხოვნას, სწორედ ენამ და წარმოსახვამ დაუბრუნონ სამუდამოდ დაკარგული აზრი სამყაროს.

ჯონ აპდაიკი

ბრუნო შულცი, უცნობი გენიოსი¹

ინგლისურიდან თარგმნა ქეთი ქანთარიაშვილი

ბრუნო შულცი 1892 წელს დაიბადა, ქალაქ დროჰობიში, გალიციის პატარა ქალაქში, რომელიც მაშინ ავსტრია-უნგრეთის პროვინცია იყო, 1926 წლის შემდეგ კი დამოუკიდებელი პოლონეთის ნაწილი. ებრაელი ეჭვების ჩამოშვებული იყო. შულციმ თავად ისწავლა ხატვა² და შემდეგ თავს სწორედ ხატვით ირჩენდა - გიმნაზიაში ხატვის მასწავლებლად მსახურობდა. გულჩათხრობილი ადამიანი იყო და მართალია, ერთხელ კათოლიკე ქალთან დანიშნულიც კი იყო³, არასოდეს დაქორწინებულა. თავიდან იგი თავისთვის წერდა, მაგრამ 1934 წელს ლამის იძულებული გახადეს⁴, მოთხრობების კრებული, „დარიჩინის მალაზიები“ გამოეცა. წიგნს დიდი წარმატება ხვდა წილად. სამი წლის შემდეგ მას „სანატორიუმი ქვიშის სათქვეშ“ მოჰყვა. 1941 წელს დროგობიჩი გერმანელებმა დაიკავეს⁵, ხოლო 1942 წლის ნოემბერში, 50 წლის ბრუნო შულცი ქუჩაში მოკლა გესტაპოს ოფიცერმა. მისი ავტობიოგრაფიული, ფანტასტიკური ნაწერები, რომლებსაც ომამდელ პოლონეთში დიდი აღიარება ხვდა, 40 წელი არ თარგმნილა ინგლისურად. მისი ორივე წიგნი Penguin-მა გამოსცა სერიაში „დანარჩენი ევროპის მწერლები“ ფილიპ როთის რედაქტორობით.

ბრუნო შულცი ერთ-ერთია იმ უდიდეს მწერალთაგან, გასაოცრად და უცნაურად რომ ქმნიდნენ სიტყვებისაგან მთელ სამყაროებს. მის მეორე და უკანასკნელ წიგნში, სადაც მეტაფორები უხვად ელვარება, ხოლო სიმძიმედაკარგული საგნები ცისკენ იჭრებიან, თხრობა კიდევ უფრო გასაოცარი ხდება, ვიდრე პირველში. ალქმისათვის გახსნილ ნორჩ ცნობიერებაში, საკუთარი ქალაქისა და ოჯახის ჯადოსნური სამყარო ციმციმით გარდაიქმნება საგანთა კარნავალურ მსვლელობად. მშვენიერებისადმი მგრძნობიარობა მწერალს ძალზე ადრე გამოუმუღავნდა: „სამყაროს მგზნებარე სილამაზეს“ ის სკოლის მეგობრის მარკების ალბომის ბრჭყვიალა ემბლემებში ხედავს, გასაოცარი ატმოსფერული მოვლენები კი, წელიწადის დროთა ცვლას რომ სდევს თან, თეატრალიზებულ სახანაობად ემლება თვალწინ: „უზარმაზარი მოხეტიალე თეატრი, პოეტური და მაცდური, ხახვის უზარმაზარი ჭრელი თავი, რომელიც ყოველ ჯერზე ახალ პანორამას შლიდა“. მეხსიერება, ოპტიკური მოწყობილობის მსგავსად, მწერალს ამ პანორამების თვალში ჩრჩხელი თავი, რომელიც ყოველ ჯერზე ახალ პანორამას შლიდა. მეხსიერება, ოპტიკური მოწყობილობის მსგავსად, მწერალს ამ პანორამების თვალში ჩრჩხელი თავი, რომელიც ყოველ ჯერზე ახალ პანორამას შლიდა.

„ვიინ იცის, რამდენ ხანს გრძელდება მომენტი, რო-

დესაც ღამე ფარდებს უშვებს და მის წიაღში მომხდარ ამბებს მალავს, მაგრამ ხანმოკლე ანტრაქტიც საკმარისია ღამის სუფელური, ფანტასტიკურად მდიდარი და ფერადოვანი დეკორაციების ჩამოსაშორებლად. დავიანების შიშით იღვიძებ და, ჰორიზონტზე მართლაც განთიადის ვარდისფერ ზოლს ხედავ მაგი, თავმოხმარი მიწის თავზე“.

მაგრამ ამ სილამაზეს განუყრელად ერწყმის მითის სისასტიკე. მითები, ისევე, როგორც სიზმრები, სტენოგრამებს ჰგავს: მათი შეკუმშული ფორმა არ ინვესტის წინააღმდეგობას, სინამდვილის ჩვეულებრივ რეაქციას ტკივილზე. ძვირფას, მაგრამ მოგზავრებულ მარტოობაში შულცი თავისი წარსულის შესახებ განსჯას ეძლევა, მხრებზე აწევს ნასული თაობების სიმძიმე, და თუ იმ ცახცახით ვიმსჯელებთ, რითაც მის ყველაზე ლირიკულ და იუმორისტულ ფრაგმენტებსაც კი ვკითხულობთ, ეს საუცხოოდ გამოსდის. წერვები დაჭიმული გვაქვს, რაღაც უცხო თანდასწრებას ვგრძნობთ. შიში გვიჩნდება, რომ მწერლის - ანუ იმის ნებით, ვინც კულისებს მიღმა მექანიზმს განაგებს, მოულოდნელად გაქრება ეს მირაჟები.

ი. ზინგერი, შულცივით მსოფლიო ომებს შორისი პერიოდის პოლონელი მწერალი, მასზე ამბობს: „ხან ისე წერდა, როგორც კავკა, ხან - როგორც პრუსტი,

ბრუნო შულცი

გამოცხადებები

პოლენურიდან თარგმნა ქეთი ქანთარია

ჯერ კიდევ მაშინ, ჩვენი ქალაქი უფრო და უფრო ხშირად ეხვეოდა დაუსრულებელ მრუმე ბინდებში, ჩრდილის სირსველი, ფაფუკი ობი და რკინისფერი ხავსი ედებოდა.

მურა ბოლიდან, რიჟრაჟის ნისლიდან თავგამოხსნილი, დღე იმავნამს ნაშუადღევს ქარვისკენ მიისწრაფოდა, ერთხანს მუქი ლუდით გამჭვირვალეობას და ოქროსფერს იძენდა, რათა შემდეგ უთვალავჯერ დაშვებულიყო ფერმრავალი და უკიდევანო ღამეების დანაწევრებულ ფანტასმაგორიულ თაღებში.

ქალაქის მთავარ მოედანზე ვცხოვრობდით, ერთ-ერთ იმ სახლში, რომელთა ცარიელი და ბრმა ფასადები ერთმანეთისაგან ძნელი გამოსარჩევი იყო.

ეს დაუსრულებელი დაუდევრობების მიზეზი ხდებოდა ხოლმე. მაგალითად, თუ ვინმე შეცდომით სხვა სადარბაზოში და სხვა კიბეზე მოხვდებოდა, სხვათა ბინების, შუშაბანდების, მოულოდნელ გზა-სავალთა ლაბირინთში, რომელთაც უცნობ ეზოებისკენ მიჰყავდათ ადამიანი და თავდაპირველ მიზანს ავიწყდებდა, რათა ბევრი დღის შემდეგ საოცარი და არამწყობრი თავგადასავლების უგზოობიდან დაბრუნებულს, რომელიც მკრთალ გარიჟრაჟში სინდისის ქენჯნით გახსენებოდა თავისი სახლი.

უზარმაზარი კარადებით, რბილი ტახტებით, ფერმკრთალი სარკეებით, ბაზრის ხელოვნური პალმებით გავსებული ჩვენი ბინა უფრო მივიწყებული და მოუვლელიც ჩანდა დედაჩემის უთავბოლოობით, რომელმაც მალაზიაში ჩასვლა კი იცოდა, მაგრამ ამოსვლა ავიწყდებოდა, და გრძელფეხება ადელას ქარაფშუტობით, ოჯახის დიასახლისის არყოფნაში სარკის წინ რომ ატარებდა დღეებს, აუჩქარებლად, ზღაზვნით

კოხტავდებოდა და სადაც გაივლიდა, ჩამოვარცხნილი თმის, პატარ-პატარა სავარცხლების, მიყრილ-მოყრილი ფეხსაცმლის და კორსეტების კვალს ტოვებდა.

ბინაში დაუდგენელი რაოდენობის ოთახი იყო, რადგან არავინ არასდროს იცოდა, რომელი მათგანი გვექონდა გაქირავებული. ხანდახან ისეც მომხდარა, კარგა ხნის მივიწყებული რომელიღაც სათავსო გავილია და ცარიელი გამოდგარა: მდგმური, თურმე, ბინიდან დიდი ხნის წინ გადასულიყო, თვეობით მიტოვებული კომოდების უჯრებში კი საინტერესო აღმოჩენები გველოდა.

ქვედა სართულზე ნოქრები ცხოვრობდნენ და ღამობით ხანდახან კოშმარულ სიზმრებში აღმოხდარი მათი კუთვა გვაღვიძებდა. ზამთრობით, როცა გარეთ ჯერ უკუნი ღამე იყო, მამაჩემი იმ გამოყინულ და ბნელ ოთახებში ჩადიდოდა, გზადაგზა სანთლის შუქით აჩრდილთა გუნდებს აფეთიანებდა და ფანტავდა, რათა ყრუ, გაქვავებულ ძილში მძიმედ მხვრინავი ნოქრები დაეღვიძებინა.

მამაჩემის დატოვებული სანთლის შუქში ნოქრები უხალისოდ, ზღაზვნით ინეოდნენ სანოლებიდან, ზედ წამომსხდრები შიშველ, უშნო ფეხებს აჩენდნენ და, ამოსაცმელი წინდებით ხელში, ერთხანს მოქნარების ნეტარებას ეძლეოდნენ, ავბორცობამდე, სასის მტკივნეულ კრუნჩხამდე, გაგრძელებულმა გულისრევამ რომ იცის.

ოთახის კუთხეებში გაუნძრევლად ისხდნენ მსხვილ-მსხვილი ტარაკნები, კიდევ უფრო დიდები თავიანთი ჩრდილების წყალობით, თითოეულ მათგანს რომ სანთლის ალი ჩუქნიდა და რომლებიც მაშინაც კი არ

შორდებოდათ, როცა ამ უთავო ბრტყელი ურჩხულ-ბიდან რომელიმე უმიზნოდ, ობობის მსგავსად, შესაზარად იწყებოდა სირბილს.

მაშინ მამაჩემს პირველად უმტყუნა ჯანმრთელობამ. ადრიაინი ზამთრის პირველივე კვირის დადგომიდან მთელ დღეებს სანოლში ატარებდა, წამლის ქილებს, აბებსა და მაღაზიიდან წამოღებულ დავთრებს შორის. ავადმყოფობის მწკლარტე სუნმა ოთახის ფსკერზე დაიწყო დაღეჟვა, კედლის ქაღალდის არაბესკები უარესად ჩამუქებულიყვნენ წნულ-ხვეულებში.

სალამობით, როცა დედა მაღაზიიდან მობრუნდებოდა, მამაჩემი ფორიაქით ხვდებოდა, კინკლაობისთვის გამზადებული, და ბულალტრული დაუდევრობისთვის უწყებდა კიცხვას, წამოჭარხლებული, გულისყრამდე განწინმატებული. მახსოვს, ღამით გაღვიძებულმა ერთხელ დავინახე, როგორ მირბი-მორბოდა ტყავადეკარულ ტახტზე ფეხშიშველი, ღამის პერანგის ამარა. ასე უჩვენებდა უსასო დედაჩემს, რამდენად დიდი იყო მისი მძინეწარება.

ისეთი დღეებიც გამოხდებოდა ხოლმე, როცა მამაჩემს სიმშვიდე ეუფლებოდა, ყურადღებას მოიყრიდა და თავის დავთრებს მიეცემოდა, არეული ანგარიშების გაუვალ ლაბორინთებში იწყებდა ხეტიალს.

ახრჩოლებული ღამფის შუქზე ვხედავ, როგორ ქანაობს კედელზე უსიტყვო მედიტაციაში ჩადირული მამაჩემის უზარმაზარი ლანდი, ნაჭრელი ხის სასთუმალთან, ბალიშებს შორის ჩაცუცქული.

ხანდახან მისი თავი ანგარიშებიდან ამოყვინთავდა, თითქოს პაერის ჩასაყლაპად, პირს ფართოდ მოაღებდა, ენას, მშრალსა და მწარეს, უკმაყოფილოდ აანკლაპუნებდა, უმწეოდ დაიწყებდა თვალის ცეცებას, თითქოს ეძებდა რალაცას.

ასეთ დროს უხმოდ იცოდა სანოლის კუთხეში შეყუჟვა, სასთუმალთან, რომლის თავზე სანუკვარი მოწყობილობა, წყლის კლეპსიდრის ნაირსახეობა ან შუშის დიდი ამპულა ეკიდა, უნციებად დაყოფილი და მუქი ფლუიდიტ ავსებული. მამა ამ მოწყობილობას ისე ერწყმებოდა, თითქოს ნაწლავის სიგრძის, მტკივნეული რეზინის ჭიპლარით ყოფილიყო მასზე მიერთებული, და სევდისმომგვრელ აპარატთან ამნაირად გაერთიანებულმა, განაბულმა იცოდა ჩაკედომა, თვალები ებინდებოდა, ფერმკრთალ სახეზე კი გაუკუღმართებული ნეტარების გამომეტყველება ეფინებოდა.

მერე ისევ დგებოდა ჟინიანი მუშაობის ჩუმი დღეები, მარტოობის დიალოგებით განელებული, როცა ღამფის შუქში, უზარმაზარ სანოლზე მიყრილ ბალიშებში იჯდა, ოთახი კი აბაჟურის ჩრდილისგან უზომოდ იზრდებოდა, ქერი ეწოდა და ფანჯრის მიღმა დარჩენილ ღამის ქაღალქს უსაზღვრეობას უერთდებოდა – დაუნახავად გრძნობდა, როგორ იწოვდა კედლის მფეთქავი სისქით ეს სივრცე – ჩურჩულით, შიშინით და სისინით სავსე. თვალგაუხელებლად უსმენდა ამ მრავლისმეტყველ თვალისწაკერებს, გამგებთან მზერას, ყვავილებსა და ბნელ ბაგეებს შორის გადაფურჩქილ, მოყურადებულ, მოცინარ ყურის ნიჟარებს.

მაშინ კი სულ მთლად ეფლობოდა სამუშაოში, თვლას და შეჯამებას თავს ველარ ართმევდა, შიშით, რომ იმ მრისხანებას აღმოაჩენდა, მის არსებას რომ ავსებდა, ცდუნებას იკლავდა, უცაბედი ყვირილით არ

დასცემოდა თავს უბადრუკ ცხოვრებას, დაუფიქრებლად არ დარეოდა ხუჭუჭა არაბესკებს, თვალთა თაიგულებს და ყურებს, რომლებიც ღამემ გააცოცხლა და ახლა მრავლდებოდნენ, ახალ-ახალ ყლორტებს ისხამდნენ, სიბნელის ნოყიერი ჭიპლარით ნასაზრდოები. და მხოლოდ მაშინლა მშვიდდებოდა, როდესაც ღამის უკანდახევასთან ერთად კედლის ყვავილოვანი ქაღალდი ჭკნობას დაიწყებდა, ფურცლებს და ფოთლებს დაყრიდა და შორ გარიჟრაჟს საცერეივით გამოატარებდა. აქ, კედლის ფრინველის ჟივჯივში, ზამთრის გადაყვითლებულ ალიონზე, ორიოდ საათით მიეცემოდა მავ, ბლანტ ძილს.

იმ დღეების და კვირების განმავლობაში, როდესაც მამა რთულ თვლა-ანგარიშში იყო თითქოს თავფეხიანად ჩადირული, მისი ფიქრები მისი შიგანის დერეფნებში დაეხეტებოდნენ. მამა სუნთქვას იგუშებდა, აყურადებდა. და როცა მისი მზერა, გათვრებული და მღვრიე, იმ სიღრმეებიდან სააქაოს ბრუნდებოდა, მამაჩემს ღიმილით ამხნივებდა. შემანუსხებელი პრეტენზიებისა და წინადადების არსებობისა ჯერ არ სჯეროდა და ხმებს, რომლებიც კვლავ ჯიუტად ჩაესმოდა, უკუაგდებდა, როგორც რამ აბსურდულს.

ღლისით განსჯას და დასაბუთებას უფრო ჰგავდნენ, ფიქრის ერთ გრძელ, განელილ ძაფს, რომელსაც ირონიული ინტერლუდიები და ონავრული ჩიჩინი არ აკლდა. მაგრამ ღამლამობით ხმები ცხარდებდნენ. მოთხოვნები უფრო და უფრო მკაფიო და ხმა-მაღალი ხდებოდა და ხანდახან გაგვიგონია, როგორ ელაპარაკებოდა ღმერთს მამაჩემი, თითქოს თავს ავედრებდა, თან უძალიანდებოდა ვილაცას, შემანუსხებელს, ძალის დამტანებელს.

ერთ ღამესაც ის ხმა მრისხანედ და საბედისწეროდ გაისმა, მისგან მოწმობა მოითხოვა, ბაგეებით და შიგანით მისით. მაშინ კი გავიგონეთ, როგორ მევიდა სული მასში, როგორ წამოაყენა სანოლიდან, მაღალი და გაბრვეებული წინასწარმეტყველთა მრისხანებისგან, ყელში მობჯენილ სიტყვებს პირიდან ქვემეხვით ყრიდა. ორთაბრძოლის ხმები და მამაჩემის კვნესა შემოგვესმა, თეომოტიხილი ტიტანის კვნესა, ღვთის გამობის ჟინი რომ არ უნელდებოდა.

ძველი ალტემის წინასწარმეტყველები არასდროს მინახავს, მაგრამ ღვთის რისხვისაგან დაცემული ამ კაცის დანახვამ, აყურავებული რომ ედგო ფაიფურის უზარმაზარ საშარდველზე, რომელიც ხელების გახშირებულ ქნევაში და სასონარკვეთილი მოძრაობების სიმრავლეში არც ჩანდა - თავს კი მისი ხმა დაპგრვინვდა, უცხო და მტკიცე, - მიმახვედრა, როგორი უნდა ყოფილიყო წმინდა მამების ღვთაებრივი მრისხანება.

მრისხანე იყო ის დიალოგი, როგორც მეხთატების ენა. მამაჩემი ხელისქნევის ზიგზაგები ცას ნაფლეთებად ხევდნენ და ნახევებიდან იელოვას სახე იმზირებოდა, მძინეწარებისგან დაბიჟინებული წყევლას წყევლაზე იფურთხებოდა. არ ვუყურებდი, ისე ვხედავდი გაცეცხლებულ დემიურგს, ღამის წკვარამზე სინაის მთასავით წამოწოლილს; ღონიერი ხელის მტვენებით ფარდის საკი და ნკირს ჩამოყრდნობდა, ვეებერთელა სახით ფანჯრის ზედა შუშებს მოჰკრობოდა, ხორციანი ცხვირი საზარლად მოებრტყელებინა.

მესმოდა მისი ხმა - მამაჩემის წინასწარმეტყველურ ტირადებს შორის, მის ღამესგამოღწეულ მძლავრი ბრდღენვაც გავიგონე - შუშებს აზანზარებ-

და, მამაჩემის წყევლა-კრულვა, ვედრება და მუქარა რომ მინდებოდა.

დროდადრო ხმები უფრო ჩუმად გაისმოდა, ლამის შეუმჩნეველი ხდებოდა, როგორც ბუხრის ყელში ქარის ბურღლუნი, მაგრამ მერე კვლავ ხმაურიან სკანდალამდე მალღებოდა და სლუკუნის და წყევლის მონაცვლეობად მეორდებოდა. უცებ, სიბნელის დამოქნარებასავით გაიღო კარი და უკუნმა ოთახში შემოუბერა.

მეხის გაღებვაზე მამაჩემი დავინახე მოფრიალე საცვლებში - საზარელი კრულვით, ნიჟარში დაბუდეული რილით შეასხა ფანჯრიდან ღამეს ქოთნის შიგთავსი.

2

თვალსა და ხელს შუა პატარავდებოდა და ჩიავდებოდა მამაჩემი.

საწოლის დიდ ბალიშებში ჩაცუცქულს ჭალარა თმა წამოფოფოროდა. არეულ შინაგან ცხოვრებაში ჩაძირული, თავს ჩუმად ემუსიფებოდა. ვინმეს შეძლებოდა მოსჩვენებოდა, რომ მისი პიროვნება ერთმანეთთან ნაჩხუბარ, ერთმანეთის გაომორცხველ რამდენიმე ადამიანად იყო გაყოფილი, ისეთი ხმაურით უნერებოდა თავს, ისე ცხარედ და ჟინით იწყებდა მასთან მოლაპარაკებებს, არწმუნებდა და ევედრებოდა, ან უცებ ჭირვეულთა ასეულის კრების მეთაურად იქცეოდა ხოლმე და დიდი აძაბულობის და ენაშტეერობის ფასად ცდილობდა მათ მორიგებას. მაგრამ ნაპერკლანი ტემპერამენტების ეს ხმაურიანი ერთობლიობა ყოველ ჯერზე წყველით, ლაფის სროლით და ლანძღვა-თათხვით ეშლებოდა. მერე მეტ-ნაკლები ნონასწორობის, შინაგანი სიმშვიდის, ნეტარი უდრტყინელობის დღეები დგებოდა.

უზარმაზარი ფოლიანტები კვლავ იშლებოდა მის საწოლზე, მაგიდაზე, იატაკზე, რუდუნების რალაც ბერ-მონაზვნული საუფლო მკვიდრდებოდა მისი თეთრი ქვეშავების გარშემო, ღამის შუქქვეშ, მამაჩემის დახრილ ჭალარა თავს ზემოთ.

გვიან საღამოს კი, როდესაც დედა მალაზიიდან ბრუნდებოდა, მამაჩემი უცებ გამოცოცხლდებოდა, ეძახდა და სიამაყით უჩვენებდა გასაოცარ ფერად-ფერად გადასაყვან ნახატებს, რომლებითაც მანამდე გულმოდგინედ მორთო თავის დავთარი.

სწორედ მაშინ შევინიშნეთ ყველამ, რომ მამაჩემი დღითიღე პატარავდებოდა, როგორც საკუთარ ნაჭუჭში ჩამხმარი თხილი.

ამ ატროფიას არანაირად არ ახლდა ძალაგამოცლილობა, პირიქით, ჯანმრთელობა, გუნება-განწყობა თითქოს უკეთდებოდა და ჯან-ლონეც მომატებოდა.

ახლა ხშირად იცინოდა, ხმაბალა, ცელქად, შეიძლება ითქვას, პირდაპირ კვდებოდა სიცოცხლით, ან საათობით აკაკუნებდა საწოლის ხეზე და, მობრძანებით, თავს სხვადასხვა ინტონაციით პასუხობდა. დროდადრო საწოლიდან ხტებოდა, კარადის თავზე ძვრებოდა და ჭერქვეშ გამოკიდებული მოჰყვებოდა ძველი, დამტვერილი, ჟანგმოდებული ხარახურის ლაგებს.

ხანდახან გვერდიგვერდ ორ სკამს დადგამდა, იმათ სახელოებზე აიზიდებოდა, ფეხებს ჰაერში აასხმარტლებდა და ანთებული თვალებით ეძებდა ჩვენს მზე-

რამი გაოგნებას და პატივებს. ღმერთს, ისე სრულად, საბოლოოდ შეურიგდა მამაჩემი. ღამდამოხმით საძინებლის ფანჯარაში დროდადრო მაინც გამოჩნდებოდა წვეროსანი დემიურგის სახე ბენგალიური ცეცხლის მუქ მენამულ ელვარებაში და ერთხანს მოწყალე თვალით დასცქეროდა მძინარე მამაჩემს, რომლის მულოდიურ ხვრინვას, როგორც ჩანს, შორს შევლნია მივლემარე საუფლოს შეუცნობ სივრცეებში.

იმ ნაგვიანვეი ზამთრის გრძელ, ბინდუნდიან საღამოსპირებს ხანდახან საათობით იკარგებოდა ათასი ნავით სავსე საკუჭნაოებში, თითქოს ეძებდა რაღაცას გააფთრებით.

ხშირად მოხმდარა სადილის დროს, რომ მაგიდასთან შემომსხდრებს მამაჩემიღა შემოგვკლებია. დიდხანს უნევდა დედას ძახილი "იაკუბ!" და მაგიდაზე კოვზის კაკუნი, სანამ მტვერსა და ობობის ქსელში ამოგანგლული მამა რომელიმე კარადიდან გამოძვრებოდა, უგონო მზერით - მღვრიე, ჩამთრევე, მხოლოდ მისთვის გასაგებ საფიქრალში ჩაძირული.

ხანაც კარნიზზე ძვრებოდა და, ფანჯრის მოპირდაპირე კედელზე რომ გვეკოდა, ძერის იმ ფიტულის პოზაში შემდებოდა. ასე, გაუნძრევლად, - დაბინდული მზერით და ონავარი, ირონიული გამოძეცვლებით, საათობით იჯდა ჩაცუცქული, რათა მერე, მოულოდნელად, ვინმეს შემოსვლაზე, ფრთხილად მოჰყოლდა ხელების ქნევას და მამალივით აყვილებულიყო.

მის ამ უცნაურობებს უკვე ყურადღებასაც აღარ ვაქცევდით, მამა კი დღითიღე ეფლობოდა ამ მდგომარეობაში. თითქოს სხეულებრივი მოთხოვნებიც აღარ ჰქონდა, რამდენიმე კვირით ამბობდა უარს საქმელზე და უფრო და უფრო ძლიერდა სიციხეს, რომლისაც ჩვენ არაფერი გაგვეგებოდა.

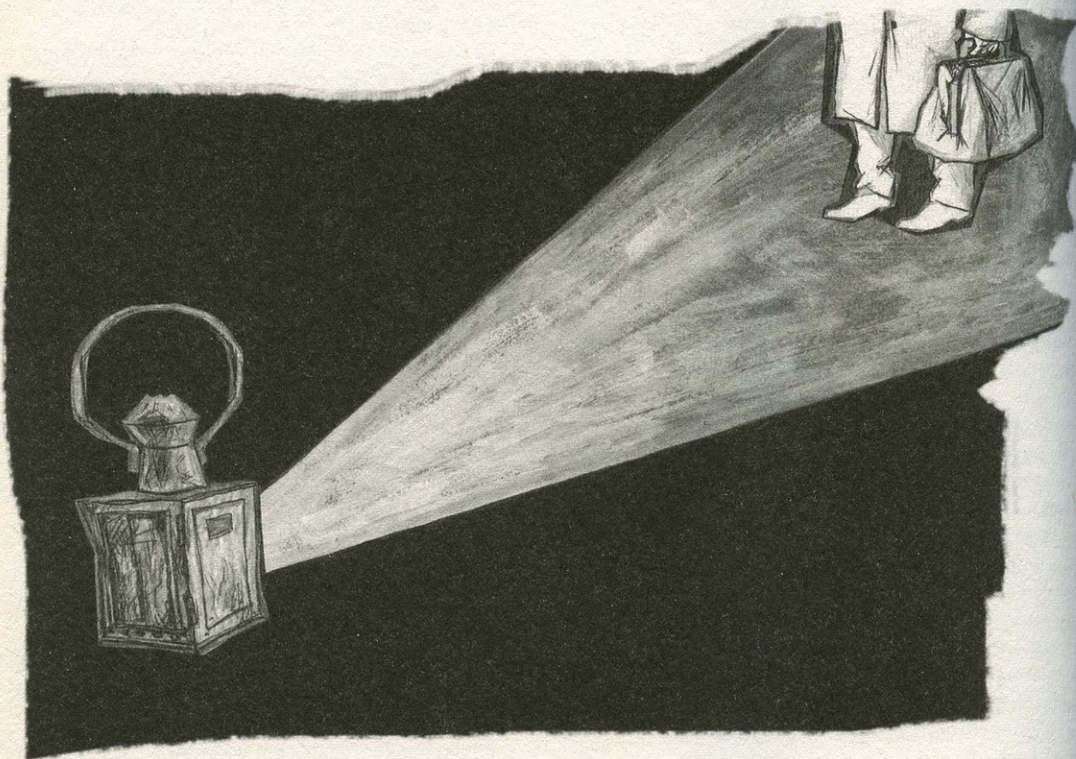
ჩვენი ხევენა-მუდარის მიმართ შეუვალი, თავისი შინაგანი მონოლოგის ნაწყვეტებით გვპასუხობდა და მის მდინარებას ვერანაირი გარე ძალა ვერ დაარღვევინებდა. მუდამ საქმიანად დაფიქრებული, ავადმოყურად გამოცოცხლებული, ხმელ ლოყებზე წითელ-ლაქებდასხმული, ვერავის გვხედავდა და გვამჩნევდა.

ჩვენც შევეჩვიეთ მის უწყინარ ყოფნას, მის ჩუმ ბურტყუნს, საკუთარი თავისადმი მიმართულ მის ბავშვურ ჟრიალს, რომელიც თითქოს ჩვენთვის გამოზომილი დროს გარედან გვეცხმოდა. მაშინ უკვე იცოდა რამდენიმედილიანი გაუჩინარება, ბინის მიკარგულ კუთხე-კუთხულებში იკარგებოდა და შეუძლებელი ხდებოდა მისი მოძებნა.

თანდათანობით აღარც ეს გაუჩინარებები გვაკვირვებდა, ამიტომ, ერთხელ, კარგა ხნის დაკარგული რომ გამოგვეცხადა, რამდენიმე გოჯით დამოკლებული და გაღებული, აღარავის შეუცხადებია. უკვე არანაირი ვისაკლისებდით - იმდენად იყო დამორბეული იმ ყველაფერს, რაც ადამიანური და ბუნებრივი გვეჩვენებოდა. ასე ნაბიჯ-ნაბიჯ გვემორდებოდა, ერთიმეორის მიყოლებით წყვეტდა ძაფებს, რომლებიც ადამიანთა საზოგადოებასთან აკავშირებდა. ერთადერთი, რაც მასში ჯერ კიდევ მისი რჩებოდა - სხეულებრივი გარსის მონარჩენი და აზრსმოკლებული უცნაურობები - ერთ მშვენიერ დღეს, შეიძლება, ისე უკვალად და შეუმჩნეველად გამქრალიყო, როგორც კუთხეში მიგვილი ნავის ნაცრისფერი გროვა, რომელიც ადელას ყოველდღე გაჰქონდა გარეთ გადასაყრელად.

ბრუნო შულცი

დარიჩინის მაღაზიები

ზამთრის ყველაზე მოკლე, მთვლემარე - ბინდის ბენეიანი არშით ორი ბოლოდან, დილიდან და საღამოდან მოსაზღვრულ დღეებში, როდესაც ქალაქი უფრო და უფრო ღრმად შედიოდა ზამთრის ღამეთა ლაბირინთებში და დღის ხანმოკლე ნათელში ძლივს და ასწრებდა გონზე მოსვლას და გამოზრუნებას - მაშაქემი უკვე დაკარგული იყო სააქაოსთვის. ბოლომდე გახარჯული, იმ ქვეყანასთან უკვე ფიცით იყო შეკრული.

სახეზე და თავზე სარეველასავით მოსდებოდა ქალარა თმა, რომელიც ალაგ-ალაგ სულ ნაირ-ნაირად ეზრდებოდა, უნესრიგო ტალღებად თუ ყალყზე მდგარ ჯაგრად, ზოგან ფუნჯივით ჩამოგრძელებოდა, მეჭეჭებიდან, წარბებიდან თუ ნესტოებიდან გადმოსდიოდა და მის სახეს ბებერი, აფოფრილი მელის იერს ანიჭებდა.

ყნოსვა და სმენა წარმოუდგენლად ჰქონდა გამახვილებული. მდუმარე, დაძაბული სახის ნაკვეთების თამაში იმაზე მეტყველებდა, რომ ამ შეგრძნებების წყალობით უწყვეტი კავშირი დაემყარებინა სახლის ბნელი კუთხე-კუნჭულების, თავის სოროების უხილავ სამყაროსთან, იატაკქვეშა თუ საკვამურთა ცარიელ, ლპობაშეპარულ სივრცეებთან.

ღამის საათებში ყველა გაფაჩუნებას თუ გაჯახუნებას, იატაკების იდუმალ და ჭრიალა ცხოვრე-

ბას შეუცდომელი და გულმოდგინე მიმყურადებელი ჰყავდა მისი სახით, მოთვალთვალე და თანამზრახველი. ჩვენთვის დაფარულ სფეროებში თავფეხიანად იყო ჩაფლული, თუმცა, შინაურებისთვის იქაური ამბების მოყოლა არც კი უცდია.

ხშირად, როცა უხილავი სფეროს შეხუმრებანი მეტისმეტად აბსურდული ხდებოდა, თითების ქნევას და ჩუმად ხითხითს მოჰყვებოდა; თან ცდილობდა, იმ სამყაროსთან მასავით განდობილი ჩვენი კატის მზერა დაეჭირა, რომელიც ამ დროს ცინიკურ, ცივ, ზოლიან სახეს წამოსწევდა და, მონყენილი და გულგრილი, ირიბად აჭრილ თვალებს წკურავდა.

სადილობისას ისეც მომხდარა, შუა ჭამის დროს მოულოდნელად დაუნყვია დანა-ჩანგალი თუ კისერთან განასკვული ხელსახოცი, კატისებრი მოძრაობით წამომხტარა, ფეხაკრეფით მიპარულა ცარიელი ოთახის კარებთან და უდიდესი სიფრთხილით გაუხედავს ჭუჭრუტანაში. მერე მაგიდას უბრუნდებოდა დამორცხვებული, დაბნეული ღიმილით, თან ბურტყუნებდა და გაუგებრად დუდუნებდა, რაც უკვე მისი შინაგანი მონოლოგის ნაწილი იყო, რომლითაც მთლიანად იყო მოცული.

ამ ავადმყოფური ახირებებისგან რომ გამოეხსნა და სხვა რამით დაეკავებინა მისი გონება, დედაჩემს საღამოობით სასეირნოდ დაჰყავდა. მაშაც

დაჰყვებოდა, ხმაამოუღებლად, შეუწინააღმდეგებლად, მაგრამ უხალისოდ, დაბნეული და გონებადაფანტული. ერთხელ კი თეატრში წავედი.

კიდევ ერთხელ აღმოვაჩინე იმ დიდ, ცუდად განათებულ და უსუფთავო დარბაზში, მთელმარების მომგვრელი დუდუნით და უშნო ფუსფუსით რომ იყო ხოლმე საესე. თუმცა, მოვიტოვეთ თუ არა უკან ადამიანების ჩოჩქოლი, თვალწინ ღია ცისფერი ფარდა გადაგვეშალა - ისეთი ფერის, როგორც რომელიღაც სულ სხვა ზეცის კამარა. ზედ დახატული უზარმაზარი ვარდისფერი ნიღბები ლოყების ბერვით ეფლობოდნენ ტილოს თვალუნვდენელ კოსმოსში. ხელოვნური ცა კრთოდა და იბერებოდა, პათოსისა და დიადი ჟესტების მძლავრი სუნთქვით იესობოდა, იმ ხელოვნური და ბრწყინვალეობით საესე სამყაროს ატმოსფეროთი, თეატრის სცენაზე რომ ბუდობდა. თრთოლვა, რომელიც იმ ცის უზარმაზარ ზედაპირს დაურბოდა, თვალუნვდენელი ტილოს ფშვინვა, რომელიც ნიღბებს აგანივრებდა და აცოცხლებდა, ცის ილუზორულობას ააშკარავებდა, სიცხადის ცახცახს იწვევდა, სიცხადის, რომელიც მეტაფიზიკურ წუთებსა და წამებში საიდუმლოს ციმციმს ჰგავს.

ნიღბების წითელი ქუთუთოები უთრთოდათ, ფერადი ბაგები უხმოდ ჩურჩულებდნენ, მე კი ვიცოდი, რომ დადგებოდა წუთი, როცა იდუმალების დაძაბულობა ზენიტს მიაღწევდა, ფარდაზე გამოსახული ზეცის სისავსე იხუვლებდა და ენით აუნერგლ, დამაბრმავებელ რამებს გვიჩვენებდა.

მაგრამ არ დამცალდა, ამ წუთებს ვერ შევესწარი, რადგან, სანამ ამ ფიქრებში ვიყავი, მამაჩემს მოულოდნელად შფოთვის ნიშნები დაეტყო, ჯიბეების სინჯვას მოყვა და ბოლოს გამოგვიცხადა, რომ შინ საფულს და მნიშვნელოვანი დოკუმენტები დარჩა.

დედაჩემთან ხანმოკლე თათბირის შემდეგ, რომლის დროსაც ადელას პატიოსნებას ელვისებრი და გამანადგურებელი შეფასება მიეცა, საფულის მოსაძებნად შინ დაბრუნება მე შემომთავაზეს. დედაჩემის აზრით, სანახაობის დაწყებამდე ჯერ კარგად დრო იყო დარჩენილი და თუ ვიყოჩაღებდი, დროულად დაბრუნებასაც მოვასწრებდი.

ასე გავაბიჯე ცის ილუმინაციებით გაფერადებულ ზამთრის ღამეში. ერთ-ერთი ისეთი წათელი ღამე იყო, ვარსკვლავებიანი ცის კამარა მთელი ქვეყნიერების თავზე რომაა გადაჭიმული და გადატოტილი, თითქოს მანამდე დაშლილა, დამსხვრეულა და უამრავი ცალკეული ცის ლაბირინთებად დაყოფილა. ამათგან ზამთრიანი ღამის მთელ თვეს ეყოფოდა თითოეული გასანათებლად, ვერცხლისა თუ ფერებით მოხატული შუქფარის გადასაფარებლად იმათი შუალამის ამბებზე, თავგადასავლებზე, ავანტიურებსა და კარნავალებზე.

რა უპატიებელი არსებობდა პატარა ბიჭის გავზავნა მნიშვნელოვანი და საშური დავალებით ამნაირ ღამეს! ასეთი ღამის შუქ-ჩრდილებში მრავლდებიან, ერთმანეთს ეხლართებიან და ადგილებს უცვლიან ქალაქის ქუჩები, ქალაქის წიაღში პირს ალენენ, ასე ვთქვათ, გაორებული ქუჩები, საკუთარი ასლები და ორეულები, ცრუ და მაცდური ქუჩები. მოჯადოებულ და შემცდარ წარმოსახვას ქალაქის

არაერთი ეფემერული გეგმა გამოჰყავს, თითქოს ნაცნობი და ოდითგან ცნობილი, ზედ იმ ქუჩებს თავ-თავიანთი ადგილი და სახელები აქვთ, ღამეს კი, მისი ამოუწურავი ნაყოფიერებით, უკეთესი ვერა მოუგონებია რა, ამათ სულ ახალ და ახალ კონფიგურაციებს ჰმატებს. საკმარისია, დაუფიქრებლად გზა შეიმოკლო, კარგად ათვისებული გეზის ნაცვლად რომელიმე უცნობი შესახვევი არჩიო, და ზამთრის ღამის ცდუნებებიც დაიწყება. მეხსიერებაში მაშინვე ის მაცდური კომბინაციები გიტყვითვდება, სავალი გზები, რომლებზეც მანამდე ფეხი არ დაგიდგამს.

მაგრამ ამჯერად ყველაფერი სხვანაირად დაინცო.

ორიოდე ნაბიჯი მექნებოდა გადადგმული, როცა მივხვდი, რომ პალტო არ მეცვა. დაბრუნება მინდოდა, მაგრამ მეორე წუთას ეს დროის უსარგებლო კარგვად ჩავთვალე, რადგან სულ არ ციოდა, პირიქით - უცნაური სითბო ჭავლებად მიმოედინებოდა ჰაერში, ცრუ გაზაფხულის ფშვინვა იგრძნობოდა. თოვლი თეთრი ბატკნების ფარასავით შექუჩებულიყო, უცოდველ, მშვენიერ სანმისს დამსგავსებოდა და იების სურნელი სდიოდა. მათნაირივე კრავები მოსდებოდა ცასაც, რომელზეც მთვარე გაორმაგ-გასამმაგებულიყო და ამ ასლებად ქცევით ასახიერებდა თავის ყველა ფაზას და მდებარეობას ცის კაბადონზე.

ზეცას იმ ღამით თავისი შინაგანი სტრუქტურა ჰქონდა გამომზეურებული, ანატომიური პრეპარაციების მსგავსად, სინათლის ყველა ფენა და სპირალი გაეშვიშლებინა, ღამის ელვარე მწვანე მასივის ყველა ჭრილი, სივრცეთა პლაზმა, სიზმრის რბილობი.

ასეთ ღამეს შეუძლებელი იყო, პოდვალზე* ან ან რომელიმე სხვა ბნელ ქუჩაზე გაველო ადამიანს და არ გახსენებოდა, რომ ასე გვიანაც კი, ხანდახან ღია იყო ის უცნაური და მაცდური მალაზიები, რომლებიც ჩვეულებრივ დღეებში არავის ახსოვდა. მე იმათ დარიჩინის ქულბაქებს ვეძახი, მუქყავისფერი, დარიჩინისფერი ხის მასალის გამო, მათ კედლებს რომ იყო გაყოლებული.

გვიანობამდე მომუშავე იმ დარბაისლურ მალაზიებს უტრიალებდა მუდამ ჩემი ციებცხელებიანი ოცნება. სანახევროდ განათებულ, დაბინდულ და თითქოს საზეიმოდ გამზადებულ მათ ინტერიერებში საღებავების, ნელსურნელების, ლაქის სუნი, შორი და უცნობი ქვეყნების და იშვიათი მასალების არომატები იდგა. იქ შეიძლებოდა გადანყდომოდი ბენგალიურ შუშუნებს, ჯადოსნურ ზარდახშებს, დიდი ხნის წინ გაუჩინარებული ქვეყნების მარკებს, ჩინურ გადასაყვან ნახატებს, ინდიგოს, მალაბარის კოლოფონს, ეგზოტიკური მწერების კვერცხებს, თუთიყუშებს, ცოცხალ სალამანდრებს და ბასილის ოსტატების მექანიზმებს, ქოთნებში ჩასმულ ჰომუნუკულუსებს, მიკროსკოპებსა და ჭოგრიტებს და,

* Podwal – ძველი დროშობიჩის ერთ-ერთი ქუჩა. მთარგმ. შენ.

რაც მთავარია, იშვიათ, განსაკუთრებულ წიგნებს - ძველ ფოლიანტებს, საოცარზე საოცარი ილუსტრაციებითა და გაუგონარი ამბებით გავსილს.

ის ჭარმაგი და ღირსებით სავსე ვაჭრებიც მახსოვს, თვალედახრილები, მონინებული დუმილით რომ ემსახურებოდნენ კლიენტებს და იმის სიბრძნე და ალლო ჰქონდათ, მათი ყველაზე ფარული სურვილები დაეკმაყოფილებინათ. მაგრამ ყველაზე მეტად ერთი წიგნის მაღაზია დამამახსოვრდა, სადაც იშვიათ და აკრძალულ წიგნებს ვათვალისწინებდი, საიდუმლო საზოგადოებების გამოცემულს, და საინტერესო, მათრობელა საიდუმლო ცოდნას ვხდოდი საბურველს.

ისედაც იშვიათად მიჩნდებოდა იმ მაღაზიებში მოხვედრის შესაძლებლობა - ახლა, მართალია, ქესატად ვიყავი, მაგრამ რაღაცისთვის საკმარი ფული მაინც მქონდა. ამიტომ რას არ ვიზამდი, ოღონდ შემთხვევით მესარგებლა - იმ მნიშვნელოვანი მისიის მიუხედავად, რომლის აღსრულებაც ჩვენს გულმოდგინებასა და სიყოჩაღს მოაწოდებდა.

ჩემი წარმოდგენით, იმ ქუჩაზე მოსახვედრად, რომელზეც ღამის მაღაზიები იყო, ერთ მოკლე შესახვევში უნდა შემეხვია, მერე ორი თუ სამი გზაჯვარედინი უნდა გამეარა. ეს გზა საბოლოო მიზანს კი მაშორებდა, მაგრამ, სამაგიეროდ, თუ მარილის საბადოსკენ მიმავალი ქუჩით დავბრუნდებოდი, უკანა გზას შევიმოკლებდი.

დარიჩინის ქულბაქების ხილვის სურვილმა თითქოს ფრთები შემასხა: ჩემთვის კარგად ნაცნობ ქუჩაზე შევეხვიე, მგონი უფრო მივეფრინავდი, ვიდრე მივაბიჯებდი, თან თვალი იმაზე მეჭირა, გზა აშემშლოდა. ასე მოვიტოვე უკან სამი თუ ოთხი გზაჯვარედინი, სანუკვარი ქუჩა კი არა და არ ჩანდა. ყველა სიკეთესთან ერთად, ქუჩების ნამდვილი და მოსალოდნელი კონფიგურაცია ერთმანეთს არ ემთხვეოდა. ჩემი ქულბაქებისა კვალიც არსად იყო. ერთ ისეთ ქუჩაზე აღმოვჩნდი, რომლის სახლებს ჭიშკრები არ ჰქონდათ - მხოლოდ მჭიდროდ მიხურულ, მთვარის ელვარებით დაბრმავებულ ფანჯრებს ვხედავდი. ამით გაღმა მხარეს თუ გადის ის ქუჩა, საიდანაც სახლებს შესასვლელები აქვს-მეთქი, გაეფიქრე. აფორიაქებულმა ფეხს ავუჩქარე და აღელვებისგან ქულბაქების მონახულების განზრახვაზე უარი ვთქვი. ახლა ქალაქის ნაცნობ ნაწილში მოხვედრაზელა ვფიქრობდი, სხვა არაფერი მინდოდა. შფოთვით ატანილი, ქუჩის ბოლოს ვუახლოვდებოდი, მაგრამ ვერ ვხვდებოდი, სად გამიყვანდა ის გზა.

ფართო, მეჩხერად განაშენიანებულ, ძალზე გრძელ და უსწორეს გამზირზე გავედი. მაშინვე მომეშველეს სივრცეიდან მონაბერი ნიაფი მეცა. იქ ხეივნის მთელ გაყოლებაზე თუ ბაღების სიღრმეში წარმტაცი ვილები იდგა, ქალაქის მდიდრების ულამაზესი კერძო სახლები. მათ შორის მთელი პარკები იყო გაშენებული ან ხეილის ბაღების გამოყოფი კედ-

ლამის ის სენსები ჩემთვის იდუმალი ხიბლით იყო სავსე, ამიტომ, მართალია, გადანწყვეტილი მქონდა, რომ წამითაც აღარსად შევყოვნებოდი, შემთხვევის ხელიდან გაშვება არ შემეძლო: ხატვის ოთახის უნახავად იქიდან ვერ წავიდოდი. თუმცა, შევეუყევი თუ არა შენობის უკანა, სამოდ მოჭრა-ჭუნე კედლის ხის კიბეს, მივხვდი, რომ გიმნაზიის სულ სხვა, ჩემთვის მანამდე უცნობ ნაწილში ვიმყოფებოდი.

საზეიმო სიჩუმეს ჩამიჩუმი არ არღვევდა. დერეფნები შენობის იმ ფლიგელში უფრო ფართო იყო, იატაკზე სქელი ხალიჩა გაეგოთ, ატმოსფერო მდიდრული იყო და ელეგანტური, კუთხეებში მრუმედ ანათებდა პატარა სანათურები. ერთი ასეთი მუხლი რომ გავიარე, წინაზე ფართო, სასახლის დიდებულებით მოწყობილ დერეფანში ამოვყავი თავი. მისი ერთი კედელი ფართო, შემინულ თაღედებად იყო ბინისკენ გახსნილი და ოთახების გრძელ ანფილადას მიშლიდა თვალწინ, რომელიც ბინის სიღრმისკენ მიემართებოდა და დამბრმავებელი დიდებულებით იყო მორთულ-მოწყობილი: კედლის აბრეშუმით, მოოქროვილი ჭაღებით, ძვირფასი ავეჯითა და ბროლის ჭაღებით იტყუებდა თვალს უხინჯო ინტერიერის ფერთა რიალისკენ და მოციმციმე არაბესკებისკენ, თავბრუდამხვევი გირლანდებისა და დაკვირვული თაიგულებისკენ. იმ ცარიელი სალონის ბლანტი სიჩუმე სავსე იყო მხოლოდ იდუმალი მზერებით, სარკეები რომ ერთმანეთს ესროდნენ, და არაბესკების ფორიაქით, რომლებიც კედლების ფრიზებს მიყვებოდნენ და თეთრი ჭერების კაზმულობაში იკარგებოდნენ.

კრძალვით დავდექი იმ დიდებულების წინაშე, გაოცებული: მივხვდი, ჩემს ლამის ესკაპადას გიმ-

ნაზიის დირექტორის ფლიგელში, მის ბინაში ვიყავი. ცნობისმოყვარეობისგან ადგილს მივეყენე, გული აჩქარებით მიცემდა, თან მზად ვიყავი მცირე გაფაჩუნებისთანავე გავტყუულიყავი. ახა როგორ უნდა ამეხსნა ლამის საათებში ეს ჩემი მსტორობა, ეს თავხედური თვალთვალი, აქ რომ ვინმე გამოვეჩირო? ხომ შეიძლებოდა, პლუმის იმ რომელიმე ღრმა სავარძელში, შეუმჩნევლად და უხმაუროდ მჯდარიყო დირექტორის ქალიშვილი, მოულოდნელად წიგნისთვის მოეწყვიტა თვალი - სიბოლას მსგავსი შავი, მშვიდი თვალები, რომელთა მზერას ვერც ერთი ჩვენთაგანი ვერ უძლებდა, და გე დავეჩინებ? მაგრამ შუაგზიდან მიზნის მიუღწევლად მობრუნებას თავს ლაჩრობად ჩავუთვლიდი. ახას გარდა, არაფერი არღვევდა სიჩუმეს იმ ბრწყინვალე ოთახებში, დაბინდული შუქით რომ იყო განათებული, რის გამოც დღე-ღამის კონკრეტული დროის გამოცნობა ჭირდა. დერეფნის თაღედებიდან დიდი სალონის მეორე ბოლოში ტერასაზე გამავალი შემინული კარი შევნიშნე. გარშემო ისეთი სიჩუმე იყო, გამბედაობა მოვიკრიბე. არც ის ჩამითვლია დიდ რისკად, რომ დარბაზის დონემდე ორი საფეხური ჩამეარა, რამდენიმე ნახტომით გადამერბინა დიდი, ძვირფასი ხალიჩა და ტერასაზე გავსულიყავი, საიდანაც ადვილად შემეძლო ნაცნობ ქუჩაზე მოხვედრა.

ასეც მოვიქეცი. სალონის პარკეტზე შევაბიჯე, ქოთნიდან ჭერის არაბესკებამდე აწვედნილ პალმებს ჩავუარე და უცებ მივხვდი, რომ ნეიტრალურ ტერიტორიაზე ვარ, სალონს წინა კედელი არ ჰქონია. დიდი შუშაბანდის მსგავსი რამ იყო, ქალაქის მთავარ მოედანს სულ რამდენიმე საფეხური ამოვრება - უფრო კი შუშაბანდი იყო მოედნის ნაწილი

და მისი ავეჯის ზოგი ნაჭერი ტროტუარზე იდგა. ქვის რამდენიმე საფეხური ჩავირბინე და კვლავ ქუჩაში აღმოვჩნდი.

თანავარსკვლავედები ახლა ყირაზე იდგნენ, ყველა ვარსკვლავს მოპირდაპირე მხარეს გადაენაცვლა, მაგრამ მთვარეს, ღრუბლის საბანში გამოხვეულს, მათ უხილავ გამნათებელს, წინ დაუსრულებელი გზა ელოდა და დამაბნეველი ზეციური პროცედურებით დაკავებულს, გათენების დრო არც ახსენდებოდა.

ქუჩაში რამდენიმე ფორანი დავლანდე შავად, ფერდმოქცეულები და მოჯაყჯაყებულები, როგორც სახიარო, მიწინარე კიბორჩხალები ან ტარაკნები. მედროვე მაღალი კოფოდან გადმოიხარა. მოცუტქნული, წითელი, გულკეთილი სახე ჰქონდა. - რაო, ნავედით, პანიჩ, პატარა ბატონო? - მკითხა მეფორნემ. ფორანმა დასასხრული სხეულის ყველა ღერძით და ფალანგით დაიჭრია და ადგილიდან რბილად დაიძრა.

მაგრამ ასეთ ღამეს განა ჭირვეული მეეტლის იმედად ყოფნა იქნებოდა? ბორბლის მანების ჭრიალში, ძარის გრუხუნსა და გადანული ჩარდახის ჯაყჯაყში მასთან დანიშნულების ადგილზე შეთანხმება ვერ მოვახერხე : მისი ხმა არ მესმოდა, თან რაც არ ვუთხარი, ყველაფერზე არხეინად, ლილინ-ლილინით მიქნევდა თავს და ქალაქის გარე, წრიულ გზას მიუყვებოდა.

რომელიღაც ფუნდუკის წინ მედროვეები დამდგარიყვნენ, მეგობრული ხელისქნევით შემოეგებებნენ. ესეც სიხარულით გაეპასუხა, მერე კალთაში მათარხი ისე მომიგდო, სვლა არ შეუწელებია, თვითონ კოფოდან ჩახტა და დოსტებისკენ გაემართა. ცხენმა, მედროვის ბებერმა ჭკვიანმა ცხენმა, ერთი მომხედა შეუჩერებლად და გზა თოხარიკით გააგრძელა, ისე, დროვის ცხენს რომ შეეფერება. ეგ კი ნამდვილად სანდო ჩანდა - პატრონზე გონიერი ხომ იყო და იყო. მეეტლის საქმისა არაფერი გამეგებოდა, იმედო მხოლოდ მისიღა მქონდა. გარეუბნის ქუჩას მივუყვებოდით, ორივე მხრიდან რომ ბალები გასდევს. ბალები თანდათანობით მაღალხეებიან პარკებად იქცა, პარკები - ტყეებად.

არასოდეს დამავინყდება ზამთრის ყველაზე ელვარე ღამეს ის ნათელი მოგზაურობა. ზეცის ფერადოვანი რუკა წარმოუდგენელ ზომებამდე გაზრდილიყო და თვალშეუდგამ თაღად ქცეულიყო, ზედ ფანტასტიკური მატერიკები, ზღვები და ოკეანეები გამოსახვოდა, ვარსკვლავთა მორევის და დინებების ხაზებით, ცის გეოგრაფიის მანანთობელი შტრიხებით გაფერადებულები. ჰაერი უფრო ადვილი სასუნთქი გახდა და ბრწყინავდა, როგორც მოვერცხლისფერო გაზის პირბადე. იების სურნელი ტრიალებდა. თოვლის მატყლიდან, თეთრი კრაველიდან მთრთოლვარე ანემონები იმზირებოდნენ, მთვარის შუქის ნაპერსკვლებს მაღავდნენ უნაზეს ზანზალაკებში. გეგონებოდა, ტყეს ათასობით ჩირალდანი, დეკემბრის ციდან უხვად ჩამოცვენილი ვარსკვლავები მოსდებოდნენ გასანათებლად. ჰაერი იდეალური გაზაფხულით სუნთქავდა, თოვლის და იების ენით უთქმელი სისუფთავით. ერთ მთაგორიან ადგილს გავდიოდით. მთათა კალთების

გრეხილებიდან, ხეთა შიშველი ტოტებიდან ცას ნეტარი ფშვინვა ასდიოდა. იმ ბედნიერ ფერდობებზე ვნახე ყარიბთა გუნდი, ვარსკვლავებს კრეფდნენ ხავსსა და ბუჩქში, ციდან ცვენილებს, თოვლისგან სველებს. მალე ის გზა აღმართად გვექცა, ცხენს ფეხი უსრიალებდა და ყველა სახსარში მოჯაყჯაყე ფორნის ქაჩვა უჭირდა. ბედნიერი ვიყავი. მეკრდი ჰაერის სანეტარო გაზაფხულით, ვარსკვლავებისა და თოვლის სიკისკასით მქონდა დაბერილი. ცხენის მკერდს კი თოვლის უფრო და უფრო მაღალი ქაფი ხვდებოდა კედლად. უჭირდა მისი სუფთა, ახალდადებული რბილობის გაჭრა. გაჩერდა ბოლოს და დადგა. მეც ჩაეხტი. მიძიმე სუნთქავდა თავჩაქინდრული. გულში ჩავიკარი მისი თავი. დიდ შავ თვალებში ცრემლები უბრწყინავდა. მაშინლა შევნიშნე მის მუცელზე ჩამოქებული მრგვალი ჭრილობა. - რატომ არ მითხარი? - ვუჩიურჩულე ატირებულმა. - შენთვისვე, ჩემო ძვირფასო, - მითხრა და უცებ ძალიან დაპატარავდა, ხის სათამაშო ცხენისოდენა გახდა. გამოვეცალე და წამოვედი. თავს გასაკვირად მსუბუქად და ბედნიერად ვგრძნობდი. ვერ გადამენწყიტა, მატარებელს დავლოდებოდი, რომელსაც იმ ადგილებში უნდა გამოეარა, თუ ქალაქში ფეხით დავბრუნებულიყავი. ტყის ციცაბო, ხვეული გზით დავიწყე ჩასვლა, თავიდან - მსუბუქი, რბილი ნაბიჯით, მერე ფეხს ავუჩქარე და მოზომილ, ბედნიერ სირბილზე გადავედი, სირბილი მალე სრიალში გადაიზარდა, თითქმის თხილამურებზე ვიდექი. შემეძლო, სრიალის სიჩქარე ისე მეცვალა, როგორც ვისურვებდი, ტანის ოდნავი ბრუნებით.

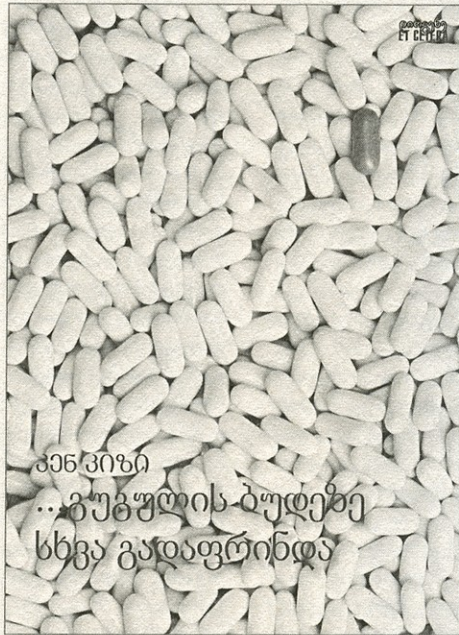
ქალაქს მიახლოებულმა ტრიუმფალური სირბილი შევანელე და დარბაისლურ სასეირნო ნაბიჯზე გადავედი. მთვარე კიდევ დიდხანს იყო ძალიან მაღლა. ბოლო არ უჩანდა ცის ტრანსფორმაციებს, მისი მრავალფენიანი თაღების გარდასახვას უფრო და უფრო დახვეწილ კონფიგურაციებად. თითქმის ვერცხლის ასტროლობის მსგავსად გახსნა ზეცამ თავისი მექანიზმი ჯადოსნობის იმ ღამეს და დაუსრულებელ ევოლუციებში აჩვენა მისი ჭანჭიკების და ბორბლების მათემატიკა.

ბაზრის მოედანზე სასეირნოდ გამოსულ ადამიანები ვნახე. იმ ღამის სანახაობით მონუსხულებს, ცისკენ მიემართათ მისი მაგიით გავერცხლისფრებულ სახეები. საფულის ამბავი სრულებით აღარ მანალვლებდა. თავისი უცნაურობებით გართულ მაჩაქმს ალბათ აღარც ახსოვდა, რა დაკარგა, დედაჩემის გამო არც კი ვივლავდი.

ამნაირ ღამეს, წელიწადში მხოლოდ ერთხელ რომ დგება, ადამიანს ბედნიერი ფიქრები და აღმოჩენები მოსდის და ღვთის კურთხეული ხელი ეხება. ახალი ჩანაფიქრებითა და შთაგონებით სავსეს შინ დაბრუნება მინდოდა, მაგრამ გზად წიგნებამოიღლიავებული ამხანაგები შემომხვდნენ. იმ ღამის სიკაშკაშით გაღვიძებულები, მეტისმეტად ადრე წამოსულიყვნენ სკოლაში, ღამე კი გასრულებას არც აპირებდა. ერთი ძლიერ დამრეცი ქუჩისკენ გავემართეთ, იების სურნელი მოგვდიოდა იქიდან. თან ველარ გაგვეგო, ღამის მაგიას დაეფერა ვერცხლისფრად თოვლი, თუ უკვე თენდებოდა...

ნანა კობაიძე

ზაზა ჭილაძე - ერთგულება და სხვა უნარები

ან ვიზი
... ზუგულის ბუდეზე
სხვა გადაფრინდა

მთარგმნელობაზე არ უოცნებია, მით უფრო - ბავშვობაში. ბავშვებს მფრინავობა იტაცებთ, მსახიობობა, პოლიციელობაც კი, მთარგმნელობა - თითქმის არასოდეს. რაც თავი ახსოვს, წიგნებით და მწერლებით იყო გარშემორტყმული, თუმცა არც მწერლობა სდომებია. წერის და სხვებისთვის გულის გადაშლის სურვილი არ ანუხებდა. არც სათქმელი დაგროვებია, თორემ კალმის ხელში ალებას წინ რა ედგა?! კლასიკოსი მამის ჩრდილი თუ აჩრდილი ამ შემთხვევაში არაფერ შუაში გახლდათ.

გადანწყვეტილება მოგვიანებით, ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ მიიღო. ფილოლოგიის ფაკულტეტის კურსდამთავრებულთა ძირითად ასპარეზად იმ პერიოდში (და დღესაც) სამეცნიერო მოღვაწეობა ან პედაგოგობა ითვლებოდა. არც ერთი პერსპექტივა არ ხიბლავდა. ყველაზე მეტად თარგმანა იზიდავდა და ამ საქმეს მოჰყიდა ხელი.

მძიმე დასაწყისი

პირველი ნაბიჯები თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, კლასიკური ფილოლოგიის ფაკულტეტზე გადადგა - თინა ყაუხჩიშვილი სტუდენტებს ძველი ბერძნული ტექსტებიდან ნაწყვეტებს ათარგმნიებდა. ძველბერძნული გამოცდილებიდან დღეს მხოლოდ კითხვის უნარი შემორჩა, თუმცა იმ წლებში ბევრი რამ მისცა. შემდგომში ამ მიმართულებით საქმიანობა აღარ გაუგრძელებია - ინგლისურენო-

ვან ავტორებზე გადაერთო.

შერვულ ანდერსონის ერთ-ერთი მოთხრობის თარგმანს მამის მძაფრი კრიტიკა მოჰყვა. უკან არ დაუხევია და გარკვეული პერიოდის შემდეგ ჟურნალ „ხელოვნებაში“ პიტერ ბრუკის „ცარიელი სივრცე“ გამოაქვეყნა. ურიგო ნამუშევარი არ გახლდათ, თუმცა ამ გადასახედიდან უმნიშვნელად მიიჩნევს (დღეს სხვანაირად თარგმნიდა).

იმ დროს უკვე მუშაობდა მხატვრული თარგმანის კოლეგიაში. უამრავი საინტერესო ადამიანის გარემოცვას და მათთან შემოქმედებით ურთიერთობას უკვალოდ არ ჩაუვლია. მარტო ბაჩანა ბრეგვაძესთან ერთ სივრცეში ყოფნა და საუბარი რად ღირდა! შედეგი: 1983 წელს „მნათობში“ მის მიერ თარგმნილი ფოლკნერის მოთხრობა დაიბეჭდა. ლიტერატურულმა კრიტიკამ „მოზერიკუდას სურნელი“ კარგად მიიღო.

მერე რომანების ჯერი დადგა. „ავისტოს ნათელს“ უნდა გაერკვია, იყო ეს მისი საქმე თუ არა. ორი წელი იმუშავა და 1988-ში დაასრულა, თუმცა ტექსტი კიდევ ორ წელიწადს „ისვენებდა“. „საუნჯეში“ რიგმა არ მოუწია (ასეთი დროც იყო), „მნათობში“ სიდიდის გამო ვერ მოხვდა. საბოლოოდ 1990 წელს ისევ „საუნჯეში“ გამოქვეყნდა, მაგრამ ქვეყანა ირეოდა და თარგმანისთვის აღარავის ეცალა. იმავე პერიოდში ჩაუჯდა ფოლკნერის „სარტორისის“ („დროუები მტვერში“). დიდმა ცვლილებებმა ისიც კარგა ხნით დააგვიანა.

„მთარგმნელობითი დუეტი“

„ავგისტოს ნათელს“ ძალიან კარგი შეფასებები მოჰყვა. ამან თავდაჯერებულობა შემატა და ახალი ტექსტების სათარგმნად განაწყო, თუმცა ბევრის მსგავსად, მისი გეგმებიც მაშინდელმა რეალობამ შეინირა. პურისა და ნავთის რიგებში ღამენათვე ადამიანებს არც კითხვის დრო ჰქონდათ, არც სურ-ელი. ირგვლივ დამწვარი საბურავების, ცეცხლისა და კვამლის სუნი ტრიალებდა. მთარგმნელობითი კოლეგია დაიშალა, სტამბები დაიხურა, გამომცემ-ლობებიც აქა-იქ ფეთქავდა.

ლიტერატურა - ლიტერატურად და ყოფაც თა-ვისას ითხოვდა. იმ დროს საქართველოში უცხოუ-რი საერთაშორისო ორგანიზაციები და ინსტიტუ-ტები შემოდის. ერთ-ერთის დაკვეთით ფრენსის ფუჟიამას ცნობილი ნაშრომი - „ისტორიის დასას-რული და უკანასკნელი ადამიანი“ გადმოაქართუ-ლა. იმავე პერიოდში მოჰყიდა ხელი კენ კიზისაც (გუგულის ბუდეზე სხვა გადაფრინდა“). თარგმან-ით „დიოგენე“ დაინტერესდა. გამომცემლობასთან თანამშრომლობდა გია ჭუმბურიძე, რომელსაც ჯერ კიდევ მთარგმნელობითი კოლეგიიდან იცნობდა. სწორედ მან შესთავაზა სახელმძღვანელოების თარ-გმნა ერთ-ერთი უნივერსიტეტისთვის. ტანდემში მუშაობის გამოცდილება მოგვიანებით ლიტერატუ-რულ თარგმანშიც გადაიტანეს. ასე შეიქმნა „მთარ-გმნელობითი დუეტი“, რომელმაც არაერთი საინტე-რესო ტექსტი გაგვაცნო.

ფოლკნერის ეფექტი

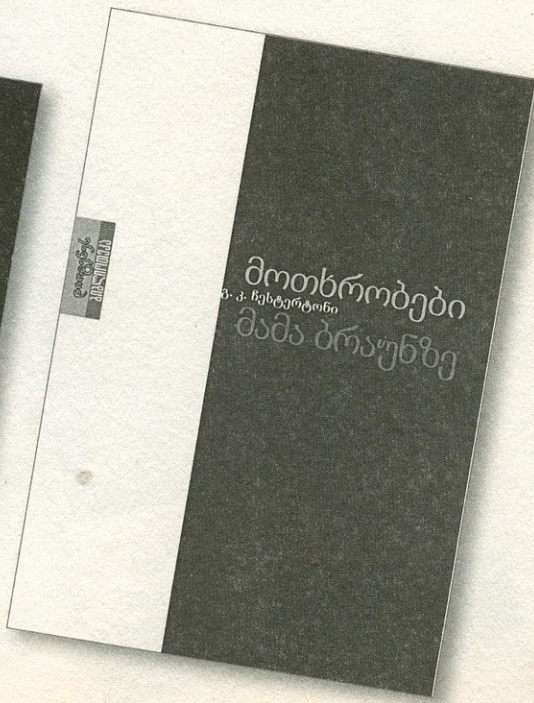
არჩევანის შემთხვევაში ზოგ წიგნს მეტი სია-მოვნებით მოჰყიდებდა ხელს, მაგრამ მსახიობის მსგავსად, ეს პროფესიაც სხვაზეა დამოკიდებული (თუმცა პროფესიონალიზმი ნებისმიერ შემთხვევა-

ში მოეთხოვება). საბოლოო ჯამში, მთავარი ის კი არ არის, დონ კიხოტის როლზე მეოცნებეს ხელი-დან წასული ავაზაკის თამაში რომ გინევს, მთავარი გამორჩეული სახის შექმნაა. დასტინ ჰოფმანის გმი-რის არ იყოს, პომიდვრის როლს რომ ასრულებს: სამაგიეროდ, როგორი პომიდორი ვიყავიო! ასეა თარგმანშიც - მთავარია დასამახსოვრებელი ნამუ-შევარი.

მის მიერ თარგმნილი ფოლკნერის კითხვისას გრძნობ, როგორ იღვრება მუსიკა ტექსტში. ზოგ-ჯერ იმდენად, რომ მხოლოდ ბერნერას უსმენ და შინაარსი გვერდზე გრჩება. რა არის ეს - მთარგმნე-ლის ოსტატობა თუ ფოლკნერის ეფექტი? თავად ფოლკნერს „აბრალებს“ - შედარებაც არ შეიძლება, იმდენად მელოდიურია ორიგინალი. ფოლკნერის ინგლისურად კითხვის სიამოვნებაზე არავინ და-ვობს, თუმცა ის, რომ ტექსტის სილამაზე თარგმან-შიც ასე გხიბლავს, მთარგმნელის ოსტატობაზე მეტყველებს.

გრძელი და დახუნძლული წინადადებების, ბევრს რომ აფრთხობს, არ ეშინია. მთავარია, უხვსიტყვა-ობა ფუჭსიტყვაობაში არ გადაიზარდოს. ამ მხრივ ფოლკნერთან ყველაფერი რიგზეა - არაფერი ზედ-მეტი, თითოეულ სიტყვას თავისი დატვირთვა აქვს. „საშიშროება“ მოკლე ფრაზებში იმალება, მათში ჩა-მარხული ემოციის ადეკვატურ გადმოცემაში.

ფოლკნერის თარგმნის მთავარი სირთულე მი-სი გამორჩეულობის შენარჩუნებაა. თუ კითხვისას ამ ავტორს თომას ვულფისგან ვერ ანსხვავებ, თარ-გმანი არ ვარგა. საერთოდაც, უცნაური მწერალია. ერთი შეხედვით, თავის თავში ჩაკეტილი თუ ჩაღ-რმავებული, შინაგან დიალოგებსა და განცდებზე აწყობილი, ამავდროულად - საოცრად მასშტაბუ-რი: რა დიაპაზონის ტილოებს ქმნის, რამდენი ადა-მიანის ამბავს გიყვება. მარტო თხრობის მდინარე-

ბა რად ღირს! თანამედროვე ლიტერატურული ტენდენციების ფონზე, სადაც წინა პლანზე საკუთარი თავის, საკუთარი ნევროზების კვლევა დგას, ფოლკნერის თხრობის სტილი და ამბების სიუჟეტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

სტილი - თავისთავად, მაგრამ მწერლობის მამოძრავებელი მაინც ამბავია. ამბავი ახალი სამყაროს აღმოჩენის საშუალებას იძლევა. ასეთი ლიტერატურა სათარგმნადაც უფრო საინტერესოა. არადა, ბოლო დროს მეტწილად სიუჟეტისგან დაცლილ, ინტროვენტულ ტექსტებს აწყდება, სადაც ყურადღება ავტორის შინაგან განცდებზეა გამახვილებული. ასეთი ლიტერატურა მცირე დოზით ცუდი არ არის. არ მოსწონს, როცა ტენდენციად მკვიდრდება. ზოგადად, ჭეჭრუტანიდან დანახული სამყარო ნაკლებად იზიდავს - ფართოდ გახედილი თვალებით ყურება ურჩევნია. ამ მხრივ ფოლკნერი შეუდარებელია - ისტორიებისა და პერსონაჟების ამოუწურავი მარაგით. ერთი შეხედვით, განსაკუთრებულს არაფერს ყვება - მსგავსს ნებისმიერ ქვეყანაში, სოფელსა თუ ქალაქში გადაწყდები. სწორედ მწერლის ოსტატობა ხდის მათ გამოჩენიულს. მკითხველთან სიახლოვეც მწერლის დამსახურებაა.

მხერულების ტექნიკა

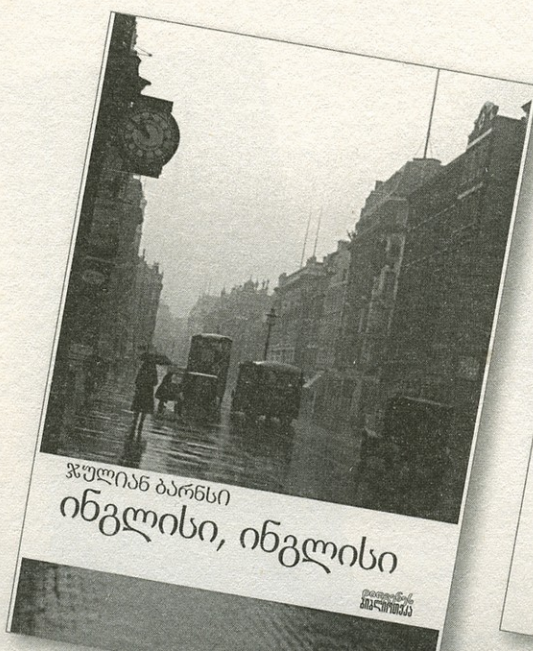
თარგმანს ინტერპრეტაციის ხელოვნებას უწოდებენ, თუმცა მხოლოდ ინტერპრეტაცია არ კმარა. მთარგმნელმა ზუსტად უნდა გაისიგრძელოს პროფესიის არსი. დღემდე საკამათოა, როგორი უნდა იყოს კარგი თარგმანი - ჩარჩოებისგან თავისუფალი თუ ტექსტთან მაქსიმალურად მიახლოებული. კარგი თარგმანი, პირველ რიგში, ორიგინალის მნიშვნელობას ინარჩუნებს: ის, რომ წიგნი ჩინურ ენაზე ღირებულია, ნებისმიერ თარგმანში უნდა იგრძნოს-

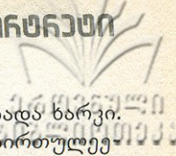
ბოდეს. როდესაც „ჰამლეტის“ კითხვისას ინგლისურის არმცოდნე ხვდება, რომ მის წინაშე გენიალური ნაწარმოებია, მთარგმნელის მისია შესრულებულია. ვინ როგორ მიაღწევს ამას, დიდად ადუღებს.

ტექსტის ერთგულება მნიშვნელოვანია, ოღონდ არა - მონური. ზოგადად, თეორიების ნაკლებად სწამს: არ არსებობს თეორია, რაღაც მომენტში პრაქტიკა კისერს არ უგრეხდეს. წყალში შესვლისას ცურვის ცოდნა აუცილებელია, მაგრამ კრიტიკულ ვითარებაში სხვა უნარებიც გვჭირდება. სწორედ ეს უნარები განაპირობებს მთარგმნელის წარმატებას.

მთარგმნელის წილი პასუხისმგებლობა

სშირად მთარგმნელი თარგმანს შეგნებულად თუ შეუგნებლად ალამაზებს - ორიგინალის „ხარვეზს“ ნილბავს ან ცდილობს, მწერლის სათქმელს უკეთ ჩაწვდეს. ცალკეულ შემთხვევებში ეს გასაგებია - როგორ გინდა, ჯოისის „ფინეგანის ქელეხი“ თარგმნო. გაიგო, რა უტრიალებს თავში ავტორს აქ ვერც ენის ცოდნა გიშველის, ვერც ზოგადი განათლება, თუმცა დედნის გაკეთილშობილება, მიზეზის მიუხედავად, არასწორია. სხვა საკითხია შემოქმედებითი სითამამე, რაც მთარგმნელის პროფესიონალიზმზე მეტყველებს. როდესაც მარც ტვინი ყვება, როგორ შეიპარნენ ტომ სოიერი და ბენ თეტჩერი გამოქვაბულში, შენც უნდა შეჰყვე გმირებს, მათ ტყავში ჩაძვრე და ამბავი ისე აღწერო ავტორისადმი ერთგულებას ასე უფრო შეინარჩუნებ. წინააღმდეგ შემთხვევაში ხელთ ხუთოსნის წიკნიკებული თარგმანი შეგვრჩება, სადაც მოსაგებელი არაფერია, მაგრამ არ იგრძნობა ყველაზე მთავარი - ნაწარმოების სული.

თარგმნის დაწყებამდე ზოგჯერ შიში იპყრობს, თუმცა ეს განცდა მალევე ქრება. შუა გზაზე წიგნის მიტოვება არ სჩვევია. სხვა საქმეა შედეგი, თუმცა გამოცდილი მთარგმნელი წინასწარ გრძნობს, რა ძალისხმევას მოითხოვს მისგან ტექსტი. გაუთვალისწინებელი სირთულეებისგან არავინაა დაზღვეული - ხანდახან შეიძლება ერთმა ფრაზამ გაგჭედოს. ყველაზე ძნელი მაინც სწორ ადგილას სწორი სიტყვის მოძებნაა. ეს მხოლოდ მთარგმნელს არ ეხება. იგივე შეიძლება ითქვას მწერალზე, მხატვარზე - ზუსტად ის ლურჯი უნდა იპოვოს და ზუსტად ის ყვითელი. სწორად შერჩეული სიტყვების გარეშე „შვლის ნუკრის ნაამბობი“ ერთი სევდიანი ამბავია. ვაჟას გენიალობა იმაშია, რომ ეს ტექსტი ჩვენი სულის ნაწილად აქცია. იგივე შეიძლება ითქვას შექსპირზე, გალაკტიონზე, რომლებიც სიტყვებს თავის ნებაზე ათამაშებენ - ანგრევენ და აშენებენ, თუმცა საოცარი სიზუსტით.

არანაკლებ რთულია მივიწყებული სიტყვების გაცოცხლება. აქაც დიდი სიფრთხილეა საჭირო: მათი მოძებნა და ზედაპირზე ამოტანა მთარგმნელის სასარგებლოდ მეტყველებს, მაგრამ შესაძლოა, მკითხველმა არ მიიღოს. ასეთ სიტყვებს ზოგჯერ რედაქტორებიც აპროტესტებენ, თუმცა თუ ორიგინალის კონტექსტი „მეთულუხჩეს“ მოითხოვს, არაქული ჟღერადობის გამო მისი „წყლის გამყიდველით“ ჩანაცვლება არასწორია. აქ უკვე გადაწყვეტილებას პროფესიული ალღო და მთარგმნელის ოსტატობა განაპირობებს.

ბარნსი, ბეკეტი, აპდაიკი

ჯულიან ბარნსი ერთ-ერთი გამორჩეული ავტორია, რომელიც ქართულ სივრცეში მისი თარგმანებით შემოვიდა. საინტერესო და განსხვავებულ მთხრობელად მიიჩნეეს, მაგრამ არც იმას მალავს, რომ მომეტებული ინტროვერტულობის გამო საყვარელი ავტორების სიაში ვერ მოხვდა. ამ ტიპის მწერლებს ეცნობა, მაგრამ გადაკითხვის სურვილი ნაკლებად აქვს. არასოდეს მოუწდება „ინგლისი, ინგლისი“ თაროდან ხელახლა გადმოიღოს, იმის მიუხედავად, რომ უინტერესო რომანი არ არის. იდეაც ორიგინალურია, თუმცა ჩანაფიქრი უკეთესი იყო. იგრძნობა, რომ ავტორს გაცილებით მასშტაბური ტილოს შექმნა სურდა, მაგრამ რაღაც ეტაპზე კალამი გაექცა. ბარნსის ნაწერებიდან ყველაზე მეტად „დროის ხმაური“ მოსწონს - ბიოგრაფიული რომანი დიმიტრი შოსტაკოვიჩის ცხოვრებაზე. საბჭოთაკავშირგამოვლილათვის ახალი აქაც არაფერია, თუმცა ზუსტად არის შერჩეული რაკურსი და ინტონაცია, რომლითაც კომპოზიტორის ტრაგიკულ ხვედრზე გვიამბობს.

აპდაიკის „ბრაზილია“, ბარნსის რომანების მსგავსად, „დიოგენემ“ შესთავაზა. წიგნის ნაკითხვის შემდეგ გაცოცხლებული დარჩა, რადგან ამ მწერალს სხვა კუთხით იცნობდა. „ბრაზილიაში“ აპდაიკი არ ჰგავს „კენტავრის“ ავტორს, რომლითაც წლების წინ გახდა პოპულარული. თვისობრივად და სტილისტურად სრულიად განსხვავებული ტექსტია - ცოტა გაუგებარი კოლაჟი პიკანტური სცენებითა და ზღაპრული ელემენტებით. ამ რომანით მწერალმა თით-

ქოს თანამედროვე გემოვნებას გადაუხადა ხარკი. თარგმნა არ გასჭირვებია, თუმცა იყო სირთულეებიც - ძირითადად ინტიმური ეპიზოდების სახით, რომლებიც ასეთი სიუჟეტით და პირდაპირობით მანამდე არ შეხვედრია. ბენვის ხიდზე მოუწია გავლა: არც მწერალზე თამამი უნდა ყოფილიყო, არც მასზე მოკრძალებული. მიუხედავად იმისა, რომ მკითხველს წიგნი მოეწონა, ასეთი აპდაიკი ვერ გაითავისა. მისთვის ის მაინც „კენტავრის“ ავტორად რჩება, როგორც დიუმა - „სამი მუშკეტერის“ მამად.

ბეკეტიზე გააჭუმბურიდესთან ერთად იმუშავა. „მოლოში“ კიდევ ერთხელ დაარწმუნა, რომ საბოლოოდ ყველაფერს განწყობის თეორია განსაზღვრავს: მწერლის თავყვანისმცემლებს მისი ნებისმიერი ტექსტი მოეწონებათ, მათ შორის „მოლოში“; ვისაც ბეკეტი არ უყვარს, რომანი, შესაძლოა, შემლილის ბოდედა მოეჩვენოს; მასავით ნეიტრალური მკითხველი კი იტყვის, რომ ბეკეტი კარგი მანიპულატორია და საღვადო დალის ან მალევიჩის მსგავსად, ამ წიგნში თავს ეპატაჟის უფლებას აძლევს. თარგმნას რაც შეეხება, ავტორის „სპირალურ სიტყვათმრუშობასთან“ (კარგი გაგებით) გამკლავება არ გასჭირვებიათ. ძველ ფრისკრავში ჩადებული უნაკანრო ფირფიტასავით, ერთხელ რომ ჩაადგეს ნემსი, ბოლომდე ბზრიალ-ბზრიალით გაიტანა, თუმცა თარგმნა ისე დაასრულეს, ვერ გაიგეს, ვინ იყო ეს მოლო, სად მიდიოდა ან კენტჭებს რატომ ლოღნიდა. ყველაფრის მიუხედავად, ავტორთან კითხვის ნიშნები არ გასჩენია - ბეკეტი იმდენად კარგი მწერალია, ამ ტიპის ტექსტზე მუშაობაც კი საინტერესო აღმოჩნდა. სხვა საქმეა, როგორ მიიღო მკითხველმა და ვინ რა დაინახა.

დაძველებული თარგმანები

სამწუხაროდ თუ საბედნიეროდ, თარგმანი ძველდება. მის ბავშვობაში ასე საყვარელი „სამი მუშკეტერის“ ნაკითხვა დღევანდელ მოზარდებს უჭირთ. ძველდება ტექსტებიც - დრო ადამიანთა მსოფლმხედველობას და სამყაროს აღქმას ცვლის. ახალთაობას თანამედროვე მწერლების მიერ მოთხრობილი ამბავი ურჩევნია. XXI საუკუნის მკითხველს სწრაფი მოხმარების ლიტერატურა იზიდავს - ნაკლები თავის ტკივილით და სააზროვნო სივრცით, თუმცა არსებობს მარადიული წიგნები, რომელთაც წლები ვერაფერს აკლებს. მისთვის ასეთებად დღემდე რჩება „დონ კიხოტი“, „გულიერის მოგზაურობა“ და „ჰეკლბერი ფინის თავგადასავალი“.

ბუხრის წინ განმარტებისა და დიკენსის საათობით კითხვის პერიოდი წარსულს ჩაბარდა, თუმცა კარგი ლიტერატურის მკითხველი მაინც მრავლადია. ტექნიკური პროგრესის ეპოქაში ეს ამბავი, ცოტა არ იყოს, უკვირს. უკვირს, რომ ვიღაცას მხატვრულ ტექსტში ძროშიალის განწყობა და სურვილი შერჩა. განვითარების საწინააღმდეგო არაფერი აქვს, მაგრამ იმ ემოციის გაქრობა, რაც ნაბეჭდი წიგნის კითხვას ახლავს, გულს დასწყვეტდა - ადამიანის სახეობა ამით ბევრს დეკარგავს. ისიც აშკარაა, რომ პროცესის ხელოვნურად გაკონტროლება შეუძლებელია: რა გადარჩება და რა არა, ყველაზე მკაცრი მსაჯული - დრო განსაზღვრავს.

გერტრუდ ფუსენეგერი

წმინდა ნიკოლოზი

გერმანულიდან თარგმნა ნათია დათუაშვილმა

დასავლეთ ბოჰემიის ოდესღაც გერმანელებით დასახლებულ ქალაქში მდებარე ჩემი წინაპრების სახლში, ჩემთვის პატივსაცემ, დღეს უკვე დაკარგულ ამ სახლში, არსებობდა შუშის ყუთი, რომელსაც ყოველგვარი უცნაურობების შესანახად იყენებდნენ. გარდა მხედრის მუზარადისა, რომელიც ბაბუაჩემს სოლფერინოსთან ბრძოლაში ეკეთა, ნახავდით ვერცხლის სასმისს, რომლიდანაც ოლომო-უცში გაქცეულ კეთილ იმპერატორ ფერდინანდს დაუღევია; პატარძლის ჯილჯილა ოქროს გვირგვინებს, ძველ ლოცვანებს გაყვითლებული წარწერებით და ეპისკოპოსის მაღალ, ოქრომკედით ნაქარგ ქუდს, ჭუჭყიანსა და დაჭმუჭნულს, რაც მის მღელვარე ილბალზე მიგვანიშნებდა. ამ ქუდმა მაგნიტით მიიზიდა ჩემი ბავშვური ცნობისმოყვარეობა, მაგრამ მისი ისტორია მხოლოდ მოგვიანებით შევიტყე, რადგან ბებია და ბაბუა, სხვა შემთხვევაში მუდამ მზად რომ იყვნენ ჩემს კითხვებზე დანვრით ეპასუხათ, ყოველთვის ჩერდებოდნენ, როცა სასულიერო პირის ღირსების ამ ნიშანზე მიდგებოდასაქმე. მათი ფიქრიანი ტკივილნარევი დუმილი ამ უცნაურ ნივთს ჩემთვის კიდევ უფრო იდუმალს ხდიდა. მხოლოდ ომის დაწყებამდე ცოტა ხნით ადრე, ძველი სამშობლოს დაკარგვამდე გავიგე ამ ქუდის ისტორია, რომელსაც მოკლედ მოგიყვებით.

ბაბუაჩემის ახალგაზრდობაში მის სახლში ცხოვ-

რობდა ღარიბი ნათესავი, სახელად ჰაინრიხი. მას ბავშვობაში უბედურება დაატყდა თავს და ფანჯრიდან გადმოვარდა. ხელხემალი დაუზიანდა, რამაც მისი გამრუდება გამოიწვია. ბავშვობიდანვე ჩუმი და გულჩათხრობილი ამ ფიზიკურმა ნაკლმა კიდევ უფრო მორცხვი, თითქმის უცნაური გახადა. მხოლოდ წელიწადში ერთხელ ჩამოიხსნიდა ხოლმე შეუხედავ გარსს, ისიც ნაწილობრივ სერიოზული და ნაწილობრივ კი სახუმარო შენიღბვის წყალობით. წმინდა ნიკოლოზის სახელობის დღის წინა საღამოს ის ეპისკოპოსის ტანსაცმელს გადაიცვამდა ხოლმე და მურივით შავი ეშმაკის თანხლებით შემოდოდა ოთახში, რომელშიც დიდიცა და პატარაც უკვე მოუთმენლად ელოდა. ჰაინრიხი, ახლა უკვე წმინდა ნიკოლოზი, არ კმაყოფილდებოდა მხოლოდ ძველებური ციტატების წარმოთქმით, თაფლაკვრების დარიგებითა თხილის მიმოზნევით. თავის გამოსვლას, რომელსაც ლექსად იწყებდა და ამთავრებდა, საზეიმო ელფერს ანიჭებდა.

ამ სიტყვაში ღრმა აზრი ხუმრობასთან იყო შეზავებული და ჰაინრიხი, რომელიც თანამობინადრეთაგან ჩვეულებრივ ნაკლებად საინტერესო ცხოვრებით გამოირჩეოდა, იმ საღამოს წარმოგვიდგებოდა მათზე მაღლა მდგომ დამკვირვებლად, გამაფრთხილებლად, თუ საჭირო იყო მოსამართლედაც კი. ზოგჯერ ის ოჯახის ტირან უფროსს უხსნი-

და, რომ თუმცა საჭიროა გყავდეს მტკიცე პოლიტიკა, მაგრამ სიყვარული და სიძულვილილივილი და-ძმა არიან, რომელთაგანაც პირველად სიყვარული და-იბადა და ის ამ უკანასკნელის მოძღვარი უნდა იყოს. შემდეგ აქედან დიასახლისის სათნოებასა და მოთმინებას, ამასთანავე ხანდახან კიცხავდა მის უგუნურ შიშს ცხოვრების ცვალებადობის წინაშე, რადგან ღმერთს მსხვერპლის, ლოცვებისა და საზრუნავის მაგიერ ურჩევნია, კეთილი მოკვდავი ჭეშმარიტი ნდობით იყოს მის მიმართ გამსჭვალული - ბრძნულად აღნიშნავდა ეპისკოპოსი. უმცროს ვაჟს, ბაბუაჩემს, თავისი წვრილ-წვრილი ამპარტავნული გამოვლინებების გამო დაცინვის მოსმენა უწევდა. დამდურებულ დებს არიგებდა, ზარმაც მოსამსახურე გოგონებს ტუქსავდა. ყველა იღებდა მისგან თავის ნილ მეგობრულ და ფრთხილ შეგონებას. ბოლოს ეპისკოპოსი ბეჭდიან ხელს მალა სწევდა ყველას დასალოცად. მისი სახე სიკეთითა და კმაყოფილებით იყო გაცისკროვნებული.

1887 წელს, როდესაც ჰაინრიხი უკვე 50 წელს უკაკუნებდა, ჩვენს ქალაქში მსახიობების დასი ჩამოვიდა და შინაურულად მოეწყო ძველ, მიტოვებულ ხორცის მაღაზიაში, რომლის წინ მდებარე მოედანზე მსახიობებმა ღია ცის ქვეშ ააშენეს სცენა. დიდი ხეების გამო ეს სცენა მოსახერხებელი იყო წარმოდგენების გასამართად. დასი ძირითადად შებინდებისას დგამდა წარმოდგენებს, რათა განათების მაგივრად დატკობის საშუალება ჰქონოდა, თუმცა არ უნდოდა განათებაში დიდი თანხები დაეხარჯა. რა თქმა უნდა, მათი ხელოვნება მოკრძალებული იყო, მაგრამ შთამბეჭდავი არ არისო, მაინც ვერ იტყვი, რამაც თავის ტრაგიკული კვალი დააჩნია კიდეცა ჰაინრიხის ბედისწერას.

კომედიანტებს შორის იყო ერთი ახალგაზრდა გოგონა, რომლის სახელი ზეპირ საოჯახო ქრონიკას არ შემოუნახავს. ამიტომ პირობითად მარიანეს ვუწოდებთ. მას შეეძლო ცეკვა, სიმღერა და გაჭირვებისას მხატვრული კითხვაც კი. მარიანე ლამაზი, თავაზიანი ქმნილება იყო და ჰაინრიხს შეუყვარდა, დაგვიანებულმა ვნებამ ისე შეიპყრო, რომ მან თითქმის უცნობ გოგონას ხელი სთხოვა. რამ აიძულა მარიანე, დასთანხმებოდა ჰაინრიხის წინადადებას, ჩვენთვის დღესაც უცნობია: კეთილშობილმა სახელმა მიიზიდა, რომელსაც ხეივანი სთავაზობდა თუ ჰაინრიხის გულწრფელმა სიყვარულმა აუჩუყა გული. გოგონამ თანხმობა მისცა და სექტემბრის ერთ დღეს, დილაუთენია, შეუფერებელმა წყვილმა სოფლის ეკლესიაში ჯვარი დაინერა.

ჰაინრიხმა კარგად იცოდა, რომ ამ ქალს თავისი მდიდარი და პატივსაცემი ნათესავების სახლში ვერ მიიყვანდა. მაგრამ ყველაფრისთვის მზად იყო. მან თავისი მცირე პენსია აიღო და მოკლე გამომშვიდობების შემდეგ გაჰყვა ქალაქიდან ნასულ კომედიანტებს, ისე, რომ თავისი კუთვნილი ნივთებიდან თითქმის არაფერი წაუღია. მასთან ერთად მხოლოდ ეპისკოპოსის თეთრ-ოქროსფერი ქუდი გაქრა. დასის ხელმძღვანელი თანახმა იყო, ჰაინრიხი მათ შეერთებოდა, ერთი მჭამელით მეტი არ დააქცევდა. მალე დარწმუნდა, რომ სანანებელი არაფერი ჰქონდა, ვინაიდან ხეივანზე ერთხელ მოსაწყენი სანერი

სამუშაო აიღო თავზე, მეორედ კულისები შეაწება, თამაშიც კი შეძლო მისთვის შესაფერი როლისა. ჰაინრიხისთვის ეს ცხოვრება მაინც სახიფათო მოულოდნელობებით იყო სავსე. იგი თავს ახლა უფრო ეულად გრძნობდა, ვიდრე აქამდე. ცოლი, რომელსაც აღმერთებდა, მალე გულგრილი გახდა ჰაინრიხის მიმართ და მას უაზრო კაპრიზებით აწვალებდა. დიდხანს იბოხოქრებდა, ქმარს შეურაცხყოფებით აავსებდა და გაანამებდა ხოლმე, მერე კი ტირილით ყელზე მოეხვეოდა და პატიებას სთხოვდა. იგი გაუთვითცნობიერებლად იძიებდა შურს იმის გამო, რომ თავისი ჯანმრთელი ახალგაზრდობა ხანშიშესულ ხეივანს შესწირა. შვილები არ ეყოლა. ჰაინრიხმა შეიტყო, რომ მარიანეს მანამდე სხვა უყვარდა. ამიტომ ეჭვი არ ეპარებოდა, რომ ერთ მშვენიერ დღეს ცოლი მოატყუებდა და სასონარკვეთილი, მტანჯველი სიმშვიდით ელოდა ამას.

მოგზაურობის შემდეგი პუნქტი პრაღა იყო. იქ ჩასული დასი მოლაპარაკებების შემდეგ შეუერთდა სხვა უფრო მნიშვნელოვან დასს და უკეთეს თეატრში გამართა წარმოდგენები. მარიანეს ცეკვა დაავალესპასტორალურ პიესაში. ის ხალვათად ჩაცმული უნდა გამოსულიყო სცენაზე, მოშოვლებული მხრებითა და მკლავებით და ისეთი თამამი დეკოლტით, როგორიც იმჟამად არსებული მკაცრი კანონებით დაუშვებელი იყო. ჰაინრიხი მტანჯველი აზრებით შეპყრობილია დევნებდა თვალყურს ამ სამზადისს. მიუხედავად იმისა, რომ უკმაყოფილების სიტყვაც არ დასცდენია, მარიანემ იცოდა, რასაც გრძნობდა. მარიანე თვალებიდან ღვარძლს და სიძულვილს აფრქვევდა, როდესაც ჰაინრიხს ჩაუარა და სცენაზე გავიდა. მას ისეთი მზურვალე ოვაციებით შეხვდნენ და გაცვილეს, როგორიც კომედიანტების საცოდავ ნაშეირს მანამდე არასდროს ღირსებია.

წარმოდგენის შემდეგ მსახიობები შეიკრიბნენ, საჭმელ-სასმელი უზვად ჰქონდათ და მარიანე სიხარულისგან შემოლილი იქცეოდა, მაგიდებს შორის ცეკვავდა და ხელზე ამბორითა და ქათინაურებით თვრებოდა. გულხელდაკრეფილი ჰაინრიხი კუთხეში კედელს მიჰყუდებოდა. უცებ შეამჩნია, რომ მარიანეს ფეხები გაუქვავდა და მზერა კარის მიმართულებით გაუშტერდა. ზღურბლზე უცხო, ღარიბულად ჩაცმული ქალი იდგა. ის შიგნით შემოვიდა, მიმოიხედა და მწყემს გოგოს ხელი დაუქნია. მარიანემ გულზე იტაცა ხელი, მერე კი საფეთქლებიდან გვირგვინი ჩამოიგლიჯა, თითქოს აკრძალული ჰქონდა, ქალს ქარაფშუტულად მოკაზმული შეხვედროდა. ფეხის ბორძიკით მიუახლოვდა უცხო ქალს და ჰაინრიხმა მის ფერმკრთალ ტუჩებზე ამოიკითხა ენის ბორძიკით წარმოთქმული - რა მოხდა?

ქალი მარიანეს ყურთან დაიხარა და რაღაც წასწერწულა. ქალებმა მაშინვე დატოვეს დარბაზი. ჰაინრიხი უკან გაჰყვა და კიბეზე დაენია. მარიანეს მოსაცმელი მოეხსნა და აწვინილ თმებზე თავშლის მოხვევას ცდილობდა. ჰაინრიხის დაძახილს მარიანემ მკვახედ უპასუხა, თან თვალებს ველურივით აქეთ-იქით აცეცებდა. მისი შეღებილი სახე სასონარკვეთილების ნილბად ქცეულიყო. ქმარმა ხელი წაავლო და ჰკითხა, რა მოხდაო. მარიანემ ხელი გა-

აშეგბინდა და სთხოვა, გაეშვა. „სად“? - ჰკითხა ქმარმა. „ჩემს შვილთან“, - უპასუხა ქალმა.

ჰაინრიხი გაშეშდა. მერე კი უთხრა, შენთან ერთად წამოვალ. „ჩემთან ერთად?“ მკვახედ უპასუხა მარიანემ. - „ბავშვს ხუნაგი აქვს“. მაშინ ქალაქში ბობოქრობდა ხუნაგი, რომელსაც დღეს დიფტერიას უწოდებენ, რამაც მრავალი ადამიანის სიცოცხლე იმსხვერპლა.

„მაინც წამოვალ“! - თქვა კაცმა. - „შენთან ერთად წამოვალ“. ისინი სწრაფად გავიდნენ გარეთ. წყნარი და ნათელი ღამე იყო. ცაში თითქმის სავსე, რძისფერ არშიაშემოვლებული მთვარე ეკიდა. ცოტა ხნის წინ მოსული თოვლი ჩუმად შრაშუნობდა ფეხქვეშ. სამივენი ისე სწრაფად ჩამორბოდნენ ქუჩაზე, როგორც შეეძლოთ, მაგრამ წინ შორი გზა ჰქონდათ. მარიანეს ფეხი დაუცურდა და წაიბორჩიკა, ჩუმი კვნესა აღმოხდა. ჰაინრიხმა ხელი მოჰკიდა და მარიანეც დაეყრდნო. ბოლოს, როგორც იქნა, ერთ სახლთან შეჩერდნენ, უცხო ქალმა კარი გასაღებით გააღო. ისინი ღარიბულ შესასვლელში შევიდნენ, საიდანაც ვინრო სადარბაზოს გავლით ზედა სართულზე ასვლა შეიძლებოდა. რუხ, დამპალ კედელთან ჭრაქი ენთო. ერთ-ერთ ოთახში ნახეს ბავშვი, სამი-ოთხი წლის ყმაწვილი სანოლზე

იწვა, სიცხისაგან იწვოდა და პირდაღებული, ხრიალით ლამობდა ჰაერის ჩასუნთქვას. მარიანემ ჰაინრიხს და ქალს ხელი ჰკრა და ტირილით დაემხო სანოლზე. მან ხელი მოხვია ბავშვის ფეხს და მისი სახელი ამოიღულღულა. ბავშვის თვალებს არაფრით გამოუხატავთ, რომ მან იცნო დედა. ის შიშს შეეპყრო, რომელიც სულ უფრო ძლიერდებოდა. ცდილობდა წამომჯდარიყო და ხელი წაეელო ძიძისთვის, რომელსაც ძლივს გასაგონი ბუტბუტით დაუძახა. ჰაინრიხმა თქვა, რომ ექიმის მოყვანა იყო საჭირო, რომელსაც თვითონ გადაუხდიდა ფულს. როცა მოხუცმა ქალმა ბუზღუნით უპასუხა, რომ ამას აღარ ჰქონდა აზრი, ჰაინრიხმა მკვახედ მიუგო, რომ მაინც ახლავე უნდა მოეყვანათ ექიმი. მარიანემ პირველად ამოიხედა ურწმუნო თვალებით, თითქოს ყურში სრულიად მოულოდნელი სიტყვა ჩაესმაო. ექიმი მოვიდა, თავი გადააქნია, გამოწერა სხვადასხვა საშუალებები და თავისი პროფესიისათვის შესაფერი თანამგრძნობი გულგრილობით თქვა, რომ ექიმის ხელოვნება თითქმის უძღურია დიფტერიასთან ბრძოლაში და რომ მხოლოდ ბუნებისა და ღმერთის იმედი უნდა ჰქონდეთ.

შემდეგ ექიმი წავიდა და ცოლ-ქმარი მარტო დარჩა ბავშვთან. ისინი გვერდიგვერდ ისხდნენ ტა-

ბურტყე, ერთი გადასაფარებელი ჰქონდათ გადაფარებული. ბიჭის მიძიმე სუნთქვა ხან ძლიერდებოდა, ხან სუსტდებოდა. ბავშვს ტანჯვა არ უმსუბუქებოდა. თუნუქის სანდალში სანთლის შუქი ციმციმებდა. იატაკის ქვეშ თავები ფხაკუნობდნენ. მარიანემ ლაპარაკი დაიწყო და მოუყვა, თუ როგორ შეეძინა ბავშვი, როცა სულ რაღაც 17 წლისა იყო, როგორ მიატოვა ბავშვის მამამ და როგორ მიაბარა ძიძას ბავშვი, რომელსაც მერე იშვიათად ნახულობდა. ჰაინრიხის თითქმის არ ესმოდა მისი ლაპარაკი. მან შეხედა ქალს, სახეში შეაშტერდა, თითქოს პირველად ხედავდა, უყურებდა, როგორ უჩენდა ცრემლები ნაოჭებს შლელილ სახეზე, რა უსუსურად უთრთოდა საცოდავი სულელი პირი, როგორ ადნობდა საზრუნავი და სინანულის გრძნობა დახატულ, თუმცა ბავშვურ სილამაზეს. ჰაინრიხმა აკანკალებულ ცოლს ხელი მოჰხვია და მიიკრა, სანამ ის დაწყნარდებოდა, გაჩუმდებოდა და გრძელი დღეების შემდეგ, ბოლოსდაბოლოს მის მკერდზე ჩაეძინებოდა.

მეორე დღეს ბიჭმა ცოტა უკეთ იგრძნო თავი. მახრობელა სიმსივნე ყელში დაუშატარავდა. აღარც პირიდან ამოსდიოდა ისეთი საშინელი სუნი. მისი ლულულული უკვე გასაგები გახდა. მას წმინდა ნიკოლოზის ნახვა უნდოდა, უნდოდა, მათ სახლთანაც ჩავლო წმინდა ნიკოლოზს.

4 თუ 5 დეკემბერი იყო. ბავშვს ალბათ გაგონილი ჰქონდა ზეცის კეთილი ეპისკოპოსის შესახებ, რომელსაც უყვარდა პატარები და ერთ ღამეზე ღამეს ბნელ დედამინათვ მათთვის საჩუქრების მოსატანად ჩამოდიოდა. ეს კეთილი ბატონი ბავშვს მაშინ უნახავს, როდესაც სიცხე ჰქონია და ახლა ითხოვდა ვაშლებს, კაკალს და ნამცხვარს, რითაც წარმოსახვაში დაესაჩუქრებინათ. როდესაც დედამ უპასუხა, რომ წმინდანი ალბათ მხოლოდ მდიდრებთან მიდის, მისნაირთან მისასვლელ გზას კი ვერ პოულობს, ბიჭი ატირდა. ჰაინრიხი მდუმარედ იყურებოდა იატაკზე. ცოტა ხნის შემდეგ ის გაქრა და ვერც მარიანემ და ვერც სახლის პატრონმა ვერ ახსნეს მისი საცქიერი. ერთი საათიც არ იქნებოდა გასული, რომ ქვემოთ საზეიმოდ დააკუნეს კარებზე და მარიანემ, რომელმაც კარი გააღო, უცნაური პროცესია დაინახა. კარებთან იდგა ჯუჯასავით დაბალი კაცი, მოქარგული თეთრი მბრწყინავი თავსამკაულის ორმაგი სვეტი მას საგრძნობლად ამალვებდა. მხრებზე პალტო ჰქონდა მოსხმული, რომელშიც მარიანემ შეიცნო რეკვიზიტი დასის კოსტიუმების ყუთიდან. სახე თეთრი ბამბის წვერით ჰქონდა დაფარული. „ჰაინრიხ!“ - შესძახა გოცებულმა მარიანემ. „ჩუმაღ“, - თქვა ოთახში შემოსულმა ჰაინრიხმა. „მინდა, რომ ბავშვისთვის წმინდა ნიკოლოზად ვიქცე, რომლის ნახვასაც ის ასე გულთთ ნატრობს“.

მარიანე სწრაფად შევიდა ოთახში, რომ ბიჭისთვის ეს ამბავი ეხარებინა. მალე ჰაინრიხიც მიჰყვა უკან. აქამდე სიტყვაძუნნმა ლაპარაკი დაიწყო, თითქოს ჩაცმულობამ საიდუმლო ძალა შთაბერაო. ის ლექსად, რითმებით ლაპარაკობდა. აღფრთოვანებული, თავისუფალი. სიტყვები წყალღვივით მორაკრაკებდნენ. მან შეუძლებელი შეძლო. ის ორივეს მართავდა - მარიანეს და ბიჭს. უყვებოდა, რომ დი-

დი გზა გამოიარა, მის ირგვლივ სიბნელე იყო გამოფებული, ერთი ვარსკვლავიც კი არ კანკაშებოდა ცაში. უცებ ხმა მოესმა, ბავშვის ხმა, იმ ბავშვისა, რომელმაც დაარწმუნა, რომ ეს ძნელი გზა ტყუილად არ გამოუვლია. ეხლა კი მოუყვება მას სანეტარო, მხიარული ზეცის შესახებ. არ არსებობს ოქროს ზეცა, თუკი სიყვარული ოქროსავით არ ბრწყინავს, არ არსებობს სამოთხე, თუკი არ არის ადგილი, სადაც სუფევს ნდობა და მოთმინება, სადაც გაიზრდებოდა ბავშვი, რომელიც ძალიან უყვართ, სადაც აქვთ ყველაზე კეთილი იმედი. რადგან ერთხელ მხოლოდ ერთი ბავშვის გულისათვის ჩამოფრინდნენ ანგელოზები ბეთლემის საჯინიბოში; ბავშვის წინაშე მეფეები მუხლს იდრეკდნენ და მთელი მსოფლიოს ძვირფასეულობას და განძს ულაგებდნენ წინ. მას, წმინდა ნიკოლოზს, ეპისკოპოსს, ძვირფასი არაფერი აქვს, მხოლოდ პატარ-პატარა საჩუქრებს ურიგებს ბავშვებს. ამ სიტყვებით მან გადმოაპირქვავა პალტოში დამალული ტომარა და ავადმოყოფი ბავშვის გაცრეცილ გადასაფარებელზე ვაშლების, თაფლაკვრებისა და კაკლების წვიმა წამოვიდა.

მარიანე ტიროდა, ბედნიერმა ბავშვმა გალუული ხელი მოჰკიდა საჩუქრებს, ეპისკოპოსის მთრთოლვარე სახეზე თეთრი ბამბის წვერი ცრემლებით დასველდა. მან ტომარა დაახვია და გარეთ გავიდა. ისევე, როგორც ადრე თავისი ნათესავების სახლში, ღირსეული ნაბიჯებით ნელა ჩაუყვა კიბეებს, ქვემოთ ჩუმად გაჩერდა და ნიღბიანი სახე ხელებში ჩარგო.

ორი დღის შემდეგ ბავშვმა ჰაინრიხისა და დედის მკლავებში დალია სული. დიფტერია კი გადაიტანა, მაგრამ მისი სიცხისაგან დასუსტებული გული უცაბედად გაფუჭებული საათივით გაჩერდა.

ბავშვის დასაფლავების შემდეგ ხეიბარი ერთხანს კიდევ დარჩათავის ცოლთან, სანამ მარიანეს ტკივილი დაუამდებოდა და მისი გული ახალი ნუგეშის ძიებას შეუდგებოდა. მაშინ ჰაინრიხმა უთხრა, რომ ის მიდიოდა, ხოლო მას აძლევდა იმ თავისუფლებას, რომლის მიცემაც შეეძლო.

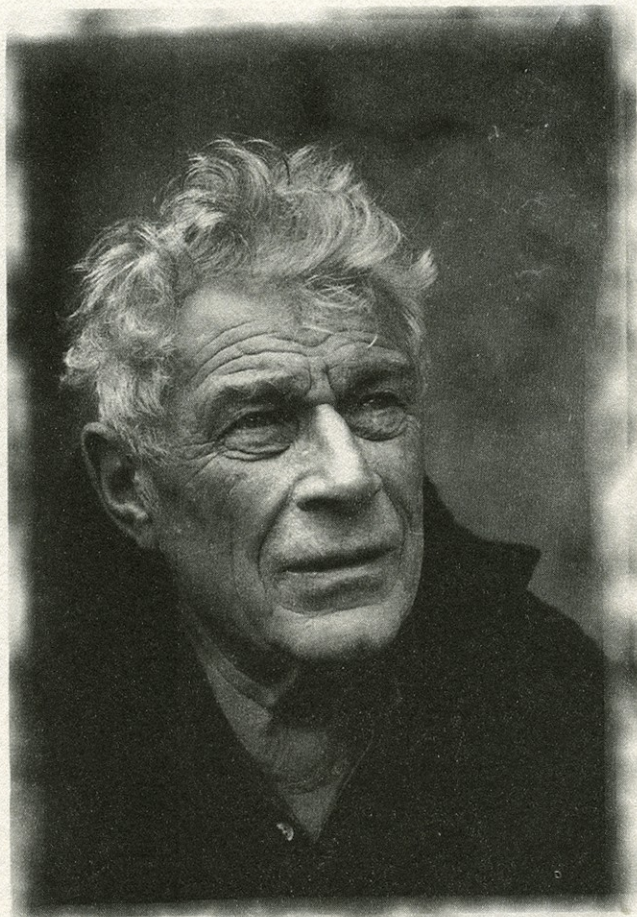
მარიანე უცებ ვერ მიხვდა, რას ეუბნებოდნენ, შემდეგ კი ჰაინრიხისკენ გაიქცა, ხელები შემოაჭდო და ტკივილით აღსავსე ქვითინით ჰკითხა, იმიტომ ხომ არ სტოვებდა, რომ ადრე ჩადენილი შეცდომისთვის სჯიდა, რომ ვერ დაივიწყა, როგორ გააუბედურა მარიანემ?

„არა“, - უპასუხა კაცმა და უკანასკნელად, ნაზად მიიხუტა ქალი მკერდზე. მან ის ბედნიერი გახადა, უფრო ბედნიერი, ვიდრე ოდესმე ყოფილა. ქალმა გოცებით შეხედა, ჰაინრიხმა კი ყურში ჩასჩურჩულა, რაც შეიძლება ჩუმი ხმით: „იმიტომ, რომ შენი ნამდვილი სახე ვნახე, ეს კი ადამიანის სახე იყო“.

ჰაინრიხი თავისი ნათესავების სახლში დაბრუნდა. იგი ცნობისმოყვარეობითა და საყვედურებით არავის შეუწუხებია. კიდევ მრავალი წელი ცხოვრობდა ჩუმად და ასაკში შესული უფრო მხიარული ჩანდა, ვიდრე მანამდე. თუმცა წმინდა ნიკოლოზის როლი აღარ უთამაშია. სიკვდილის შემდეგ მის ნივთებში იპოვეს ქუდი, რომელიც მარიანეს, მწყემსი ქალის, გაცვეთილ კაბაში იყო გახვეული.

ხათუნა ხაბულიანი

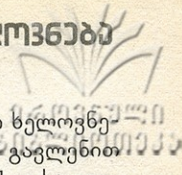
გზა სამყაროს ახლებურად ხედვისთვის

ჯონ ბერჯერი გარდაიცვალა 2017 წლის 2 იანვარს და ამ ამბავმა კიდევ ერთხელ გააცოცხლა იუთუბზე ატვირთული 1972 წლის ჩანაწერები - „ხედვის გზები“. ნეკროლოგებში ის მოიხსენიეს როგორც მწერალი, ხელოვანი, კრიტიკოსი, ბუკერის ჯილდოს მფლობელი რომანისთვის „ჯ“ და როგორც ყველასთვის კარგად ცნობილი წიგნის - „ხედვის გზების“ ავტორი. ეს წიგნი ამავე სახელწოდებით გამოსული BBC-ის პოპულარულ სერიების ტექსტად ქცეულ რეზიუმედაც შეიძლება ჩაითვალოს, თუმცა თანამედროვე ბანალური ჭეშმარიტებების ნუსხაში ის ამბავიც შედის, რომ ტექსტი და ვიზუალური პრეზენტაცია სრულიად სხვადასხვა ჟანრია და ერთი და იგივე თემის განსხვავებული მედიუმებით წარმოდგენისას სწორედ განსხვავებები უფრო ჩანს ხოლმე, ვიდრე მსგავსება. ჯონ ბერჯერმა წიგნისთვის თუ აკადემიური ესეების ფორმატი აირ-

ჩია, მანამდე სატელევიზიო ვერსიისთვის უკვე განსაკუთრებული პერფორმანსი ჰქონდა მომზადებული, - არტისტული, ახალგაზრდულად ენერგიული, აუდიტორიისადმი კეთილგანწყობილი და მხატვრობის სიყვარულით გაჯერებული ავტორის სიცოცხლით სავსე პრეზენტაცია ხედვისა და მისი მისტიკების შესახებ.

ის იდეები, რომლებიც ვიზუალური ხელოვნების თეორეტიკოსებმა მოდერნისტული რევოლუციის ამბიციების აღმოცენებისთანავე აღიარეს დღის წესრიგის განმსაზღვრელად, ჯონ ბერჯერმა საკუთარი ხედვით ააგო ორგანიზებულ სისტემად და ერთ დიდ მეტაფორას დაუქვემდებარა, რომელიც დაახლოებით ამგვარად შეიძლება გამოითქვას: „მზერის ველში მოხვედრა ხედვას (დანახვას) არ გულისხმობს“, მოკლედ, მზრუნველი რჩევასავით უღერს: - სანამ ჩათვლი, რომ რაღაც დაინახე, კარ-

გად უნდა დაფიქრდე, ვიზუალური ინფორმაცია ასეთი ადვილი წასაკითხიც არ არის და მუდმივად იცვლება იმის გათვალისწინებით, თუ რა კონტექსტში მოხდება. „... ჯონ ბერჯერს ხშირად მოიხსენიებენ შორსმჭვრეტად¹, ვისთანაც სამყარო „უკეთესი ხეობა“: - „ჯონ ბერჯერს მოვუსმინე 2015 წლის ბოლოს ლონდონში, ბრიტანულ ბიბლიოთეკაში. დამსწრეთაგან ერთ-ერთმა ახსენა მისი 1975 წელს გამოცემულ წიგნი „მეშვიდე ადამიანი“, რომელიც მასობრივ მიგრაციას ეხებოდა და სადაც ის ამბობდა, რომ სხვისი გამოცდილების გასაგებად აუცილებელია დაშლო ის სამყარო, რომელსაც ხედავ შენი ადგილ-სამყოფელიდან და მის შიგნით და ხელახლა ააწყო ისე, როგორადაც ის ხედავს თავისი მხრიდან. ბერჯერს ამ შეხედრავზე ჰკითხეს, რას ფიქრობდა მსოფლიოში მიმდინარე დიდი გადაადგილებების შესახებ. მან თავი ხელეში ჩარგო, დაჯდა და დაფიქრდა; ბოლოს კი არაფერი უთქვამს ისეთი, რის გააზრებასაც დიდ დროს მოანდომებდა, ან ფიქრის ისეთ სივრცეს, რომელსაც მცირე ხმაურიც კი დაარღვევდა. ბოლოს თქვა: „მე ფიქრობდა ამბის მხრობელის პასუხისმგებლობაზე, მისი, როგორც სტუმართმოყვარე მასპინძლის არჩევანზე“. საუბრის მსვლელობისას კი ნათელი გახდა, როგორი რევოლუციური, იმედია და შორსმჭვრეტელური იყო მისი აზრი. მის მიერ შემოთავაზებული სტუმართმოყვარეობის აქტი ერთდროულად ძველიცაა და თანამედროვეც და ნებისმიერი ამბის საფუძველია, რომელიც ოდესღაც გვითქვამს ან მოგვისმენია ჩვენს შესახებ, - თუ ამას უარყოფით, უარყოფით ადამიანურ ღრებულებასაც. მე აღნიშნა ამ ყველაფერთა ხელოვნების პროცესის ღრმა კავშირის შესახებ და ბოლოს ფაშიზმის არსიც მოკლედ განმარტა: როცა ადამიანების ერთი ნაწილი ირწმუნებს, რომ უფლება აქვს შეაფასოს და გადაწყვეტილებები მიიღოს ადამიანთა მეორე ნაწილის მიმართ. რამდენიმე წუთი ბერჯერთან და უკეთეს სამყაროსთან, უკეთეს შედეგთან, არ იყო ფანტაზია ან წარმოსახვა, ეს იყო იმპულსი - შესაძლებელი, შესრულებადი, აუცილებელი და ცხადი. ეს იმას ნიშნავდა, რომ შესაძლებელი იყო სხვა სამყარო; ეს ნიშნავდა, რომ ეს სამყარო, თუ მას შევხედავდით განსხვავებულად, განსხვავებულად შესაძლებელი იყო. ბერჯერთან უკეთესი სამყარო შეიძლებოდა შემდგარიყო“ (ალი სმიტი, 2017).² „ხედვის სტერეოტიპები“ არის ის მზა მოდელები, რომლის დაშლასაც იწყებს 70-იანების სახასიათო ვარცხნილობის სტილითა და ასეთივე პერანგით შემოსილი ადვილად დასამახსოვრებელი პერსონაჟი; ჯონ ბერჯერი თავისი პრეზენტაციის დასაწყისში აღნიშნავს დასავლური ხელოვნების მნიშვნელოვან პერიოდს 1400-დან 1900-ის ჩათვლით, რომელიც მხატვრობის განვითარების რთულსა და დატვირთულ ისტორიას გულისხმობს და რომლის ტენდენციურმა ანალიზმა შესაბამისი სწორხაზოვნებით აღნიშნული კლიშეები უსახსოვრა არსებულ კულტურას. ბერჯერი ერთგვარი თამაშით მიჰყვება იმ ილუზიის გაქარწყლებას, რომ თითქოს თვალით აღქმული სანახაობა უშუალო და უპირობო იყოს. მისი მსჯელობა მაყურებელს ადვილად ჩაითრევს ამ თამაშში

და ხელახლა ამოგზავრებს დასავლური ხელოვნების ნაკითხვის პრაქტიკებში, რომელთა გავლენით ის ხედვითი მოდელები შეიქმნა, რომლებიც საუკუნეების განმავლობაში განსაზღვრავდნენ კულტურულ ტენდენციებს. ბერჯერი აქ პოპულარულ ენაზე 'თარგმნის' ხელოვნების მკვლევართა მიერ თითქოს ხელოვნურად გართულებულსა და პათოსით გადატვირთულ 'აღმოჩენებს' და სხვა სანყის პოზიციას გვთავაზობს: გამოსახულება არ არის მხოლოდ გამოსახულება და ყველაზე მარტივი კომპოზიციაც კი მრავალ მნიშვნელობას ატარებს და მუდმივად ცვალებადია კონტექსტის ცვლასთან ერთად. მხატვრობის განსხვავებული რაკურსიდან დანახვა შესაძლებელი გახდა ტექნოლოგიური პროგრესის შედეგად მოტიანილი ახალი მედიუმებით, - ფოტოგრაფიისა და კინოს თანმდევი გამოცდილებებით.

და, რა თქმა უნდა, ძიგა ვერტოვი და მისი 'ადამიანი კინოკამერით':

„მე ვარ თვალი. მექანიკური თვალი. მე, მანქანა, გაჩვენებთ თქვენ სამყაროს ისეთად, როგორადაც მხოლოდ მე შემიძლია დავინახო. მე დღეს და უკვე სამუდამოდ ვათავისუფლებ საკუთარ თავს ადამიანური უმოძრაობისგან. მე მუდმივ მოძრაობაში ვარ. მე ვუახლოვდები და ვშორდები საგნებს. მე მივცოცავ მათ ქვეშ. მე მივყვები მორბენალი ცხენის პირს. მე ვცეცხმ და ვდგები დაცემულ და წამომდგარ სხეულებთან ერთად. ეს ვარ მე, მანქანა, ქოჭურ მოძრაობებში ვმანევრირებ, ვინერ ერთი მეორის მიყოლებით მოძრაობებს ურთულეს კომბინაციებში.“

თავისუფალი დროისა და სივრცის საზღვრებისაგან, მე სამყაროს ნებისმიერსა და ყველა წერტილის კოორდინაციას ვაკეთებ. ჩემი გზა სამყაროს ახლებური აღქმისკენ მიდის. ამგვარად, მე ახლებურად ავხსნი თქვენთვის უცნობ სამყაროს“.

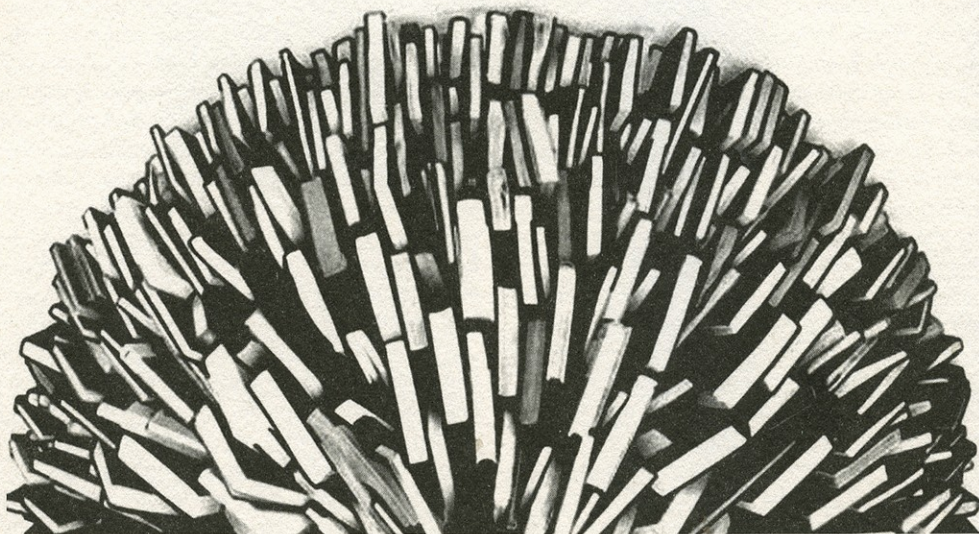
ჯონ ბერჯერის პერფორმანსი მხატვრობის ტრადიციული ტიპის თავყვანისმცემლებისთვის შოკის მომგვრელი „მკრეხელობით“ იწყება, - ის დანით ამოჭრის ბოტიჩელის ტილოზე „ვენერა და მარსი“ - გამოსახულ ახალგაზრდა ქალის პორტრეტს; რა თქმა უნდა, ეს რეპროდუქცია მუზეუმის ინტერიერის მქონე გადასაღებ პავილიონში და არა ორიგინალი. ძალიან მარტივი ოპერაცია, რასაც დღეისთვის ციფრული პროგრამა წამებში გააკეთებს, აქ უხეშად და დაუნდობლად არის ნაჩვენები, მინიშნებები ვანდალიზმსა და ხელოვნების მიმართ ვულგარულ დამოკიდებულებაზე, რასაც ხშირად აიგივებენ რეპროდუქციის ტექნოლოგიის გაჩენასა და „საკრალური“ განზომილებიდან გამოტანისად და მოსახლეობების სხვადასხვა ფორმასა და დიზაინით ტირაჟირებასთან. ბერჯერი მარტივ ჭეშმარიტებას თვალსაჩინო ილუსტრაციად აქცევს, როცა ხუთი საუკუნის წინ მცხოვრები ახალგაზრდა ქალის პორტრეტის მითოლოგიურ კონტექსტში ჩასმის შემდეგ მისი ქაღალდით გარდასახვის პროცედურის სქემას აღწერს. გამოსახულება იცვლება განსხვავებული ინტერიერის წყალობით, სხვა მომენტში კი კარავაჯოს ტილო განსხვავებულად აღიქმება დრამატული ოპერის ფრაგმენტის რელიგიური ქორალის ფონით შენაცვლენისას...

ჯონ ბერჯერის სერიებზეა BBC-ის სხვა პრო-

ექტი შეეხო დასავლური ხელოვნების ისტორიას, - ეს იყო ხელოვნების ისტორიკოსისა და მწერლის - კენეტ კლარკის ცნობილი სერიალი - „ცივილიზაცია“. კლარკის პოზიციას ჯონ ბერჯერი კრიტიკულად განიხილავს ისეთი მოტივის გამოკვეთით, როგორიცაა შიშველი სხეულის პრეზენტაციის ტრადიცია დასავლურ ცივილიზაციაში. „თავის ნიგნში, რომელიც შიშველი სხეულის გამოსახვას ეხება, კენეტ კლარკი ამბობს, რომ იყო შიშველი, ეს ნიშნავს უბრალოდ ტანსაცმლის გარეშე ყოფნას. შიშველი სხეული მისი აზრით არის ხელოვნების ფორმა. მე ამას სხვაგვარად განვსაზღვრავდი: იყო შიშველი, ნიშნავს იყო თვითონ; იყო შიშველი, ნიშნავს იყო შიშვლად დანახული სხეულის მიერ და ჯერ კიდევ ამოუცნობი საკუთარი თავისთვის. შიშველი სხეული უნდა იქნეს დანახული როგორც შიშვლად წარმოდგენილი ობიექტი.“ მაიკლ მაკნეი ‘გარდიანის’ აღნიშნულ ნეკროლოგში აღნიშნავს, რომ ჯონ ბერჯერი ამბობდა, ხელოვნება გასაყიდი საქონელია და ქალი ხელოვნებაში - ობიექტი. ამ კრიტიკულმა ხედვამ ის თავისი დროის ახალგაზრდა თაობის გმირად აქცია, ქალის სხეულის ნიშის შესახებ პატრიარქალური კულტურის ჭრილში, ის უფრო რადიკალურია თავის „ხედვის გზებში“. თანამედროვე დისკურსში ქალის სხეულის რეპრეზენტაცია ხელოვნების ისტორიაში პატრიარქალური კულტურის სტერეოტიპებს უკავშირდება და ქალთა სქესს გარკვეულ როლს უკანონებს, რომლის განსაზღვრაშიც ქალები არც მონაწილეობენ. „შენ დახატავ შიშველ ქალს იმის გამო, რომ გსიამოვნებს მისი ყურება, დააჭერინებ ხელში სარკეს, დაარქმევ სათაურად „პატივმოყვარეობას“ და ამგვარად მორალურად

განსჯი ქალს, რომლის სიშიშველე შენი საკუთარი სიამოვნებისთვის გამოსახე“, - ამბობს ჯონ ბერჯერი „ხედვის გზების“ ერთ ეპიზოდში, - მისი აზრით, ამ კულტურაში ქალი იძულებულია გაითვალისწინოს ყველაფერი, რასაც ის აკეთებს და როგორც ის არის, რამდენადაც გადამწყვეტი მნიშვნელობაა, როგორი გამორჩევა ის კაცის თვალში. მასში საკუთარი თავის შეგრძნება მუდმივად გამოდგენილია იმის შეგრძნებით, თუ როგორ არის ის დანახული გარედან, სხვის მიერ. შემდეგ ბერჯერი კიდევ უფრო აზუსტებს ამ სქემას: „შიშვლება მარტივადაც თქვა, რომ კაცები მოქმედებენ, ხოლო ქალები გამორჩევიან ხოლმე. კაცები უყურებენ ქალს და ქალები უყურებენ საკუთარ თავს, რომელსაც სხვა ათვალიერებს. ეს განსაზღვრავს არა მხოლოდ ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობებს, არამედ ქალის ურთიერთობას საკუთარ თავთანაც. ქალში არსებული საკუთარი თავის დამკვირვებელი მამრობითია; ქალი, რომელიც მზერის ობიექტია. ამგვარად ქალი გადააქცევს საკუთარ თავს ობიექტად, უფრო ზუსტად დანახულ ობიექტად: ხედვად...“

„ხედვის გზების“ ერთ-ერთ ეპიზოდში ბერჯერის მიერ ორგანიზებულ ექსპერიმენტში ბავშვები განიხილავენ კარავაჯოს ტილოს - „ქრისტე ემაუსში“. მსჯელობა აჩვენებს უშუალო, studium-ის გავლენისგან თავისუფალი ცნობიერებით აღქმულ გამოსახულებას. ეს თავისი დროისთვის თითქოს მოსალოდნელი მაგალითი უნივერსალურად გამოიყურება ხედვის თემის მეტაფორული განზომილებისთვის... თვალი აქ არ არის „მექანიკური მანქანა“, მაგრამ თავისუფალია დროისა და სივრცის საზღვრებისაგან...

1. Visionary-ის ქართული შესატყვისისათვის მადლობა ბატონ ლევან ბრეგვაძეს.

2. <https://www.theguardian.com/books/2017/jan/06/john-berger-remembered-by-geoff-dyer-olivia-laing-and-ali-smith>

ნა პაიქლაბა ყოფილიყო თქვენი ჩაქლაბა

ტელ: 577 747-719

ელ-ფოსტა: info@arilimag.ge

ი¹¹⁸/53

